

4891

ՊԱՐՏԷԶ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

17

Հ - 14

ԳՐ. ԶԱՐԵՀ Ն. ՊԵՐՊԵՐՅԱՆ

ՀԻՍ

1907

29 JUL 2009

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԶԱՐԵՂ Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

428
260-22

ՊԱՐՏԵՉ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԵՑ

ՏԻԿԻՆ, Փ. ՀԱԶԱՐԱՊԵՏՈՒՆ

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سنک فی : تشرین ثانی ۱۳۱۹ تاریخ و
۲۲۶ نومرولی رخصتنامہ سبلہ طبع ایڈاشدر

1907

Տպագր. ԶԱՐԵՂ Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1002
8988

05. 2013

9891

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻՆ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿՏԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

« Հաստատել խորհելու, զգալու,
գործելու սովորութիւններ, ահա՛ անոր
մէջն է ամբողջ դաստիարակութիւնը »:

Ա. — ԿԵԱՆՔԸ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԷՋ

Ընտանիք մը ունենալու
երջանկութիւնը.

գարակի մը մէջ աղջիկ մը տե-
սայ, զոր աղքատ գեղջկուհի մը կը
պահէր մարդասիրաբար:

Այն աղջիկը թարմ և առողջ էր,
կը թուէր թէ երջանիկ է. սակայն
զայն ճանչցողները երբ տեսնէին, կը
տխրէին, գլուխնին շարժելով կ'ըսէին. « Խեղճ տը-
ղայ, խեղճ տղայ »:

Ինչո՞ւ կը ցաւէին վրան. — Որովհետեւ ընտանեկ զուրկ մըն էր. հայր մայր չունէր:

Ընտանեկուրկ տղան ամենաթշուառն է տղոց մէջ, անոր անծանօթ են ընտանեկան յարկի ուրախութիւնները, իրեն կեանք տուողներէն խնամուելու, պաշտպանուելու և սնանելու երջանկութիւնը:

Տղա՛ք, խորհեցէ՛ք այն խեղճ աղջկան վրայ, եւ ընտանիք մը ունենալու երջանկութիւնը վայելեցէ՛ք:

Տղայ մը ի՞նչպէս կը յայտնէ իր ծնողիքն
թէ կը սիրէ գիրենք.

Վարդուհի՛ շատ խանդաղատանք ունի իր մօրն ու հօրը համար. իրեն մեծ ուրախութիւն է շատ անգամ դանոնք համբուրել և ըսել թէ շատ կը սիրէ գիրենք: Բայց երբ մայրը պէտք ունենայ անոր օգնութեան, կամ հայրը բան մը ուզէ՝ որով փոքրիկին խաղերը կ'ընդհատուին, ահա այն ատեն Վարդուհի քիթը կը կախէ եւ հազիւ հազ կը հնազանդի:

Հաւատացէ՛ք որ Վարդուհի իր ըսածին չափ չը սիրեր ծնողքը, և որչա՛փ տղաքներ կան անոր պէս:

Եթէ դուք շատ կը սիրէք ձեր ծնողքը, այս աղջիկէն տարբեր կերպով պիտի վարուիք: Ուշադիր պիտի ըլլաք այն ամէն բանի, որ կրնայ զանոնք ուրախացնել և հաճոյք պատճառել անոնց: Պիտի հնազանդիք անմիջապէս և ուրախութեամբ: Անոնց աշխատութեան պիտի օգնէք որչափ կը ներքին ձեր տարիքը եւ ուժը: Վարդուհիի պէս հաճելի պիտի ըլլայ ձեր սէրն անոնց յայտնել. սակայն աւելի գործով պիտի ե յայտնէ՛ք ձեր սէրն ու խանդավառ լնէր:

Ի՞նչ կ'ընէ մայրը սիրող տղան.

Պզտիկ աղջիկներ, գիտէ՞ք ինչպէս պէտք է յայտնէք ձեր մօր՝ այն մեծ և բուռն սէրը, զոր ունիք սրտերնուդ մէջ. — Ահա թէ ի՛նչ պիտի ընէք:

Առտուն, արթննալուդ պէս պիտի ելլէք ու անմիջապէս հագուիք: Կանոնաւոր կերպով պիտի յարդարէք ձեր սենեակը, անկողինը, եւ այն հագուստները որ նոյն օրը չպիտի հագնիք՝ տեղը դնէք: Դպրոցէ ելած ժամանակ փութով տուն պիտի դառնաք ձեր մօրը քով առանց փողոցները և ճամբան դանդաղելու: Պիտի զգուշանաք աղտոտելէ կամ պատռելէ ձեր հագուստները զոր մայրերնիդ այնչափ նեղութիւն կրած է կարելու, լուալու եւ կարկտելու համար: Առտնին գործերուն մէջ պիտի օգնէք անոր. եթէ պատահի որ բան մը գնելու զրկէ ձեզ, կամ որ եւ է յանձնարարութիւն մը ընէ՝ ուրախութեամբ պիտի կատարէք: Եթէ ձեզմէ փոքր եղբայրներ կամ քոյրեր ունիք, անոնց հոգ պիտի տանիք ձեր մօր պէս:

Սիրելի փոքրիկ աղջիկներ, եթէ այս ամէնը ընէք դարձեալ գիտցէ՛ք որ չէ՛ք կրնար ձեր մայրն այնչափ սիրել, որչափ որ ան ձեզ կը սիրէ:

Ձեր հայրը.

Երբ դուք դպրոցն էք ու բան կը սորվիք առանց յոգնելու և կամ գրօսանքի ժամանակ կը խաղաք, ձեր հայրը կ'աշխատի ձեզի համար:

Անկէ երբեմն շատ ծանր կամ վտանգաւոր աշ-

խատութիւններ կ'ընէ, տոմարներու և թուղթերու վրայ ծած, դժուար հաշիւներու մէջ ընկղմած է. առտուընէ մինչեւ իրիկուն կ'աշխատի, որպէս զի թէ՛ ձեզի և թէ՛ ամբողջ ընտանիքին համար պէտք եղածը հայթայթէ:

Ամէնէն առաջ արթննալ, ամէնէն վերջը պառկիլ, ահա՛ իր վարած կեանքը, որ ուրախ չէ. իր ամենամեծ երջանկութիւնը կը կայանայ իր զաւակներուն պատճառած ուրախութեան մէջ, ուստի խորհեցէք թէ որչա՛փ պարտական էք ձեր սէրը, խանդավառանքը անոր ցուցնելու:

Իրիկուան տուն դարձածին պէս դիմաւորեցէք, եթէ բան մը ունի ձեռքը՝ անմիջապէս առէք որ հանգըստանայ, նայեցէք որ սեղանը չուտով և հաճելի կերպով պատրաստէք:

Ձեր հօր մէկ զոհուցակ ակնարկը ձեռ ամենամեծ վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ այդ փոքրիկ հոգատարութիւններուն համար:

Մամեր, Պապեր.

Մեր մամերը, պապերը ծերացած են ընտանիքին համար ըրած աշխատութիւններնուն և տարած խնամքներնուն հետեւանքով. Անոնք մեծցուցած են մեր հայրը կամ մայրը, մեզի ևս խնամած են փոքր եղած ժամանակնիս, և նոյն իսկ այսօր ուրիշ ուրախութիւն չունին՝ եթէ ոչ մեզի երջանիկ, ուրախ եւ առողջ տեսնել:

Սիրելի՛ ծերունիներ, գրեթէ աչքերնին ալ չտես-

ներ, քալուածքնին առաջուան պէս շիտակ չէ, այլ ևս առաջուան ոյժը չունին և կամաց կամաց, հանդարտութեամբ իրենց կեանքի վախճանին կը հասնին:

Քաղցրացնենք իրենց ծերութեան, աւա՛ղ, համբուած օրերը. Մարդասէր գտնուինք իրենց տկարութիւններուն հանդէպ. երբեք չծաղրենք իրենց մոլութիւնները. երբ մենք ալ ծերանանք (որովհետեւ մեզի ալ պիտի գայ ծերութիւնը), թերեւս աւելի ծաղրելի բաներ ունենանք. Մեզի պարտականութիւն համարենք անոնց փափաքները կատարել, չըջագայութեան ատեն թեւերնին բռնենք, իրենց յանձնարարութիւնները սիրով կատարենք, քովերնին նըստելով հետերնին խօսինք:

Պզտիկ տղու մը սիրքը կը ճանչցուի ծերունիներուն ցուցուցած սիրովն ու յարգանքովը:

« Ես անդրանիկն եմ ».

Ծանօթ մանուկներէս մէկը շարունակ կը կրկնէր իրմէ փոքր քոյրերուն. « Ես անդրանիկն եմ » . կը կարծեր թէ ասով իր առաւելութիւնը կը յայտնէ:

Այո՛, եթէ ինք անդրանիկն է, պէտք է առաւելութիւն մը ունենայ միւսներուն վրայ. Գիտէ՞ք, որն է այս առաւելութիւնը, իմաստութիւն, խելացութիւն և վայելչութիւն. քայց ասկէ դատ բան չունի:

Բոլոր քոյրերը հաւասար են, միայն մէկը կայ որ աւելի պարտականութիւն ունի, ան ալ անդրանիկն է:

Անդրանիկ քոյրը կ'դժբաղի փոքր եղբայրներովն ու քոյրերովը, եթէ մայրը չկրնար դայն ընել: Զա-

նոնք կը պաշտպանէ, անոնց կ'օգնէ և քիչ մը աւելի
կըլճագուէ ու կը շոյէ, և այս ներքի է իրեն: Մա-

նաւանդ անոնց բարիփօրինակ կուտայ և կը սորվեցընէ
բարի ու խելացի ըլլալ: Մեծ փոյր պէտք է որ այս ա-
մենէ պարտալիանութիւնները կատարէ:

Կրտսեր փոյր

Այն որ « կրտսեր փոյր » կ'անուանեն, ընտանի-
քին ամենէն փոքրն է, թերեւս դուք էք, սիրելի
տղա՛ս, կամ ձեր ընկերը:

Կրտսեր քոյրը պէտք է իր մեծ քոյրը սիրէ իր մօրը պէս: Եթէ ինք փոքր դժգոհութիւն մը ունի՝ մեծ քրոջը կ'ըսէ, շնորհալի կերպով կը խնդրէ որ չը հասկցած դասը իրեն բացատրէ կամ չլրացած դժուար գործը կատարէ: Իրեն մեծ հաճոյք, ուրախութիւն է մեծ քրոջը կամ եղբօրը հետ շրջագայիլ: Անոր հետ կատակ չընեն աշխատած ժամանակ: Անոր դէմ դանգատ չընեն ծնողքին:

Կայ օր մը երբ այդ մեծ քոյրը ձեզի համար հօր կամ մօր տեղ բռնէ: Սորհեցէք թէ պաշտպանութիւն համար այդ քրոջ ամբողջ գուրգուրանքին պէտք ունիք: Ձեր փոքրերը սիրելով է որ կրնաք անոնցմէ սիրուիլ:

Ընտանիքն դուրս ազգականները

Ընտանիք կը կազմեն հայր, մայր, զաւակներ, մամեր և պապեր: Կան նաև ուրիշ անձեր որ շատ մօտ են ընտանիքին, անոնք են հօրեղբայրներ, մօրեղբայրներ և ասոնց զաւակները:

Ասոնք որչափ յաճախ և մօտէն տեսնուին՝ այնչափ աւելի կը սիրեն, և որչափ որ մեզ ճանչնան, այնչափ աւելի կը կապուին մեզի հետ:

Ընտանիքը այնչափ լաւ բան է որ երբեք չըսուի թէ շատ բազմաճիւղ եւ բազմամղամ է: Եթէ հոգ չը տանիք ազգականներու հետ սիրալիր յարաբերութիւն պահելու նոյն իսկ քիչ մը հեռաւորներուն հետ, այն ատեն ընտանեկան կապը կը թունայ՝ մինչեւ իսկ կ'ոչնչանայ, Այն ատեն այլ ևս մամերու եւ պապե-

րու շուրջը մեծ, զուարթ եւ բազմաթիւ անդամներ տեսնելու ուրախութիւնը չենք ունենար: Այս վիճակին արդիւնքն է մեր կղզիացուի եւ եսասիրութեան զարգացումը: Եսասիրութենէ զերծ մնալու ամենալաւ միջոցն է ընտանեկան զգացումը մեակել:

Ընտանեկան զգացում

Դիտէ՞ք, ի՞նչ ըսել է ընտանեկան զգացում՝ ունենալը:

Ընտանեկան զգացում ունենալ կը նշանակէ այնպէս միացած ըլլալ իրարու հետ, որ մէկ անդամին պատահածը ամէնուն եղած նկատուի:

Իրար այնպէս սիրել, որ մէկ անդամին պատահած վիշտը ամէնուն ալ ազդէ, և թէ մէկուն ուրախութիւնը հաւասարապէս ուրախացնէ միւսները:

Դարձեալ պէտք է չդժուարանաք բանէ մը զըրկուիլ ձեր քրոջ, ձեր հօր, ձեր մօր եւ կամ ձեր ընտանիքին ուրիշ անդամին համար:

Ընտանեկան զգացում ունենալ կը նշանակէ յարգել եւ սիրել ազգանունը եւ ամէն ինչ ընել օր ըստ օրէ պատուաւոր դարձնելու համար զայն: Անպատիւ աղջիկ մը, գող մը՝ ընտանեկան զգացում չունի, որովհետեւ իրեն պակասութեամբը կ'անպատուէ ընտանեկան անունը:

Երբ կ'ըսէք, « Կը սիրեմ ընտանիքս », յիշեցէք թէ կը նշանակէ՝ պատաս Եմ անձս նուիրել ընտանիքիս օգնելու եւ անոր պատիւ բերելու համար:

Ընթանիքի մէջ փաղափարութիւն.

- Վարդուհի՛, շնորհալի եղիր սեղանին վրայ :
 — Ի՛նչ հարկ կայ, քանի որ օտարական չկայ :
 Մենք մեզի ենք :

— Վարդուհի՛, քաղաքավար եղիր քրոջ հետ :

— Չարժեք, որովհետեւ քոյրս է :

— Վարդուհի՛, կը սխալես, ընթանիքի մէջ փաղափարութիւնը պարտաւորիչ է, ինչպէս ուրիշ ամէն տեղ : Երբ քաղաքավար չես, երբ անշնորհք ձեռքեր ունիս՝ կարծես ծնողքիդ կ'ըսես թէ՛ « Չէք արժեք որ ես ջանամ սիրելի և շնորհալի ըլլալ ձեզի համար. քաղաքավարութիւնս եւ հաճոյասիրութիւնս կը պահեմ օտարներուն » :

Այնպէս չէ՛, շատ ամօթ է այսպէս ըսելը : Աւելի ամօթ կ'ըլլայ, երբ մարդ մտածածին պէս գործէ :

Տղա՛ք, երբ ընտանիքի մէջ քաղաքավար չէք, երբ խոտու ու տմարդի էք, երբ ձեռքերնիդ աղտոտ, մազերնիդ չսանտրուած սեղան նստիք, երբ անշնորհք կերպով կռուիք ձեր եղբայրներուն հետ, պիտի նմանիք փոքրիկ Վարդուհիին :

Մի՛ մոռնաք որ ամէն տեղ, մանաւանդ ընթանիքի մէջ, նստարիս փաղափարութիւնը սրեմ կը քելադրուի :

Փոքրիկ զոհողութիւններ.

Ընտանիքի մէջ ամէն վայրկեան առիթ կը ներկայանայ փոքրիկ զոհողութիւններ ընելու միտներուն հաճելի ըլլալու համար : Օրինակ. դուք կը փափաքիք աղմկալից խաղեր ընել և ատիկա հիւանդ մը անհանգիստ կ'ընէ. դուք կը փափաքիք դուրս ելլել եւ ձեր մայրը չկրնար ձեզ ընկերանալ. դուք կ'ուզէք կար կարել՝ մինչ ձեր մօյրը կը փափաքի որ առտնին գործերով զբաղիք եւ այսպէս ուրիշ բաներ :

Եթէ ձեր այս փոքրիկ զոհողութիւնը ուրախութեամբ յանձն չառնէք, ձեր շուրջը ոչ ոք երջանիկ կ'ընէք: Այն ատեն տմարդի, խոթողադէմ կ'ըլլաք, և թերեւս այդ բաներուն համար ձեզի եղած դիտողութիւններուն անամօթաբար պատասխանէք. ահա՛, այսպէսով անտանելի եւ յուզումնալից օր մը կ'անցընէք ու ձեր սիրտը հանգիստ չվայելեր:

Մի՛ սպասէք որ ձեր հայրը կամ մայրը պահանջէ զոհողութիւն մը ընել ձեր ճաշակին եւ ձեր փափաքին համար, այլ ընդհակառակը, դուք ինքնին այդ փոքրիկ զոհողութիւնը պիտի ընէք: Ուրիշներուն համար ինքզինքն ձուլալը՝ ընթացեկան միութեան բանաձեւն է:

Յարգեցե՛մք ձեր ծնողքը.

Օր մը փոքրիկ աղջիկ մը մօրմէն սաստիկ յանդիմանութեան արժանացեր էր. բայց որովհետեւ անիկա բարի էր եւ սրտին խորէն կը սիրէր իր մայրը, բնաւ չպատասխանեց եւ արժանացած յանդիմանութիւնը լռութեամբ ընդունեց: Օտարական մը որ հոն ներկայ էր, ուղեւով տղին բնաւորութիւնը փորձել, սպասեց որ մինակ մնայ անոր հետ և սկսաւ ամբաստանել մայրը, ըսելով թէ շատ խիստ, անիրաւ եւ չարասիրտ էր: Անմիջապէս փոքրիկ աղջիկը լացը դադրեցուց և ուղղակի իրեն հետ խօսող օտարականին աչքերուն նայելով ըսաւ, « Կը սխալիք, մայրս լաւ գիտէ ինչ որ կ'ընէ. արժանի էի յանդիմանուելու: Զեմ ուզե՛ր որ մօրս համար գէտ խօսիմ իմ առջեւ »:

Ահա օրինակ մը այն յարգանքին, որ պէտք է ունենալ դէպի ծնողքը: Անոնց հրամանին վրայ բնաւ մի՛ վիճիք, հնազանդեցէ՛ք անոնց կամքին, և մանաւ-

ւանդ բնաւ մի՛ ծաղրէք և ոչ ալ ուրիշներուն թոյլ տուէք որ անոնց ընթացքը ձեր առջեւ պախարակեն: Եթէ կը սիրէք ձեր ծնողքը, դորժը աւելի կը դիւրանայ, որովհետեւ սերն առանց յարգանքի չըլլար:

ԸՆՏԱՆՈՒՔԻՆ.

Ձեր ծնողները երբեմնի եղածներուն նման չեն : Առաջ տղայք եղակի չէին խօսէր հօրերնուն հետ , միշտ շատ խոնարհութեամբ կը խօսէին , անոնց հարցումներուն միայն կը պատասխանէին , բնաւ իրենք հարցում չէին ըներ , ընկերաբար չէին խօսակցեր եւ այն ընտանեկան քաղցր յարաբերութիւնը որ դուք ունիք ձեր ծնողքին հետ , անոնք չունէին :

Սովորութիւնները փոխուած են հիմա : Ձեր հայրերը , ձեր մայրերը կ'ուզեն բարեկամ ըլլալ եւ ատոր համար առաջուան խիստ սովորութիւնները մէկ կողմ կը թողուն :

Պէտք չէ անոնց այդ բարութիւնը չարաչար գործածեմ , երբ ձեզ հետ փոքրիկ կատակներ կ'ընեն , կը խաղան : Ձեր հօր հետ ընկերով պէս մի' վարուիք եւ ոչ ալ ձեր մօր հետ դպրոցական ընկերուհիի մը պէս : Մի' մոռնաք այն յարգանքները , որ կը պարտիք անոնց ամէն օր եւ ամէն տեղ , նոյն խիւ երբ ձեզի հետ կը խաղան : Երբէք մի' կարծէք թէ ձեզ ներելի է ըսել անոնց « Ըսածդ ճշմարիտ չէ » կամ « Սիրտս կը նեղացնես » կամ « Զիս կը բարկացնես » ինչպէս կ'ըսուի երբեմն ընկերներու մէջ . այս կերպ վարմունքը գէշ դաստիարակութեան արդիւնք է :

Ձեր հայրերը , ձեր մայրերը իրաւունք ունին մինչեւ ձեզի խոնարհիլ , բայց դուք իրաւունք չունիք մինչեւ անոնց բարձրանալ եւ համարել քե հաւասար եմ :

Ձեր ծնողքին համար մի' կարմրիք .

Հիմակուան ընկերական կազմակերպութիւնը այնպէս եղած է որ , ամէն մարդ կրնայ բարձր դիրքի մը հասնիլ իր աշխատութեան եւ մտաւոր կարողութեան շնորհիւ : Այսպէս երբեմն կը գտնուին այր մարդիկ , կիներ , որոնք նշանաւոր դիրքեր կը գրաւեն , մինչդեռ իրենց ծնողները մնացած են շատ խոնարհ վիճակի մէջ :

Խնչ պիտի մտածէիք երիտասարդ աղջկան մը կամ կնոջ մը վրայ , զոր պարագաներն այսպիսի դիրքի մը հասուցած ըլլային , երբ անկէ ետքը իր մօրը հետ վարուէր իբրեւստորինի մը հետ , թէ զայն չճանչնալ ձեռացնէր եւ կամ այլ եւս չընդունէր զայն ամէն մարդու առջեւ : Մարդ միայն զգուանք եւ արհամարհանք պիտի զգար անոր նկարագրին նկատմամբ :

Ընդհակառակն զգացումներու իրական մեծութիւնը եւ ճշմարիտ ազնուութիւնը յայտնի կ'ըլլայ այն եւրախտագիտութեամբ ու յարգանքով , զոր մենք պարտինք անոնց , որոնք իրենց ունեցած կրթութենէն աւելի բարձր կրթութիւն տուեր են մեզի : Եթէ մենք նշանաւոր եւ ականաւոր մարդիկ կը դառնանք , այս բանը մեծ մասամբ կը պարտինք անոնց՝ մեր վրայ տածած խնամքներուն եւ մեզ համար ըրած ամէն տեսակ զօհողութիւններուն : Իր ծնողքին համար կարմրիլ կը նշանակէ ինքզինքը արհամարհելի դարձնել պատուաւոր անձերու աչքին :

Վսահագե՛փ ձեր մօրը

Նորահաս փոքրիկ աղջիկներ, ձեր մօրը վստահացէք ինչ որ ունիք ձեր մօքին ու ձեր սրտին մէջ: Ձեր մայրը քնքուշ բարեկամ մը, եւ ամենալաւ խորհրդատուն է: Յայտնեցէք իրեն ինչ որ կը խորհիք, ինչ որ կը փափաքիք, ինչ որ ձեզ կը վստացնէ կամ մոտանջութիւն կը պատճառէ: Անիկա միշտ ձեզի կը հասկնայ, որովհետեւ ինքն ալ ձեզի նման երիտասարդ եղած է: Ան շատ լաւ կ'զգայ թէ իր աղջիկը իրեն կը նմանի եւ պէտք է անոր համար սէր, գուրդուրանք եւ ներողամտութիւն ունենալ, ինչպէս որ իր ծնողքն ալ այս ամէնն ունեցած են իրեն համար:

Սիրեցե՛ք խօսակցիլ ձեր մօր հետ, կա՛մ առանձին գործերով զբաղած ժամանակ կա՛մ իր հսկողութեան տակ ասեղնադորձութիւն ըրած ատեն:

Երբ ո՛ր եւ է խնդիր մը ձեզի զբաղեցնէ, երբ նոր խորհուրդ մը ունենաք ձեր մօքին մէջ, չուտով ձեր մօր խորհուրդին դիմեցէք: Անոր՝ ձեր վրայ ունեցած սէրը միշտ պիտի ներշնչէ իրեն բառ մը, խօսք մը, բացատրութիւն մը գտնել, որ ձեզի հաճոյք պատճառէ եւ ձեր սիրտն ու միտքը հանդարտեցնէ: Մայր եւ բարեկամ, այս երկու բառերը պէ՛տք է միշտ միացնել:

Օգնութիւն

Յուսամ' հետեւեալ մանրաժպտը գիտէք: Բայց թոյլ տուէք անգամ մըն ալ ձեզի յիշեցնել: Ապերախտ որդի մը բրտութեամբ կը վարուէր իր ծերունի, հիւանդոտ և անգործ հօրը հետ, մինչեւ իսկ

միեւնոյն սեղանի վրայ հաց չէր ուտեր հետը. փայտէ հասարակ ամանի մը մէջ կերակուր կուտար որ անկիւն մը նստած ուտէ: Օր մը այս մարդը տեսաւ թէ իր որդին դանակով փայտէ բան մը կը չիմէր: «Ի՞նչ

կը շինես, հարցուց անոր: — Հայրիկ պատասխանեց տղան, պապիս փայտէ ամանին պէս հատ մը կը շինեմ, որ երբ ծերանաս անով կերակուր տամ քեզի:»

Պատմութիւնը չյայտներ թէ այս խօսքերը ապա- չնորձ տղուն ընթացքը փոխեցին. բայց կրնանք ան- կէ խրատ մը առնել:

Ապաշնորձ զաւկին դէմ սաստիկ արհամարհանք կ'զգանք և միեւնոյն ժամանակ մեր խղճին, մեր գո- րովանքին և սիրոյն ձայնը մեզի կ'ազդարարէ անոր չնամանիլ:

Հաստատ կերպով որոշենք մեր ծնողքին օգնել, եթէ այս կարեւոր է, երբ անոնք ծերանան, նոյն խիստ առանց սպասելու որ մեզմէ օգուտ խնդրեն: Մեր ծնողքին կարօտութեան մեջ օգնելէն աւելի քաղցր հա- նոյք չկայ:

Ինչո՞ւ համար տղաք պէտք է հնազանդին իրենց ծնողքին

Ձեր կեանքին առաջի տարիներուն մէջ, դուք այն- չափ տկար, այնչափ փափուկ էիք որ միայն անոնց հնազանդելով կրնայիք ձեր գոյութիւնը պահպանել, որովհետեւ ձեր զգացումները եւ սկաւորքները ան- դադար ձեզ պիտի ենթարկէին մեծամեծ վստահութեան. բայց ձեր հիմակուան տարիքին մէջ կ'սկսիք փափա- քիլ առանց ուրիշ խորհրդին գործել, և ձեզի դժուար կուգայ հնազանդիլ հակառակ ձեր կամքին. բայց և այնպէս դեռ դուք շատ պէտք ունիք ձեր ծնողքին հնազանդելու, որովհետեւ բնաւ փորձառութիւն չունիք, կեանքի վերաբերեալ բաներու մէջ տգէտ էք,

շատ սխալներ պիտի գործէք եթէ միայն ձեր երե- ւակայութեան հետեւիք: Բաց աստի, խորհեցէք թէ՛ ընթանիք մեջ կեանքը շուտով անցանելի պիտի դառ-

նայ եթէ տղայ միայն իրենց անհաւանդին հետեւին, օրինակի համար մէկն այս բանը ուզած ժամանակ միւսն ուրիշ բան ուզէ. մէկն ուզէ որ այսպէս ընեն, միւսը

փափաքի ուրիշ կերպ ընել : Հօր և մօր հեղինակութիւնը՝ այս անկանոնութիւնները արգիլելու համար է : Հնազանդութեան և յարգանքի հեղինակութիւնն է որ ընտանիքը ներդաշնակութեան մէջ կը պահէ : Ընտանիք մը ուր տղաքը հնազանդիկ չգիտեն կատարեալ ընտանիք մը չէ :

Յօժարակամ հնազանդութիւն

Ձեր ծնողքին պահանջած հնազանդութիւնը՝ անասնային, յիմար հնազանդութիւնը չէ, որ ծեծուելու վախէն յառաջ կուգայ : Ձեր հայրն ու մայրը կը փափաքին որ հնազանդիք չէ թէ վախճալէն, այլ սիրելէն : Եթէ գորովանօք կը մտածէք ձեր ծնողքին վրայ, եթէ չէք ուզեր անոնց նեղութիւն պատճառել, պէտք է անմիջապէս և կատարեալ կերպով գործադրէք ինչ որ պահանջեն : Պիտի չըսէք « Այո՛, անմիջապէս » առանց տեղերնէդ շարժելու : Հնազանդելէ առաջ շատ տեսակ բացատրութիւններ պիտի չպահանջէք : Ուրամանկութիւններ ու այլ և այլ դարձուածներ պիտի չփնտռէք անոնց հրամանը մասամբ միայն կատարելու համար : Դժգոհ կերպարանքով պիտի չհնազանդիք : Ընդհակառակը, շատ բախտաւոր պիտի սեպէք ձեզի եթէ կարենաք որքան կարելի է չուտ և ուրախութեամբ կատարել բոլոր այն բաները զոր կը պահանջեն ձեզմէ :

Եթէ հնազանդութիւնը ձեր սրտէն կը բղխի, պիտի հնազանդիք ձեր ծնողներուն նոյն իսկ այն ժամանակ երբ անոնք չեն տեսներ, մինչեւ իսկ երբ այլ ևս աշխարհիս մէջ չեն, որովհետեւ սրտերնուդ մէջ պիտի պահէք անոնց խօսքերուն եւ խրատներուն քաղցր յիշատակը :

Առաքինութիւնը բարձր է հնազանդութենէ

Երբեմն կը պատահի, թէ և շատ քիչ անգամ, այնպիսի ծնողներ, որոնց խիղճը մաքուր չէ և իրենց

զաւակներուն խղճի դէմ բաներ կը պատուիրեն . օրինակի համար՝ գողնալ կամ ստել :

Նոյն իսկ գորովով սիրուած հօր մը, մօր մը հնազանդելու համար պէտք չէ գէշ գործ մը ընել . բայց քաղաքավարութեամբ , քաղցրութեամբ եւ հաստատամտութեամբ պէտք է բացատրել թէ ինչո՞ւ չեն հնազանդիր : Որովհետեւ կայ բան մը որ ամէնէն բարձր է, նոյն իսկ մեր ծնողքին համար ունեցած գորովէն և որդիական հնազանդութեան պարտականութենէն , այն է՝ ուրիշներուն չարիք չհասցնել . ուրիշներուն ստացուածքին ձեռք չզարնել , մեր ամէն գործերուն մէջ պատուաւոր ըլլալու մեծ պարտաւորութիւնը :

Բարեբաղդաբար . բացառութիւն են այն պարագաներն ուր տղաք կրնան չհնազանդիլ : Յաճախ կը տեսնուին ծնողներ , որոնք քեւ իրենց համար շատ խղճամիտ չեն , բայց կը փափաքին որ իրենց զաւակներն արդար ու բարի ըլլան :

Երախագիտութիւնը սրտի յիշատակարանն է

Դեռ փոքրիկ , յիշէ այն երկար տքնութիւնները զոր մայրդ կրեր է օրօրանիդ քով և այն բոլոր խնամքները , զոր քեզի շռայլեր է , երբ դուն բոլորովին փոքր էիր և տկար , այն աշխատանքը զոր կը կրէր անդադար քեզի ո՛ր եւ է նեղութենէ ազատելու համար :

Յիշէ՛ նաև թէ հայրդ քեզի համար կ'աշխատի , կը ծերանայ , քեզ կրթելու , սնուցանելու և հագուեցնելու նեղութենէն ու յոգնութենէն :

Քանի յիշես այս բոլորը , սրտիդ մէջ պիտի զգաս որդիական սիրոյ ջերմ եւ կենդանի զգացում մը , որ է երախտագիտութիւնը :

Պիտի փափաքիս մօրդ հատուցանել վայելած բոլոր բարիքներդ , պիտի փափաքիս աշխատելու կարող ըլլալ որպէս զի ծնողքդ հանգստանան , երբ հարկը պահանջէ . դարձեալ երախտագիտութիւնն է , որ քեզի կը ներշնչէ այս ազնիւ խորհուրդները , Գիտե՞ս , ինչ է երախտագիտութիւնը : Երախտագիտութիւնը սրտի յիշատակարանն է :

Ի՞նչ կ'ըսէ ապերախտ տղայ մը

Ես գիտեմ թէ ապերախտ տղայ մը ի՛նչ կը մտածէ : Ինքնիրեն կ'ըսէ . « Ես չխնդրեցի աշխարհ գալ :

Եթէ զիս աշխարհ բերին ծնողքս, պէտք է զիս մեծ-
ցընեն, պէտք եղածը տան: Օրէնքը զիրենք կ'ստիպէ »:

Այս լեզուն արհամարելի է:

Տղաք, եթէ ձեր ծնողները միայն դէպի ձեզ ու-
նեցած պարտականութիւններն ին կատարէին, որչա՞փ
դժբաղդ պիտի ըլլայիք, որովհետեւ բաւական պիտի
ըլլար ձեզի հազիւ հագուեցնել, տանը մէկ անկիւնը
բնակեցնել և կտոր մը հաց տալ: Փոխանակ այսպէս
ընելու, ձեզի կը խնամեն և իրենց պարտականութիւն-
ներէն հազար անգամ աւելին կ'ընեն: Շատ անգամ,
ձեզի համար կը զրկուին իրենց հաճոյքներէն, բոլո-
րովին ձեզ կը նուիրուին ու իրենց բոլոր կարողու-
թիւնը ձեզի կուտան:

Ապերախտութիւնն այնպիսի պակասութիւն մըն է
որ կը հեռացնէ այն բոլոր անձերը, որոնք կրնային
բարեկամ ըլլալու վրայ խորհիլ: Ապերախտ կ'արհա-
մարհեն, անկէ կը փախչին, որովհետեւ եթէ խստա-
սիրտ են հանդէպ իրենց ծնողքին, որ զիրենք այնչափ
սիրեցին, ի՞նչ պիտի ըլլան ուրիշ անձերու համար,
որոնց պիտի մօտենան:

Ուղիական ու եղբայրական անձնուիրութիւն

Վերջերս Գաղղիոյ Ակադէմիայի Ժողովը Առաքի-
նութեան մրցանակը տուաւ տարիքոտ օրիորդի մը,
որ տասը տարեկան հասակէն սկսեալ կ'աշխատէր իր
ծնողքին և իրմէ փոքր եղբայրներուն և քոյրերուն
համար:

Ամբողջ իր երիտասարդութիւնը անցուցած էր
հիւանդ ու տկար ծնողքը խնամելով եւ իրմէ փոքր

քոյրերն ու եղբայրներուն հոգը տանելով, որոնք տա-
կաւին չէին կրնար աշխատիլ իրենց ապրուստը ճա-
րելու համար: Առաջարկուած ամուսնութիւնները մեր-
ժած էր ըսելով թէ չկրնար երեսի վրայ թողուլ
անոնք որոնք իրեն խնամքին կը կարօտէին: Եւ կըը-
ցած էր իր ծերունի ծնողքին աչքերը գոցել՝ որոնք
երջանիկ ըրած էր, եղբայրներն ու քոյրերը ամուսնա-
ցուցած էր և ինք ծերացած՝ առանց բնաւ ինքզինքին
վրայ խորհելու: Իր երջանկութիւնը կը կայանար ու-
րիշները երջանիկ ընելուն մէջ:

Ձեզմէ չպահանջուիր այս պառաւ օրիորդին պէս հե-
րոս ըլլալ եւ ոչ ալ առաւօտէ մինչեւ իրիկուն ձեր ըն-
տանիքին նուիրուիլ: Բայց ձեզի կ'ըսուի որ հիմակուընէ
որդիական ու ընտանեկան անձնուիրութիւնը սովոր-
ութիւն ընէք: Երբեմն դուք ձեզի հակառակեցէ՛ք՝
ձեր մօրը, քրոջը եւ եղբօրը հաճոյք պատճառելու
համար: Սորվեցէ՛ք ո՛ր եւ է բանէ մը զրկուիլ անոնց
հաճելի ըլլալու համար: Պիտի տեսնէք որ ձերին ու-
րախտութիւնն ու խղճի վկայութիւնը՝ ձեր անձնուիրու-
թիւնը պիտի վարձատրեն:

Բարի եւ չար օրինակ

Ձեր ամենակարեւոր պարտականութիւններէն մէկն
է ձեր ընտանիքին մէջ լաւ օրինակ տալը, ճիշդ այն
պատճառաւ որ դուք եղբայր և քոյր էք և միեւնոյն
ընտանիքէն ըլլալով իրարու վրայ աւելի ազդեցու-
թիւն ունիք և ձեզմէ իւրաքանչիւրը տրամադիր է
նմանիլ տեսածին ու լսածին:

Եթէ ձեզմէ մէկը առաջարկէ այնպիսի բան մը
ընել զոր ձեր խիղճը մերժէ՝ մի՛ ընէք: Ընդդիմացէ՛ք

գէշ խորհուրդի մը, բարի օրինակ տուէք այնպիսիին՝ որ հակամէտ է մոլորելու: Միշտ քաղցրաբարոյ, քաղաքավար ըլլալով, բոլոր պարտականութիւննիդ ճշդ-դատաւարութեամբ կատարելով, ուրիշներն ալ ստիպած կ'ըլլաք ձեզի նմանիլ:

Քէշ օրինակը փոխանցիկ հիւանդութեան պէս է. անոր մօտեցողները կը վարակուին մէկը միւսին ետեւէն: Այսպէս մարդիկ չար եւ մոլի կ'ըլլան՝ միշտ իրենց առջեւ անոնց օրինակը տեսնելով, ևրբեք գեօօրինակ չսանք:

Գաղսնապահ եղիք

Երբեմն ձեր հայրն ու մայրը ձեր ներկայութեան ընտանեկան, շահու կամ սրտի վերաբերեալ գործերու վրայ կը խօսակցին: Ուրիշ անգամ կը յանդիմանեն ձեր եղբայրը կամ քոյրը: Երբեմն ալ քիչ թէ շատ տաք խօսակցութիւն մը կ'ունենան օտարականի կամ ազգականի մը հետ եւ կրնայ վիճաբանութիւն մը յառաջ գալ: Եւ կամ ձեր ճանչցած մարդոցմէ մէկուն կամ միւսին վրայ խորհրդածութիւն մը կ'ընեն: Երբէք մի' երթաք պատմէք ինչ որ լսեցիք կամ տեսաք ձեր տանը մէջ:

Պզտիկ եւ դեռատի աղջիկները կը յանդիմանուին անգաղտնապահ եւ շատախօս ըլլալնուն համար. կրնանք մեր մէջ խոստովանիլ թէ մասամբ ճշմարիտ է ասիկա: Պէտք է զգուշանալ այս գէշ պակասութիւնը ունենալէն: Շատ ընտանիքներու մէջ զժբաղդութիւններ հասած են տղոց անգաղտնապահութենէն եւ շատախօսութենէն: Տղայք պէտք է հեռանան, երբ կը հաս-

կընան որ հայրն ու մայրը կարեւոր բանի մը վրայ կը խօսին. իսկ եթէ անոնց քով կը մնան, պէտք է իմացածին իրենց պահեն: Դեռասի աղջիկ մը որ գաղսնիք մը պահել չգիտէ լուրջ կի՛ն մը պիտի չկրնայ դառնալ բնաւ:

Ընսանիքին ծառաները

Ձեր ընտանիքին ծառաները իրեւ բարեկամակատեցէք: Անոնք ընդոծին կը կոչուին, այսինքն տանը եւ ընտանիքին կապուած: Շատ անգամ տղոց քով հօր եւ մօր տեղ կը բռնեն. ուրեմն անոնք վստահութիւն չահած են եւ եթէ անարժան ըլլային՝ ծնողնիդ ձեր քովը չէին պահեր զանոնք:

Հետեւաբար անոնց հետ քաղցրաբարոյ եւ քաղաքավար եղէք: Անոնց մի' հրամայէք այս կամ այն ընել, հապա շնորհալի կերպով խնդրեցէք, միշտ աւելցնելով « Խնդրեմ » , մի' մոռնաք շնորհակալ ըլլալ ամէն անգամ որ պէտք է: Մի' ծաղրէք զանոնք, անոնց գլուխին խաղեր մի' խաղաք:

Փոքրիկ, դեռատի աղջիկ մը շատ լաւ կրնայ տան հին սպասուհին յարգել, առանց անոր հետ մասնաւոր բարեկամութիւն մը հաստատելու: Պէտք չէ որ իրեն բարեկամ կամ ընկեր ընէ զայն: Բարեկամի ու մեհրիմի դերը միայն մօրը կր պահանքի:

Ընսանիքի սէջ վէն մի' յարուցանէք

Ձգուշացէք ընտանիքի մէջ վէճ յարուցանելէ, եթէ ձեր քրոջը, ազգականին կամ որ եւ իցէ մէ-

կուն հետ համակարծիք չէք, մի՛ բարկանաք, մի՛ աշաղակեք, մի՛ հայհոյէք: Ասիկա բոլորովին անօգուտ է, նախ որ բարկանալով չէք կրնար մէկը համոզել, երկրորդ՝ թերեւս դուք կը սխալիք. վերջապէս՝ վիճաբանելով կը տկարացնէք ձեր բարեկամութիւնը:

Աւելի լաւ է հաճութեամբ տեղի տալ: Սոր հա-

մար պէտք չէ ծաղրական կերպարանքով մը ժպտիլ, իբրեւ թէ գթալով է որ չէք ուզեր վիճաբանիլ: Այս կերպով լռութիւն պահելն ամօթ է: Պէտք է ըսել. « Ձեռ՝ ուզեր վիճիլ երկար ժամանակ, որովհետեւ կը վախճամ թէ կրնամ բարկանալ: Փոխենք խօսակցութիւնը, ուրիշ բանի վրայ խօսինք »: Շատ

անգամ հաշուքեան փոքրիկ միջոցներով է որ ընթանիք մեզ խաղաղութիւն եւ համեալութիւն կը պահուի:

Լաւ տրամադրութիւն մը

Ձեր մայրը ձեզի բարկացաւ, դուք պահ մը կը խորհիք հեռանալ անկէ և տրանջալ, ընդհակառակը վազեցէ՛ք դէպի ան, անոր գիրկը ինկէ՛ք, խընդրեցէ՛ք որ ձեզի ներէ: Պիտի տեսնէք թէ որչա՛փ հանգիստ սիրտ պիտի ունենաք:

Դուք վիճած էք ձեր քրոջը հետ, ատար համար քէն մի՛ պահէք և իրիկունն առանց հաշտուելու մի՛ քնանաք. քնքուշութեամբ և սիրով համբուրեցէ՛ք զիրենք: Ձեր հասակն աղջիկ մը կը ճանչնամ, մտացի ու խոհուն, որ երբէք չէր դժկամակեր, երբ կը տեսնէր որ իրեն քոյրը ու է պատճառով հետը կը կրուորի, ըսել անոր. « Օ՛ն, Ձապէլ համբուրենք զիրար, մոռնանք ասիկա. կը կարծես թէ այս փոքրիկ բանին համար մենք իրարու հետ այլ եւս պիտի չխօսի՞նք մինչեւ մեր կեանքին վերջը: Ո՛չ, այնպէս չէ՞. ուրեմն անմիջապէս հաշտուինք, որչա՛փ շուտ ըլլայ՝ այնչա՛փ աղէկ է »: Եւ կը համբուրէր իր քոյրն, որ շուտով գինաթափ կ'ըլլար: Երկուքն ալ կը խնդային և ամէն բան կը լինար: — Ինչ՞ու համար հաշտութեան մեջ անոնց չնմանիք երբ շատ անգամ նմանք եք անոնց փոքրիկ վեցերուն մեջ:

Գէտ զգացումը

Երբ հայրդ կամ մայրդ քեզի կը համբուրեն, բնաւ մի խորհիր թէ արդեօք քեզի աւելի՞ կը սիրեն ու կը

զգուհին քան թէ եղբայրներէդ մէկը: Բաւակ... չի՞ր
զանոնք սիրելու և անոնցմէ սիրուելու ուրախու-
թեամբ:

Եթէ նախանձոտ ես, կը նշանակէ թէ տակաւին
քու սիրտդ կազմակերպուած չէ և դու տակաւին
չգիտես թէ ի՞նչ է արդարութիւնը: Ծնողները կըր-
նան տարբեր կերպով վարուիլ իրենց զաւակներուն
հետ առանց մէկը միւսէն նախամեծար համարելու:
տղոց տարբեր բնաւորութիւնը զիրենք կ'ստիպէ
ոմանց հետ քաղցրութեամբ վարուիլ, ոմանց հետ
խստութեամբ:

Կ'ուզէ՞ս այն գէշ զգացումին փորձը երբէք չու-
նենալ, սիրէ ծնողքդ, անոնց հետ այնպէս վար-
ուէ որ քեզի մեղադրելու բան մը չունենան և ամէն
բանէ առաջ քու խղճիդ վկայութիւնը փնտռէ: Դու
քեզի հաւատ տալիս, ամէնուն հետ հաւատ կ'ըլլաս:

Ծնողներէն հեռու եղած ժամանակ

Արդեօք ծնողնիդ ձեզմէ հեռու եղած ըլլալուն
համար ձեզի աւելի քի՞չ կը սիրեն կամ կը մոռնան:
Անշուշտ ոչ, այնպէս չէ՞: Կամ անոնցմէ հեռի ըլլալով
քի՞չ կը խորհի՞ր իրենց վրայ և ձեր սէրը կը քիչնա՞յ.
ո՛հ, ոչ, տղաքս:

Հեռուէն ձեր սիրոյն վկայութիւնը տուէ՛ք: Գրե-
ցէ՛ք անոնց կանոնաւոր կերպով և երկարօրէն պատ-
մեցէ՛ք անոնց ինչ որ ձեզ կը շահագրգռէ, ինչ որ կը
պատահի ձեզի լաւ թէ գէշ: Վստահ եղէ՛ք որ ձեր
նամակներուն անհամբերութեամբ կ'սպասեն և թէ

ձեր խօսքերն անոնց սիրտին մէջ արձագանք պիտի
գտնեն:

Աւա՛ղ, երբ աւելի մեծնաք, թերեւս ստիպուի՞ք
զանոնք թողելու: Այն ատեն արտասուալի աչքերով
պիտի յիշէք այն գեղեցիկ օրերն որ անոնց քով ան-
ցուցած էք: Դուք պիտի տեսնէք անոնց ծերանալը
այն տան մէջ որ երբեմն լի էր տղայոց ուրախու-
թեամբ և ծիծաղներով: Երբ հեռի եմ ձեր ծնողքէն, յի-
շեցիք որ ձեր նամակներն միայն կրնան անոնց ուրա-
խութիւն պատճառել, ուստի գրեցիք:

Ընթանիք մեծարանք

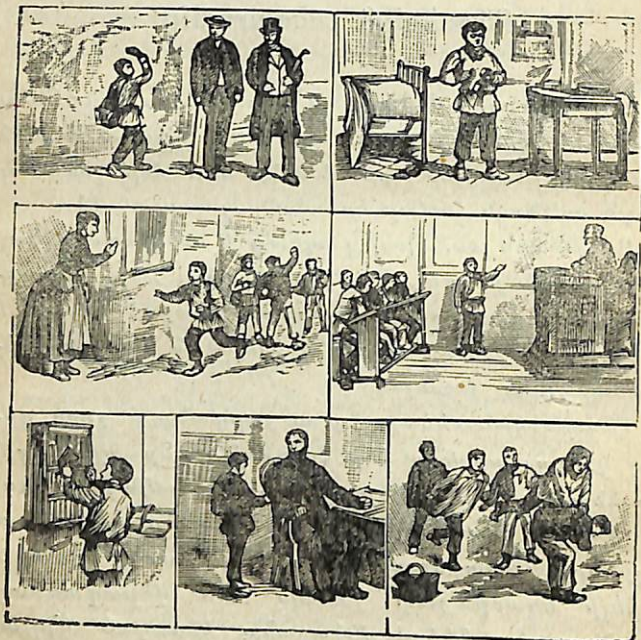
« Որդիական մեծարանք » խօսքը որ երբեմն կը
գործածեն, կըն երկայացնէ այն բոլոր զգացումներուն
ամբողջութիւնը զոր կ'ունենանք մեր հօր, մեր մօր
և այն ամէնուն համար որ անոնց կապուած են:

Որդիական մեծարանք պէտք է ունենալ. պէտք
է ընտանիքն յարգել: Գիտէ՞ք ինչպէս: Ձեր եղբայր-
ներուն և քոյրերուն կատարեալ միացած մնալով և
անոնց հետ յաճախ ձեր մանկութեան օրերուն յի-
շատակին վրայ խօսելով:

Ընտանեկան մեծարանք ու յարգանք ի գործ դը-
րած կ'ըլլաք սիրելով ձեր հայրենի տունը. այն վայրն
ուր ծնած էք, ուր մեծցած էք, ուր ամէն բան ձեզի
կը յիշեցնեն ձեր հայրը, մայրը, ձեր եղբայրներն ու
քոյրերը, փափաքելով այն սիրելի տունը պահել և
կարելի եղածին չափ յաճախ հոն վերադառնալ:
Դարձեալ ընտանեկան մեծարանք կիրական կ'ըլլաք
ընտանիքի մէջ խնամքով պահելով այն առարկաներն

որ ձեզի հասած են ձեր նախահայրերէն, այսիքն ձեր մամերէն, պապերէն, կը տեսնէք, այս բոլորը խորապէս կը յուզեն ձեր սիրտը՝ և ձեր ընտանեկան սիրոյ կապը կը հաստատեն, դո՛ւք, տղա՛ք՝ որ ապագան էք, ձեզի կը միացնեն ձեր սիրելի ծնողքն՝ որ ներկան են և ձեր մեռած նախնիքն՝ որ անցեալն են:

Այսպէս ընտանիքը կը շարունակուի մեծ շղթայի մը պէս, որուն իւրաքանչիւր օղակը հաստատուն կերպով միացած է իրարու՝ գորովանով, յարգանով, յիշատակով:

Բ. — ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ի՞նչ է դպրոցը

Դպրոցն, ուր կը յաճախէք, միայն բռն սորվելու տեղ մը չէ. այս ալ մեծ ընտանիքի մը պէս է, ուր պէտք է ամէնքդ իրար իբրեւ քոյր նկատէք:

Եթէ դպրոցը ձեզի ծանօթացի թուի, եւ եթէ տըհաճութեամբ յաճախէք, կը նշանակէ թէ չէք ըմբռներ հոն ձեզի սորվեցուցած բաներուն օգտակարութիւնը, եւ պէտք եղածին պէս ալ դիրար չէք սիրեր:

Դեռատի՛ աղջիկներ, ձեր ապագան ձեզմէ կախում ունի: Դպրոցի մէջ ձեր ստացած դաստիարակութիւնը անշուշտ ձեզի աշխատութենէ չազատեր, բայց աւելի հաճելի կ'ընէ եւ աւելի դիւրին կը դարձնէ ձեր աշխատութիւնը: Զեր միտքը կը բանայ, լաւ գրքեր

կարդալու ճաշակ կուտայ : Միթէ այս բոլորը ոչինչ բան է : Դպրոցը ձեզի կը սորվեցնէ նաեւ թէ ի՞նչ պարտականութիւն ունիք մէկդ միւսիդ հանդէպ : Վերջապէս դպրոցը կեանքի նախափորձ վաւժութիւնն է :

Պէտք է անընդհատ յանախել դպրոց

Վարդուհին շաբաթը գոնէ անգամ մը բացակայ կ'ըլլայ դպրոցէն : Անցեալ օր վարժուհին կը յանդիմանէր Վարդուհին ատոր համար եւ անիկա կը պատասխանէր . « Ի՞նչ նշանակութիւն ունի օր մը աւելի կամ պակաս , միշտ բաւական բան պիտի սորվիմ , վերջը աշխատելու պէտք պիտի չունենամ » :

Ահա շատ յիմար եւ անխոհեմ խօսք մը : Վարդուհի չկրնար երեւակայել ինչ որ ապագան վերապահած է իրեն համար : Զգիտեր թէ ունեցած քիչ մը ստակը կրնայ գործերու մէջ կորսուիլ եւ ինք կրնայ ստիպուիլ աշխատիլ ապրելու համար : Այն ատեն շատ պիտի ցաւի կորուսած ժամանակին վրայ , որովհետեւ իր յարատեւ աշխատող ընկերներուն չափ ուսեալ պիտի չըլլայ , որոնք ստացած գիտութիւնովն չափ աշխատողներ պիտի վարեն : Ասկէ զատ, երբ մեծնայ Վարդուհի եւ պէտք չունենայ իսկ կիրարկել իր գիտցածը, կը կարծէ՞ք թէ մեծ անպատեհութիւն մը չէ ըրածը՝ կանոնաւոր կերպով ներկայ չլինելով դասերուն : Այնչափ կարեւոր դասերը այլ եւս պիտի չլսէ եւ իրեն համար պիտի չկրկնեն եւ քեեւս ամբողջ կեանքին մէջ չգիտնայ այն լաւ ու օգտակար բաները, զոր իր բացակայութեանը աւանդած է վաւժութիւն :

Առաջուան եւ ճիմակուան դպրոցները

Եթէ կ'ուզէք գիտութեան արժէքը գիտնալ եւ անոր կարեւորութիւնը ըմբռնել , խորհուրդ հարցուցէք այն մարդոց, որ բան մը սորուած չեն կամ շատ քիչ բան գիտեն : Ամէնքը ձեզ պիտի ըսեն թէ « Դուք շատ երջանիք էք, դեռատի աղջիկներ , որ այսչափ գիւրութեամբ բան կը սորվիք » :

Առաջ ուսումը ձրի չէր , եւ աղքատները բան մը չգիտէին :

Այն ատեն դպրոցները սակաւաթիւ էին , աղքատ տղաքներ նեղութիւններ պէտք էին կրել հոն մտնելու համար . միայն ձմեռը կ'աշխատէին ուսման , որովհետեւ դարնան երկրագործութեամբ կը պարապէին :

Առաջ դասարանները փոքր, անյարմար, մութ եւ տխուր էին մինչ հիմայ խոշոր, լուսաւոր եւ զարդարուն են : Վերջը շատ օգտակար բաներ պիտի սովորէք, նամակ գրելու համար այլ եւս պիտի չստիպուիք ասոր անոր դիմել եւ ոչ ալ կարեւոր թուղթ մը կարդալու համար : Ա՛հ , որչափ երջանիկ էք դուք : Օր մը, ժամ մը, վայրկեան մը մի խնայէք այն ժամանակէն, որ ձեզի տրուած է ձեր միտքն հաճելի կերպով մշակելու համար : Աշխատեցեալ մեջ յաւատեւ եղե՛ք, վերջը պսուղը պիտի փառէ :

Դպրոցէն փախչողները

Ընդհանրապէս մանչերն են որ կը սիրեն դպրոցէն փախչիլ, այսինքն նախամեծար կը սեպեն ասդին անդին շրջագայիլ քան թէ դպրոց երթալ : Բայց երբեմն աղջիկներն ալ այս յիմարութիւնը կ'ընեն :

Ասիկայ թէ՛ պակասութիւն է եւ թէ՛ անպիտանութիւն: Պակասութիւն է, որովհետեւ անհնազանդութիւն է. անպիտանութիւն է՝ որովհետեւ մարդինք իր դէմ անիրաւութիւն կ'ընէ իր ժամանակը կորսնցնելով եւ վարժուհիին դասերուն ներկայ չգըտնուելով:

Ասկէ զատ, դպրոցէն փախչելով կ'ստիպուին ստել, որովհետեւ պէտք կ'ըլլայ վարժուհիին բացատրութիւն տալ թէ ինչո՞ւ համար չեն եկած, եւ յետոյ պիտի ստեն ծնողքին առջեւ. որպէս զի անոնք չգիտնան թէ դպրոց չեն դացեր, եւ անհնազանդութենէ անհնազանդութիւն, ստախոսութենէ ստախոսութիւն, վերջապէս ծուրութեան եւ կեղծաւորութեան կը վարժեցնեն ինքզինքնին:

Յիշեցէ՛ք որ ժամանակը քանկագին է. անհնազանդութիւնը՝ պակասութիւն եւ սուսն՝ արհամարհելի է:

Ճշգրտականութիւն

Նապաստակն ու կրիան գրաւ կը դնէին թէ ո՞րն առաջ պիտի հասնի որոշեալ նպատակակէտի մը: Կ'երեւէր թէ նապաստակն իր յաջողութեան վրայ վստահ էր քանի որ շատ արագ կը վազէր, մինչ կրիան շատ ծանր կը քալէր. բայց նապաստակն իր արագընթացութեան վրայ վստահելով սկսաւ կէս ճամբուն վրայ դբօսնուլ եւ կրիան առաջինը հասաւ նպատակակէտին:

Այսպէս, շատ անգամ դպրոցականներ կան, որ « ժամանակ ունիմ, կ'ըսեն, որոշեալ ժամին դպրոց հասնելու, կամ այս պարտականութիւնը կատարելու, կամ այս դասը սորվելու », կ'ըբօսնուն, ժամանակը

կ'անցնի (որովհետեւ ժամանակը շատ արագ կ'անցնի երբ խաղալով անցնեն): Վերջապէս դպրոց կ'երթան կամ կ'սկսին դասերը սորվիլ: Բայց ոչ է՝ դասարան մտնելու քանի մը վայրկեան կայ. ժամանակին չեն հասնիր եւ կամ հազիւ հազ կը հասնին եւ մտքերն այնպէս կը շփոթի որ ինչ ընելիքնին չեն գիտնար:

Ճշգրտականութիւնը սովորութիւն ըրէք, որոշեալ ժամանակին եկէք եւ աշխատութիւնը պէտք եղած ժամանակը ըրէք: Բայց վերջի վայրկեանին մի՛ սպասեք որոշելու համար:

Հեզաբարոյ ըլլալ

Հեզաբարոյ ըլլալ կը նշանակէ քաղցրաբարոյ եւ հնազանդ ըլլալ:

Դեռատի աղջիկներ կան, որ հրաման մը շատ անգամներ կրկնել տալէ ետք կը հնազանդին. անոնք հեզաբարոյ չեն: Ոմանք ալ կը հնազանդին արտնջաւով. ասոնք ալ հեզաբարոյ չեն: Կան որ հնազանդած ժամանակ խոժոռաղէմ, անհամբեր կամ բարկացած կերպարանք ունին. ասոնք ալ հլու եւ քաղցրաբարոյ չեն:

Հլու ըլլալ, կը նշանակէ դիւրաւ առաջնորդուիլ այն անձէն որ թէ՛ տարիքով եւ թէ՛ դիրքով հեղինակութիւն ունի ձեր վրայ: Շատ բնական է անոր հընազանդիլ. ի՞նչ գիտենք փոքր եղած ժամանակնիս: Մեր ճշմարիտ շահը կը ճանչե՞նք արդեօք: Բաւաւ կան մտածեցի՞րք, բաւական փորձառութիւն ունի՞րք մեզի յարմար եղածը անյարմարէն որոշելու համար:

Անշուշտ ոչ, ահա ասոր համար պէտք է հեզա-

բարոյ ըլլանք, որպէսզի բնաւ յիմարութիւն մը չգործենք: Տղայ մը հեզաբարոյ ըլլալով կրնայ վստահ ըլլալ թէ պիտի ազնուանայ:

Լոռիքին պահել

Պզտիկ աղջիկ, քեզի դժուար կուգայ լուռ մնալ: Դուն կը կարծես թէ շատ հաճելի բան է մտքէդ ան-

ցած ամէն բան դրացիներուդ պատմելը: Բայց գիտցիր որ լաւ բան մը պիտի չկրնաս ընել, եթէ լուել

չգիտես: Պիտի նմանիս այն անտանելի ջութակներուն, որ իրենց շաղփաղիւովը իրենց մօտեցողին գըլուխը կը տանին:

Դասարանին մէջ ի՞նչպէս կրնաս բան մը սորվիլ եթէ բոլոր ժամանակը կը խօսիս: Վարժուհիին բացատրութիւններէն ի՞նչ պիտի հասկնաս, որ հաղիւ կը լսես կամ բնաւ: Երբ քեզ հարցնեն, ի՞նչ պիտի պատասխանես, երբ հարկ ըլլայ պարտականութիւն կատարել, ի՞նչ պիտի գրես տետրակիդ վրայ. նա մանաւանդ երբ քու դպրոցական տարիներդ լրանան, ի՞նչ սորված պիտի ըլլաս քու ներկայութեանդ աւանդուած ու կրկնուած դասերէն. ոչինչ կամ գրեթէ ոչինչ:

Շատախօսութիւնը զբօսանքներու մէջ ամենէն անօգուտն է, մարդ թէ՛ իր ժամանակը կը կորսնցնէ և թէ ուրիշներունը կորսնցնել կուտայ: Խօսելու մարմալէն շատ անգամ յիմար բաներ կ'ըսենք:

Յարգանք դէպի վարժուհին

Փոքրիկ աղջիկ մը մօրը կը պատմէր իր ըրած կատակները վարժուհիին հետ, որ շատ դեռատի օրիորդ մըն էր:— Բայց, ըսաւ մայրը, ինծի կը թուի, աղջիկս, թէ դու գրեթէ վարժուհիդ չես յարգեր. — Ի՞նչու պիտի յարգեմ, պատասխանեց աղջիկը, քանի որ ձերմակ չեն անոր մազերը:

Շատ աշակերտուհիներ այս աղջկան պէս կը խորհին: Կը կարծեն թէ ծերութիւնը միայն արժանի է յարգանքի: Մինչդեռ ծերութեան մէջ չկայանար յարգանքը: Ձեր վարժուհին ինչ տարիք ալ ունենայ, յարգանքով վարուեցէք անոր հետ, ձեզի ներելի չէ

ո՛չ մի կատակ. ո՛չ մէկ անտեղի ընտանութիւն անոր նկատմամբ: Խորհեցէք, թէ անիկայ յարգելով՝ կը յարգէք իր պաշտօնը, իր գիտութիւնը, մանաւանդ իր անձնութիւնը դէպի ձեզ: Այս բոլոր լաւ յատկութիւնները զինք յարգելի կ'ընեն, ուստի պէտք է "ըտանց յարգէք զայն:

Ձեր վարժուհին ձեզի համար նոյնն է ինչ որ է ձեր մայրը կամ մեծ եղբոր:

Ի՞նչ ըսել է անպատկառ ըլլալ

Իր վարժուհիին դէմ անպատկառ ըլլալը՝ անոր հետ ընկերոջ մը պէս ընտանութեամբ խօսիլն է. անոր հետ այնպիսի կատակներ ընելն է՝ զոր դպրոցականները «Խաղ» կ'անուանեն. անոր փոքրիկ պակասութիւններուն վրայ խնդալ, եթէ ունի, և այդպէսով զինքը նեղացնել. անոր անմիջապէս չհնազանդիլ եւ մերթ այնպէս ձեռացնել, թէ զինքը ոչ տեսած, ոչ իրեն ըսած եւ ոչ ալ նկատած էք:

Անպատկառ ըլլալ դարձեալ կը նշանակէ թերանալ անոր նկատմամբ քաղաքավարութեան մէջ. անոր առջեւէն անցնիլ առանց ներողութիւն խնդրելու, սանդուխէ մը կամ դռնէ մը անկէ առաջ անցնիլ:

Անպատկառ ըլլալ դարձեալ կը նշանակէ անոր պատասխան տալ անաթոթաբար. անհամբեր կերպարանքով ուսերը վեր բարձրացնել եւ կամ ուշադրութիւն չդարցնել անոր ըսածներուն:

Խորհեցէք պզտիկ աղջիկներ, թէ այս մասին ինքզինքնիդ յանդիմանելու բան մը չունի՞ք, ձեր խիղճը ձեզի չըսե՞ր թէ շատ անգամներ թերացած էք

յարգանքէ այն անձին նկատմամբ, որուն կեանքը կ'անցնի ձեզի օգտակար ըլլալով, ձեզի բան սորվեցնելով, ձեզի սիրելով:

Ե՞րբ առակերտը կը սիրէ իր վարժունին

Սովորատ յոյն փիլիսոփան աշակերտ մը ունէր, որ յարատեւութեամբ կը հետեւէր իր բոլոր հրահանգներուն. բայց եւ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կ'ընէր: Այս երիտասարդին հայրն եկած էր փիլիսոփայէն տեղեկութիւն առնելու իր որդւոյն վրայ. «Տա՛ր գաւակդ, ըսաւ Սովորատ, երբէք բան մը պիտի չկրնամ սորվեցնել իրեն որովհետեւ զիս չսիրեր»:

Ասիկայ շատ ձմարիտ է: Դպրոցին մէջ յառաջդիմելու և հոն երջանիկ ըլլալու առաջին պայմանն է ուսուցիչը սիրել: Եթէ չէք սիրեր ձեր վարժուհին բնաւ մի՛ յուսաք թէ պիտի յաջողիք:

Կ'ըսէք թէ միշտ դիւրին չէ սիրելը. կը սխալիք: Խորհեցէք թէ ի՞նչ կը պարտիք անոր, խորհեցէք իր սորվեցուցածներուն կարեւորութեանը վրայ, տեսէք իր կրած նեղութիւնը ձեզ ուսուցանելու համար, դիտեցէք ձեզ հետ ունեցած համբերութիւնը, և այն ատեն պիտի սիրէք զայն, որովհետեւ պիտի գգաք թէ արժանի է սիրուելու: Եթէ կը սիրէք ձեր վարժուհին, պիտի փափաքիք անոր հաճելի ըլլալ ձեր աշխատասիրութեամբ: Ձեր վարժունիին սեր պիտի օգնէ ձեր պարտականութիւնը կատարելուն:

Երախագիտութիւն՝ ուսուցիչներու հանդէպ

Կը պատմուի թէ Տրուօ զօրապետը, որ իր գիւղէն մեկնած էր իբրեւ պարզ զինուոր, հոն վերադարձած ժամանակ միայն մէկ փափաք մը ունէր, այն էր գտնել իր նախկին ուսուցիչը և սրտին վրայ սեղմել:

Եւ ստուգիւ գտաւ զայն. և չճանչցողներուն ներկայացուց ըսելով: «Ահա այն մարդը որուն կը պարտիմ ինչ որ եմ:»

Տակաւին չէք կրնար գնահատել այն մեծ ծառայութիւն որ ձեզի կ'ընեն ձեր ուսուցիչները ձեզի բան սորվեցնելով, Թերեւս վերջը դուք ալ հասկնաք թէ անոնց խնամքին և հոգատարութեան կը պարտիք ինչ որ էք: Ամէն պարագայի մէջ, դիտութեան առաջին ծանօթութիւնները, պատուաւորութեան առաջին ըսկզբունքները անոր կը պարտիք, ան ձեզի սորվեցուցած է իմաստութիւնն ու պարկեշտութիւնը: Այս ամէնը խորին երախտագիտութիւն չե՞ն արժեք ձեր կողմէն և եթէ հնազանդութեամբ և բազմաթիւ փոքրիկ ծառայութիւններով ձեր ուսուցչին յայտնէք ձեր երախտագիտութիւնը, որ շատ դիւրին է, պիտի ցուցնէք ձեր արժեքը ազնուութիւնը, վեհաճանաչութիւնը եւ ուղղամիտութիւնը:

Ի՞նչու համար ձեզ կը պատժեն

Միշտ ձեր բարիքին համար է որ ձեր վարժուհին կը յանդիմանէ կամ կը պատժէ ձեզի:

Անցեալ օր Վարդուհին իր պարտականութիւնը լաւ կատարած չէր և վարժուհին ստիպեց կրկին ընել: Վարդուհի առանց բան մը ըսելու կրկին ըրաւ. բայց զրօսանքի ժամանակ գնաց վարժուհիին քով և ըսաւ: — Օրի՛որդ, դուք շարունակ կը կրկնէիք, թէ պէտք է չարութեան փոխարէն բարիք ընել: Արդեօք ինձի բարի՞ք ընելու համար զիս պատժեցիք, որովհետեւ պարտականութիւնս լաւ չէի կատարած:

— Ըսէ ի՛նձ, պատասխանեց վարժուհիէ, ինծի՞ համար կը սովորիք:

— Ո՛չ, պատասխանեց վարժուհի, ինքզինքիս համար, որպէս զի ապագային ուսեալ ըլլամ:

— Լաւ ուրեմն, վրայ բերաւ վարժուհին, քու բարիքիդ համար էր որ քեզի պատժեցի: Քեզի կը յանդիմանեմ, որովհետեւ կը սիրեմ և կը փափաքիմ որ երբ մեծնաս, ուսեալ ըլլաս, մինչեւ իսկ կ'ուզեմ որ կատարեալ ըլլաս: Ուրեմն կը հասկնաս թէ պարտականութիւնդ կրկին կատարել տալով քեզի բարիք ըրի չարիքի փոխարէն, ուղեցի քեզի վարժեցնել ըրած գործդ միշտ լաւ ընելու:

Ձեր վարժուհիները այսպէս կը խորհին: Անոնց համար երբեք փափաքելի չէ ձեզ պատժել:

Դպրոցի մէջ ֆենադասութիւն:

Շատ մը փոքրիկ աղջիկներ կը խօսակցէին պարտէզին մէկ անկիւնը: — Անոնցմէ մէկը միւսին կ'ըսէր. « Չգիտեմ ինչո՞ւ այսօր Օրիորդը գեղեցիկ ըզգեստը հագած է »: — Չարածձի մը ըսաւ. « Չարմացներու համար, կամ մեր մէջ նախանձ գրգռելու համար »:

Այսպէս խօսելով քիչ մը ծաղրական կերպարանքով վարժուհիին կը նայէին:

Քանի մը վայրկեան յետոյ երկու վարժուհիներու խօսակցութիւնը լսեցին, երբ մէկը կը պատմէր թէ նոյն առաւօտ շատ անհաճոյ բան մը պատահեց էր իրեն, ամէնօրուան զգեստին վրայ իւղ թափել էր, այնպէս որ հակառակ կամքին ստիպուել էր սլահետի զգեստը հագնիլ դպրոց գալու համար:

Աս որ լսեցին պզտիկ աղջիկները՝ իրարու երես նայեցան կարմրելով: Խղճահար եղան որ քննադատեր էին իրենց վարժուհին, պճնասիրութեան կամ ցուցամոլութեան վերագրելով անոր զգեստ փոխելը:

Տղա՛լ ուրիշներուն գործեր մի՛ ֆենադասե՛ք, որովհետեւ միշտ չէք կրնար անոնց գործին ճշմարիտ պատճառը գիտնալ:

Խոստովանիմք մեր յանցանքը

Միթէ չա՞տ դժուար է ընդունիլ թէ անիրաւ ենք՝ երբ ստուգիւ յիմարութիւն մը գործած ենք: Անշուշտ ո՛չ, միայն թէ պէտք է քաջարտութիւն ունենալ իր հպարտութեան յաղթելու համար:

Վարդուհի և Շուշանիկ երկու լաւ բարեկամուհիներ են: Ենցեալ օր Շուշանիկ վարդուհիին պայուսակէն գիրք մը առած էր բան մը նայելու, եւ ապա մոռցած էր ետ տալ: Վարդուհին կը փնտռէ գիրքը դասը սերտելու համար և չգտնել, վարժուհիին տուած դասը չկրնար սորվիլ, հետեւեալ օրը չկրնար դասը պատմել, յանդիմանութիւն կը լսէ:

Այն ատեն Շուշանիկ կը յիշէ որ այդ յանդիմանութեան պատճառն ինքն է: Ոտքի ելնելով վարժուհիին կը պատմէ իր ըրածը, խոստովանելով թէ՛ յանցաւորն ինքն է և արժանի է անոր տեղը պատժուելու:

Կան տղաք, որոնք այսպէս պիտի չճանչնային իրենց յանցանքը, պիտի փորձէին խորամանկութեամբ տեղը դնել գիրքը և առանց բան մը ըսելու պիտի թողէին որ փոքրիկ ընկերուհին պատժուի: Քա-

Զատարութիւն ունեցէ՛ք ձեր գործերը ձանձնալ որչափ ալ գէշ լինին: Այսպէս վարուիլը թէ՛ անկեղծութիւն է եւ թէ՛ արդարութիւն:

Պէտք է իրարու օգնել

Դպրոցի մէջ միշտ իրարու պէտք ունի՛ք: Կը պատահի որ այսօր դուք մատիտի մը պէտք ունի՛ք եւ ուրախ կ'ըլլաք երբոր ձեր ընկերը հատ մը փոխ կուտայ: Վաղը կրնայ անիկա իր ասեղը մոռցած ըլլալ, դուք ձերինը փոխ կուտաք: Այսպէսով ամէն մէկդ կրնաք իրարարու օգնել, դուք ընկերնուդ համար պիտի ընէ՛ք ինչ որ անիկա ըրաւ կամ պիտի ընէ՛ ձեզի համար:

Դպրոցի մէջ իրարու օգնելը ձեր կողմանէ միայն խոհեմութեան հայեցակէտով պիտի չկատարուի, այն ատեն վեհանձնութիւն չըլլար, ան պիտի ըլլայ արդիւնքը բարութեան, արդարութեան: Խորհեցէ՛ք որ ձեր ընկերները հոն են, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն միասին ժամանակ կանցնէ՛ք, միասին կը սորվի՛ք եւ կը խաղաք, իբրեւ թէ քոյրեր ըլլայի՛ք: Ուստի պէտք է այդպէս ալ վարուիլ:

Իրարու փոխադարձաբար օգնելը սովորութիւն ըրէ՛ք: Յետոյ կեանքի մէջ այս սովորութիւնը ձեր վրայ կը հաստատուի, այսպէսով առանց նշմարելու ձեր նմաններուն օգնելու մեծ պարտականութիւնը կատարած պիտի լինի՛ք:

Այն պարագաներ՝ ուր պէտք չէ իրարու օգնել

Փոքրիկ չար աղջիկ մը կուզէ գէշ խաղ մը խա-

ղալ իր ընկերներէն մէկուն եւ ձեզմէ կը խնդրէ իրեն օգնել. ուրիշ մը, որ դասը չգիտեր, ձեզմէ կը խնդրէ գիրքը բաց բռնել իր մօտը, երբ ինքը դասը պիտի արտասանէ. մէկ ուրիշը ձեզմէ կը խնդրէ իրեն համար ստել պատիժէ մը ազատելու համար: Ահաւասիկ, տղաք, պարագաներ երբ պէտք չէ իրարու օգնել. որովհետեւ երբէք պէտք չէ օգնել մէկուն գէշ գործ մը ընելու համար:

Ձեր ընկերոջը օգնելով որ ուրիշ ընկերի գէշ խաղ մը խաղայ, կամ վարժուհին խաբէ, դուք ալ անոր պէս յանցաւոր կ'ըլլաք առանց անոր յանցանքը պակսեցընելու:

Երբեմն շատ քաջատրուածիւն պէտք է ունենալ որ կարելի ըլլայ պզտիկ բարեկամուհիներու սիրոյն դիմադրել անոնց արժանի եղած պիտիժը կրել չարագիւլելու համար: Ձառէն խուսափելու համար նոյնչափ վարժ պէտք է ըլլա՛ւ որչափ բարիք ընելու համար:

Ձեր վարժունիին ներուրթիւն տալէ զգուշացէ՛ք

Փոքրիկ անուշադիր աղջիկներ կան, որոնք կ'ըստիպեն իրենց վարժուհիները շատ անգամ կրկնել բացատրութիւն մը, զոր առաջին անգամ ըմբռնած չեն:

Վարժուհին կը կրկնէ նորէն անգամ մը, եւ թերեւ ա՛լ աւելի: Վերջապէս կը յոգնի, ձայնը կը տըկարանայ, կը հիւանդանայ. որո՞ւնն է յանցանքը:

Դուք ամէնքդ կը պատասխանէք. « Յանցանքը անուշադիր, մտացիւր եւ ծուլասիրտ աշակերտներունն է, որ վարժուհիին շատ նեղութիւն կը պատճառեն, մինչդեռ կրնային այս բանէն խուսափել »: Կը կար-

ծէք թէ այս փոքրիկ աղջիկները յանցաւոր չե՞ն և թէ իրենց խիղճը հանգիստ է ըրած այն չարիքներուն համար:

Տղա՛ք, անոնց մի՛ նմանիք: Յիշեցէք, որ ձեր դպրոցական պարտականութիւնն է ձեր ժամանակէն վայրկեան մը չկորսնցնել, եւ ոչ վարժուհիներ կորսընցնել տալ:

Յիշեցե՛ք որ պէտք է մարդու չարիք հասցընել, մաւաւնդ անոնց, որ ձեզի բարիք կ'ընեն:

Երբ բան սուրված չեն

Փոքրիկ աղջիկներ, եթէ կ'ուզէք գիտութեան արժէքը գիտնալ, յիշեցէք այն պայմաններն, որոնց մէջ կ'ապրին ազէտ կիները:

Անոնք նամակ մը գրելու համար ուրիշին օգնութեան պէտք ունին, ինչպէս եւ ստացած նամակներն կարդացնելու համար: Անոնք իրենց գործերը չեն կրնար կատարել, վասն զի չեն հասկնար եւ միշտ կը կասկածին անոնցմէ, որոնց պարտաւոր են իրենց գործերը յանձնել և շարունակ կը վախճան թէ զիրենք կը խաբեն:

Անոնք ընթերցանութեամբ չեն կրնար հաճոյալի կերպով անցնել իրենց ժամանակը. առտնին գործերը վերջացնելէն ետքը իրենց աղոյ պարտականութիւնները կատարելու համար անոնց օգնելու գոհունակութիւնը չունին: Ուսում չունեցող կիները շատ անգամ իրենց շուրջը հազարաւոր շահեկան խօսակցութիւններ կը լսեն, բայց չեն հասկնար: Իրենց երիտասարդութեան ժամանակ ուսած չեն և որչափ կը

ցաւին կորսուած ժամանակին համար: Անոնց մի՛ նմանիք, վերջը դուք ալ անոնց պէս պիտի նեղուիք, նոյն ձանձրութիւնները եւ նոյն խղճի խայթերը պիտի ունենաք:

Տգեհ կիները միայն կիսովին կ'ապրին, անոնց ձեռքերը կ'աւաւսին, բայց մեքերը քնացած կը մնան:

Ձեր վարժուհիին ներկայութենէն մի՛ վախճա՛

Վարդուհի շատ վախկոտ է: Երբ վարժուհին իրեն հետ կը խօսի, կը հարցաքննէ. իրեն կը մօտենայ աշխատութիւնը դիտելու համար, Վարդուհին կը կարմրի, կը դողայ եւ տրամադիր է լալու: Կ'ըսէ թէ կը վախճայ իր դաստիարակուհիէն:

Անշուշտ յանդուգն եւ համարձակ լինելէն աւելի լաւ է յարգել ձեր ուսուցչուհին, որ ձեզ կ'ուսուցանէ եւ կ'առաջնորդէ, բայց անկէ վախճալը աւելորդ է: Ինչո՞ւ պիտի վախնաք ձեր ուսուցչուհիէն: Ի՞նչ չարիք կրնայ ընել ձեզ: Ընդհակառակը շարունակ իր բարեացակամութեան և բարութեան փորձը չի՞ տար ձեզ: Կ'ըսէք թէ կը վախճաք որ ձեզ յանդիմանէ: Բայց եթէ յանդիմանելու արժանի բան մը չէք ըներ, ինչո՞ւ կը կասկածիք անոր ներկայութենէն:

Ձեր խղճին հետ հաշտ եղէք, ինքզինքնիդ յանդիմանելու բան մի՛ ունենաք, ձեր կարողութեան ներածին չափով աշխատեցէ՛ք ձեր պարտականութիւնները կատարելու, յետոյ սիրեցէ՛ք ձեր ուսուցչուհին, այն առեւն ալ վախճալու բան մը պիտի չունենաք:

Շատ սիրած անձէն բնաւ չեն վախճա՛:

Փոքր ուշադրութիւններ

Դեռատի աղջիկ մը կը ձանձնամ, որ շատ բարի է, բայց այնպէս չերեւիր: Դիտէ՞ք ինչու. որովհե-

տեւ իր շուրջը եղողներուն համար փոքրիկ ուշադրութիւններ չըներ, ինչ որ ընդհանրապէս բարի սրբոտի յայտարար նշանն է: Եւ այդպիսիները արժանի կերպով չեն դատուիր, որովհետեւ ինչպէս կարելի է սրտի մէջ անցածն երեւակայել, եթէ արտաքին ընթացքը բարութեան վկայական չէ:

Բաւական չէ սրտով բարի ըլլալ, պէտք է նաեւ արդիւնքն ուրիշին ցուցնել: Եթէ մեր ընկերներէն մէկը բան մը ձգէ դետինը, անմիջապէս վերցնենք և իրեն տանք, կամ մէկ ուրիշը երբ հիւանդ է, շուտով անոր օգնենք, խնամենք: Եթէ տեսնենք որ ծերունի մը փողոցէ անցնելու ժամանակ նեղութիւն կը կրէ, պէտք է ձեռքէն կամ թեւէն բռնելով օգնենք անոր: Երբեմն պէտք է դուշակենք թէ մէկը կը փափաքի մեզի յանձնարարութիւն մը ընել և չհամարձակիր ու պէտք է յայտնենք մեր պատրաստակամութիւնը: Չմոռնանք որ նւարիս բարեսրտութիւնը կը կայանայ աւելի առօրեայ հազարաւոր փոքրիկ պարագաներու՝ քան թէ կեանքի մեծ պատահարներու մէջ:

Ի՞նչպէս պէժ է ընդունիլ խրատներն ու խորհուրդները

Փոքրիկ աղջիկներ, երբ ձեր վարժուհին ձեզ խրատ մը, խորհուրդ մը կուտայ, երբ ձեզի կ'ըսէ. « Ուղիղ կեցէ՛ք, աւելի ուշադրութեամբ սովորեցէ՛ք, ձեր անմիտ կամ թեթեւ ընկերոջը մի՛ հետեւիք »: Դեռ ատեն դուք փափաք կ'ունենաք կիրքով պատասայն ատեն դուք փափաք կ'ունենաք կիրքով պատասայն խանել կամ ձեր մտքին մէջ փոքրիկ հակառակութիւն մը կ'զգաք եւ կուզէք ձեր վարժուհիին այնպէս խօսիլ:

Փոքրիկ աղջիկներ, փոխանակ այսպէս փափաքելու եւ խորհելու, պէտք է անոնցմէ շնորհակալ ըլլաք: Դուք պէտք է զբօսանքի կամ տուն դառնալու ժամանակ, անոր մօտենաք եւ ըսէք. « Տիկին կամ օրիորդ, շնորհակալ եմ զիս կշտամբելնուդ եւ նոյն իսկ երբեմն յանդիմանելնուդ համար: Գիտեմ որ ինծի տհաճութիւն պատճառելու համար չէ որ խրատներ ու խորհուրդներ կուտաք: Ասոր համար երախտապարտ եմ եւ բնաւ պիտի չի մոռնամ »:

Բաղդաւուր Է այն զոյն, որ իր մօտն այնպիսի մեկն ունի, որ միշտ գուրգուրանօք եւ անձնութիւնքեամբ խրատներ ու խորհուրդներ կուտայ:

Քաղաքավարութիւնն ու բարութիւնը փայլեր են

Որչափ որ իրարու հետ ընկերներ եւ լաւ բարեկամներ ըլլաք եւ մօտաւորապէս նոյն տարիքն ունենաք դարձեալ իրարու հանդէպ քաղաքավար պէտք է ըլլաք՝ եթէ իրար կը սիրէք ու բարի էք:

Գիտէ՞ք, ուր կը գտնուի քաղաքավարութեան սկզբունքները, կը կարծէ՞ք թէ գրքերու մէջ, ձեզի տըրուած խրատներուն մէջ: Ո՛չ, ո՛չ, ճշմարիտ քաղաքավարութիւնը սրտի մէջ գրուած է, հոն դրոշմուած են այն սկզբունքները որ քաղաքավարութիւնը կը կազմեն:

Եթէ դուք բարի էք, եթէ դուք սիրտ ունիք, պիտի ընթանէք թէ պէտք է շնորհակալ կերպով խօսիք ձեր ըմբերող հետ, թէ պէտք է դաժան ըլլաք, ձեր վարմունքով տհաճելի պիտի չըլլաք, թէ պէտք է անոր ըսէք. « Խնդրեմ » երբ որ եւ է բան մը կ'ու-

զէք, երբ ձեզի փոքր ծառայութիւն մը ընեն, պէտք է մոռնալ շնորհակալ ըլլալ: Դուք քաղցր, մարդասէր, ուղղամիտ պիտի ըլլաք. անոնց հետ խօսած ժամանակ շնորհակալ բառեր պիտի գործածէք եւ ոչ թէ յռուի մակդիրներով, օրինակ, յիմար, անպիտան, անտանելի. ձանձրալի ինչպէս ՈՐ ԵՐԲԵՄՆ Կ'ԸՍՈՒՅԻ, Բարի՛ եղի՛ք եւ քաղաքավար պիտի ըլլա՛ի:

Վիճաբանութենէ մը ետք

Վարդուհի եւ Սիրանոյշ ոչինչ բանի մը համար վիճեր էին: Վերջապէս Վարդուհին, որ անիրաւ էր, ըսաւ Սիրանոյշին: « Լա՛ւ, մի մոռնար, տեղը պիտի հանեմ »: Այն օրուրէն ի վեր այս երկու փոքրիկ աղջիկները իրարու հետ զժտած են: Իրարու դէմ քէն ունին:

Տեսէ՞ք փոքրիկ աղջիկներ, Վարդուհին եւ Սիրանոյշը անիրաւ են զժտած մնալնուն համար. առաջ երկու փոքրիկ լաւ բարեկամուհիներ էին եւ իրարու հետ խաղալու մեծ հաճոյք կ'զգային, որովհետեւ իրար լաւ կը հասկնային եւ նոյն ձաշակն ունէին: Հիմա որ բաժնուած են երկուքն ալ առանձին են, կը ցաւին իրենց ընկերուհիին վրայ, իրարու ներելու քաջութիւնը չունին:

Անոնց պէս մի՛ ընէք, տղա՛ք, խորհեցէք, որ քէնը գէշ զգացում մըն է, որ կը կարծրացնէ սիրտը եւ հետեւադար ձեզ աննդունակ կը դարձնէ սիրելու: Մտածեցէ՛ք, որ դուք ալ ձեր պակասութիւններն ունիք, եւ շատ անգամ ձեր դատարարաւք, ձեր բարեկամները ձեզի ներած են: Դուք ալ փոխադարձաբար

ներեցէք: Գացէք ձեզի վշտացնող բարեկամին, համբուրեցէք զայն, ըսէք իրեն. « Վերջացաւ, մոռցուեցաւ ». Երբ նեղեմք, պիտի տեսնեմք թէ որչափ գոհ կ'ըլլաք:

Թերեւամտութիւն եւ Կամակորութիւն

Սիրանոյշ, որ պարտականութիւնը չկատարելու պատրուակ կը փնտռէր, շարունակ կը կրկնէր, թէ թանաքս շատ թանձր է, չեմ կրնար գրել:

Դատարակուհին կը մօտենայ, թանաքամանին մէջ կը նայի — Ո՛չ, Սիրանոյշ թանաքդ թանձր չէ դեռ շատ լաւ կ'ընաս գործածել: Պէտք է դուրս ել-

նելէ առաջ պարտականութիւնդ վերջացնես: — Բայց Սիրանոյշ կը յամառի, գրիչը ձեռք չառնէր եւ շատ անգամ կ'իտաձայն կը կրկնէ « Աւելի գէշ, պիտի չգրեմ, ա՛լ չեմ կրնար գրել »:

Զրօսանքի զանգակը հնչեց, տղաք դասարանէն դուրս կ'ելլեն. միայն Սիրանոյշ կը մնայ իր նստարանին վրայ, անգործ, յամառելով չէր վերջացնէր իր պարտականութիւնը՝ պատրուակ բռնելով թանաքի թանձրութիւնը:

Քիչ մնաց որ զրօսանքի ամբողջ ժամանակն անցնէր եւ այդ փոքրիկ աղջիկը խաղալու չերթար. որովհետեւ դաստիարակուհին այդ բանով չէր խաբուեր. կը տեսնէր որ Սիրանոյշ թեթեւամտօրէն կը յամառէր եւ պիտի չթողուր դասարանէն ելնել, մինչեւ որ պարտականութիւնը չկատարէր:

Արդ՝ հոս ո՞վ պատժուեցաւ: Դատարակուհի՞ն. ո՛հ, ո՛չ: Սիրանոյշն է որ կը յամառի ու չուզէր համակերպիլ եւ անհնազանդութեամբը զրօսնելու յարմար առիթ մը կորսնցնէ: Տղոց յամառութիւնը միշտ գէշ բան մըն է, շատ անգամ տղաք փորձառու մարդիկներու խրատին հետեւելով մեծ վիճեցեք կ'ազատին:

Բնաւորութեան փափկութիւն

Փոքրիկ աղջիկներ, նայեցէք փափուկ կտորի մը՝ եթէ գեղեցիկ շնորհալի կերպով մը ծալծլէք, սիրուն եւ հաճելի ցուր մը կուտաք իր գոյներուն: Կը տեսնէք նաեւ որ յարմար է գործածուելու:

Գործաւորուհին պիտի կրնայ անով ուղածն ընել այլ եւ այլ ձեւերով զգեստներ կամ կահերու որ եւ

է զարդարանք չինել։ Այս փափուկ կերպասի կտորը ամէն տեսակ բանի կը յարմարի եւ արժէքն աւելի կը բարձրանայ երբ գործածուի։

Ձեր բնաւորութիւնն ալ թանկագին կերպասի կը տոր մըն է, զոր կարող գործաւորուհի մը, ձեր դաստիարակուհին պաշտօն ունի արժէքը բարձրացնել, ազնուացնել, կարգի դնել ձեր բարիքին եւ ձեր երջանկութեան համար։ Ի՞նչ պիտի ընէ, եթէ փափուկ չէ, խիստ եւ յամառ է ընդունելու այն լաւ սովորութիւններն, ու կ'ուզէ ձեր մէջն արմատացնել։ Այս սովորութիւնները բնաւորութեան ծալքերն են, որ աւելի հաստատուն կը մնան քան թէ կերպասի ծալքերը։

Փոքրիկ աղջիկներ, հիւս եւ փափուկ եղե՛ք. ձեր երջանկութիւնը եւ ձեր յառաջդիմութիւնը հոն կը կայանայ։

Մի՛ սրճնջալ

Փոքրիկ աղջիկներ կան, որ բնաւ գոհ չեն։ Պարապ տեղը անոնց դաստիարակուհին բարութեամբ լեցուած է իրենց համար. միշտ առիթ կը գտնեն տրտնջալու անոր որոշման կամ տուած հրամաններուն դէմ։

Շարունակ այն ցած ձայնով փափսուքը այն կցկըտուր բառերը, այն կարճ նախադասութիւններն, որով միշտ իրենց տհաճութիւնը կը յայտնեն, ահա ասոնք յարգանքի պակասութիւն, նոյն իսկ անամօթութիւն են, որուն կարելի չէ համբերել։

Փոքրիկ աղջիկներ, ամէն բանի համար եւ ամէն բանի դէմ տրտնջալու սովորութիւնը մի՛ ունենաք։ Ասիկայ ո՛չ միայն անյարմար է, այլ եւ ծաղրելի։

Գիտէ՞ք, ինչ կը պատահի։ Խրատի մը կամ կարծիքի մը դէմ որու տրտնջած էիք, թերեւս վայրկեան մը յետոյ պիտի համակերպիք. Շատ անգամ ձեզի պատահած չէ՞ ըսել « Ասիկա գէշ է, պէտք չէր այսպէս ընել » եւ յետոյ գոհ էք մնացեր, որ ամէն ինչ ձեր առջի կարծիքին հակառակ եղած է։

Ձեր դաստիարակուհիին համար ունեցալ յարգանքնիդ ու բարեկամութիւննիդ ձեզ կարգիլէ սրճնջալէ։

Գործակցութիւն

Երեւակայեցէք թէ՛ պարտեզի մը մէջ կը գտնուիք եւ երկու խումբի բաժնուած կը խաղաք. եթէ ձեր

խումբին մէջ դիւրաշարժ տղայ մը կը գտնուի, որ չբռնուիր, ձեր ամբողջ խումբը կ'օգտուի անոր ճարպիկութենէն եւ յաղթանակը դուք կը տանիք. եթէ ընդհակառակը ձեզմէ մէկը ձախլիկ է, ահա ձեր խմբի յաջողութիւնը վտանգի ենթարկուած է։

Նոյնն է նաեւ ձեր դասարանի աշխատութեան համար: Ձեր ընկերներէն մէկը յաջողութիւն մը ունեցա՞ւ, ամբողջ դասարանը կը շնորհաւորեն: Եթէ մէկ ուրիշը շատախօս, անկա՞րգ է, ահա՛ ամբողջ դասարանը նեղութիւն կը կրէ: Կրնայ ընդհանուր պատիժ սահմանուիլ, երբ մէկ ընկերը յիմարութիւն մը ըրած է եւ հեղինակը չեն գտներ:

Ուրիշին ըրած բարի կա՛ջար գործին հետեւանքը կրել, կը նշանակէ անոր գործակից ըլլալ:

Որովհետեւ ամէնքդ գործակից էք, տեսէք ի՞նչ-պէս անպիտան եւ անիրաւ պիտի թլայի՞ չարիք պատճառելով մեկուն որ վնաս մը ըրած չէր:

Ի՞նչ է բարեկամութիւնը

Փոքրիկ աղջիկներ, թերեւս աջ ու ձախ բարեկամուհի անունը անխտիր կը գործածէք: Ամէն ընկերի այդ անունը կուտաք, եւ կամ այսօր մէկուն, վաղը միւսին:

Ձեզի պիտի ըսեմ թէ՛ ի՞նչ է բարեկամութիւնը եւ պիտի տեսնէք թէ՛ կարելի չէ՛ շատ բարեկամներ ունենալ:

Ձեր բարեկամը, իմաստուն, խելացի, ուրախ զուարթ տղայ մըն է, որ ձեզի պիտի քաջալերէ բարի ըլլալ, լաւ աշխատիլ, ձեր պարտականութիւնը կատարել: Ձեր բարեկամ անուանածը այսպէ՞ս է:

Ձեր բարեկամը անիկա է որ ձեզի հետ գտնուելուն հաճոյք կ'ըգայ, նոյն իսկ եթէ տխուր ըլլաք կամ հիւանդ, եւ մինչեւ իսկ եթէ չկրնաք անոր հետ զբօսնուլ: Ձեր բարեկամ կոչածը այսպէս կը վարուի՞:

Ձեր բարեկամն անիկա է որ չքաշուիլ կամ չը վախնար ձեզ զգուշացնելէ՝ երբ սխալ մը գործելու վրայ էք, կամ եթէ գործէք՝ ձեզ կը յանդիմանէ, այնպէս ձեզի կը քաջալերէ ներողութիւն խնդրելու եւ կ'օգնէ լաւ որոշում մը տալու: Ձեր բարեկամ անուանածը այս ամէնը կ'ընէ՞:

ձեմարիս բարեկամութիւնը երկու ազնիւ սրտերու միջեւ միայն գոյութիւն ունի :

Բարի նախանձ

Վարդուհի անցեալ օր դաղղիներէն գեղեցիկ շարադրութիւն մը գրած էր եւ ուսուցչուհին զայն շնորհաւորեց բարձրաձայն աշխատասիրութեանը եւ ջանասիրութեանը համար :

Այն ատեն Սիրանոյշ ինքնիրեն ըսաւ, « Ինչո՞ւ համար զիս ալ չշնորհաւորեն : Միայն պէտք է ջանաւ աշխատիլ, Վարդուհիին պէս ընել, թերեւս յաջողիմ անոր պէս՝ վարժուհիէն գովեստ ընդունիլ » :

Ահա բարի նախանձը : Կը տեսնե՞ք, որ Սիրանոյշ չէր նախանձեր Վարդուհիէն, երբէք չէր փափաքեր անոր ստանալիք գովեստները պակսեցնել կամ արգելել, բայց կ'ուզէր անորմէ օրինակ առնել եւ անոր նմանիլ :

Բարի նախանձը լաւ բան է, ձեր ընկերոջ յաջողութեան նկատմամբ անտարբեր մի՛ ըլլաք : Մի՛ ըսէք « Ինչ փոյթս », ընդհակառակն՝ պէտք է փոյթ տանիք ձեր ընկերոջ յաջողութիւնը տեսնել, Պէտք է որ ան ձեզի քաջալեր ըլլայ եւ անոր նմանիք : Ինչ որ կ'ընէ լաւ աշակերտ մը, ուրիշ մը կ'ընայ ջանասիրութեամբ անոր պէս ընել :

Կանոնի հնազանդիլ

Փոքրիկ տղայ, այնպէս չէ՞, շատ ձանձրանալի է դպրոցի կանոնին հնազանդիլը : Կը փափաքիք խօսիլ,

պէտք է լսել : Կ'ուզէք խաղալ, պէտք է աշխատիլ : Կարդալ կը ցանկաք, պէտք է գրել : Հաճելի է թընուաբանութեան պարտականութիւնը կատարել, բայց պէտք է ասեղնագործութիւն ընէք :

Ատոնք բոլորը շատ սիրտ նեղացնող բաներ են : Բայց արդեօք օգտակա՞ր է : Անշուշտ այո՛ : Տեսէք ի՞նչ կրնար պատահիլ, եթէ դպրոցի մէջ մինակ կանոն մը չըլլար եւ թէ ամէն ոք իր ուզածը ընէր : Գոյութիւն չէր ունենար ո՛չ դաս, ո՛չ կարգապահութիւն, ո՛չ կանոն, ո՛չ գիտութիւն եւ ո՛չ յառաջդիմութիւն : Քմահաճոյքը միայն պիտի կառավարէր ձեր գործերը եւ վարժուհիին պիտի պարտաւորէր նայիլ որ ձեզի հաճելի եղածը միայն ընէ :

Ամենայն յօժարութեամբ պէտք է կանոնի հնազանդիլ, կանոնը դրուած է ամենուէն համար առանց բացառութեան : Նախատեսուած է ինչ որ պէտք է ընել և աշխատութիւնը յարմար կերպով բաժնուած է : Կանոններու հնազանդիլը աշակերտները կը վարժեցնէ կարգապահութեան որուն յետոյ կեանքի մէջ պէտք պիտի ունենան :

Փոքրիկ նախանձ մը

Ինչո՞ւ համար Արուսեակ առանձին է պարտէզին մէկ անկիւնը, մինչդեռ իր ընկերներն ուրախութեամբ կը խաղան միասին : Ինչո՞ւ համար Արուսեակ սմանալու կերպով կը նայի անոնց որոնք իրմէ աւելի գեղեցիկ զգեստ մը հագած են : Ինչո՞ւ համար չտիրեր Սիրանոյշ իր սեղանակից ընկերը, որ գրեթէ միշտ առաջինն է շարադրութեան մէջ :

Արուսեակ նախանձու է, անոր համար ընաւ բա-

ընկաւ չունի: Անոր հետ մարդ չկրնար խաղալ, որովհետեւ կը կարծէ թէ իրեն համար անիրաւութիւն կ'ընեն խաղի մէջ: Իր ընկերներուն ունեցած առարկաներուն կը ցանկայ, կը նախանձի Սիրանոյշին որ խելացի, բարի եւ աշխատասէր է: Ինքը կ'ուզէ միշտ եւ ամէն տեղ առաջինը եւ ամենէն նշանաւոր ըլլալ:

Փոքրիկ աղջիկներ, տեսէ՛ք Արուսեակի վիճակը, ինչպէս տխուր է դպրոց եղած ժամանակ. տեսէ՛ք ինչպէս մէկ կողմ լքուած է: Ետքը աւելի գէշ պիտի ըլլայ որովհետեւ կեանքի մէջ շարունակ պիտի պատահի իրմէ աւելի հարուստ, աւելի խելացի եւ աւելի կարող կիներու:

Նախանձը սրտի եւ բանականութեան կասարեայ հիւանդութիւնն է որ կ'առողջանայ հաստատականութեամբ:

Բարի նեցաբրութիւն

Բարի հետաքրքրութիւն մը կայ, որ ձեզի ներելի է եւ նոյն իսկ յանձնարարելի, ատիկայ ձեր ուսման կը վերաբերի:

Բարի հետաքրքրութիւն է վարժուհիէն բացառութիւն մը խնդրել հատուածի մը պարունակած անհասկնալի մէկ կէտի մը համար, որ պէտք է սովորիք եւ չէք հասկնար: Բարի հետաքրքրութիւն է, երբ կը փափաքիք գիտնալ, օրինակի համար թէ ինչո՞ւ կ'անձրեւէ, ի՞նչպէս կը շինեն կերպասները, ո՞վ հնարած է այս մեքենան, այն ինչ գործիքը: Խաղալով կամ դիւրութեամբ բան չի սովորի մարդ, գիտութեան համար պէտք է հետաքրքրութիւն ունենալ:

Բայց ո՞չ մի բան չափազանցներու է: Բարի հե-

տաքրքրութեան տակ դասը մի՛ ընդհատէք, դասաւանի լուսթիւնը մի՛ խանգարէք բացատրութիւն խնդրելու այնպիսի բանի մը համար, որու վրայ այդ պահուն ոչ ոք կը խորհի: Զբօսանքի ժամին սպասեցէք կամ այն պահուն երբ վարժուհին այդ նիւթին վրայ դաս մը տայ: Պէտք չէ որ ձեր ուսանելու փափաքը դասարանին մէջ աղմուկ եւ անկարգութիւն առաջ բերէ:

Աճներէի նեցաբրութիւն

Սիրելի փոքրիկ աղջիկներ, չգիտեմ ինչո՞ւ համար շատ կը փափաքիք ուրիշներու նամանաւանդ ձեր ընկերներու գործերուն ի՞նչպէս եւ ինչու համար լինելը գիտնալ: Զեղի ի՞նչ օգուտ ունի, օրինակի համար, երեւան հանել թէ ձեր ընկերուհին իր մօրմէն յանդիմանութիւն լսած է, այնպիսի բան մը որ ոչ ոք գիտէ, եւ կամ ամէնէն առաջ գիտնալ թէ ձեզմէ մէկուն ազգականին գործերը լաւ չեն երթար եւ բնակած քաղաքէն պիտի մեկնի: Այս տեղեկութիւնները առնելու համար հարկ եղաւ հարցում հարցման վրայ ընել. գիտարութեամբ կցկտուր բռներ խլել որ չուզելով կը հաղորդէին, թերեւս դրացիին կողովը խուզարկեցիք նամակ գտնելու համար, թուղթ մը որ գաղտնի կարդացիք եւ գիտցաք ինչ որ կուզէք գիտնալ:

Աւելի ծաղրելի եւ շատ անգամ աւելի ամօթալի բան չկայ քան թէ այս անօգուտ, անխորհուրդ կամ վտանգաւոր հետաքրքրութիւնը, ինչ որ ուրիշին կը վերաբերի անով մի՛ զբաղիք, համբերեցէք որ ձեզի ըսեն ձեր չգիտցածը, նեցաբրութիւնը պզտիկ աղջիկը աղէտ մըն է դպրոցին մէջ եւ իր տունը:

հետեւ ամբողջ օրը տրտում տխուր եւ ամօթահար պիտի ըլլաս :

Պիտի զգաս թէ ընկերներուդ համակրանքը կորսնցուցիր, մանաւանդ պիտի զգաս թէ այլ եւս բարի փոքրիկ աղջիկ մը չես, եւ ուրիշներուն կրել տուիր այն պատիժը որուն միայն դուն արժանի էիր : Նոքր յանցանդ խոստովանիս, այն ժամանակ միայն հանգիստ կ'ըլլաս :

Վայելուչ կեցուածք

Աշակերտուհիներ, դասարանին մէջ կանոնաւոր կեցէք : Ենթադրութեամբ, թոյլ կերպով մի մօտենաք գրատախտակին վրայ գրելու : Մարմիննիդ, գլուխնիդ ու թեւերնիդ ուղիղ պահեցէք, ոտքերնիդ կանոնաւոր կերպով դրէք :

Որովհետեւ, գիտէք որ, ոչ մէկ բան աննշմարելի կը մնայ երբ հարկ կ'ըլլայ ուրիշին մեր նկատմամբ լաւ կարծիք մը կազմել տալ, եւ երբ կը փափաքինք մեր մարմնոյն, մեր կերպարանքին արժանաւորութիւնը պահել, ինչ որ լաւ դաստիարակութեան նշան է :

Շատ անգամ ձեզ կը դատեն ձեր կերպարանքէն, կեցուածքի ձեւերէն : Եթէ մէկը ներկայանայ ձեզի՝ խառնուած մաղերով աղտոտ ձեռքերով, անհոգ կերպով հագուած, վստահութիւն չներշնչեր, Նոյնպէս եթէ մենք անհոգ ըլլանք եւ ծոյլ կերպարանք ու ձեւեր առնենք, մենք մեզի յարգած չենք ըլլար եւ պաշտօնին ալ այս կերպարանքներն ու ձեւերը պահելով, ռաս դժուարութիւն կը կրենք մեզի ուրիշներուն յարգել տալու :

Տեսրակներու եւ գրքերու խնամք

Հինգ փարա, տասը փարա, քսան փարա, տետրակի մը կամ փոքր գիրքի մը գինն այս է. մեծ ըստակ մը չէ, բայց յաճախ պէտք է գնել գրքեր, տետրակներ, այսպէսով կը տեսնէք որ մեծ գումար մը կը կազմէ : Ծնողները կ'աշխատին որ ձեր կրթութեան համար պէտք եղածը գնեն, եւ կամ հասարակութիւնն է որ կը վճարէ այս առարկաներուն համար հաւաքուած տուրքերու ստակէն. միեւնոյն բանն է, որովհետեւ երկու պարագային մէջ ալ ուրիշներու ստակով ձեր դպրոցական պիտոյքները կը հոգան :

Ահա ասոր համար պէտք է խնամէք ձեր գրքերը, թերթերու վրայ բիծ մի՛ ընէք ուր այնչափ գեղեցիկ բաներ տպուած են, ձեր տետրակները մի պատռէք որ հարկ ըլլայ յաճախ նորոգել : Խորհեցէք որ այս ամէնը շատերու աշխատութեան եւ գիտութեան արդիւնք են : Խորհեցէք նաեւ որ այս բոլոր առարկաները արժէք մը ունին եւ կը կորսնցնեն, երբ մաքուր ու անեղծ չեն : Պէտք չէ, ո՛ր եւ ե բաց մը զուր տեղը ոչնչացնել, բանի որ անկարող եմք վերաօրհնել ինչ որ կը վնասենք :

Գտնուած բաները չխրացնել

Դասարանի մէջ աշակերտները շարունակ բան մը կը կորսնցնեն : Գրիչ մը գետինը կ'իյնայ, մատիտ մը սեղանին վրայ կը մոռցուի, փոքրիկ պատկեր մը գործի մը մէջէն կը սահի կ'իյնայ : Սակայն այս առար-

կաները բոլորովին կորսուած չեն. ուշ կամ կանուխ մէկը պիտի գտնէ զանոնք:

Այն աշակերտուհին որ այս տողերը կը կարդայ թերեւս դուն ըլլաս, որ գտած ես կորսուած գրիչը, մոռցուած մատիտը, վար սահած պատկերը: Ուստի յիշէ որ այս առարկաները քեզի չեն պատկանիր եւ դուն չես կրնար քեզի պահել: Եթէ առնես ու պահես՝ գողութիւն ըրած կ'ըլլաս: Թէեւ կարեւոր գողութիւն մը չէ, բայց թերեւս ուրիշ կարեւորներ ընելու սովորութիւնը տայ: Եթէ պահես այս առարկաները, քու խիղճդ անհանգիստ պիտի ըլլայ, անիկա քեզի պիտի ըսէ « գո՛ղ, գո՛ղ » եւ դու պիտի ամչնաս ասիկա լսելով: Խորհէ՛ նաեւ որ այդ բաները կորսնցնող ընկերիդ անիրաւութիւն ըրած կ'ըլլաս, կը փնտռեն եւ եւրո չգտնեն կը ցաւին: Յիշեցիք վերջապէս քեզի առջիկա կերպով ձեռք բերուած բաները, նեմարիս գոհուցանակութիւն չեն պահանջեր:

Փոքրիկ շատխոսութիւններ

— Օրիորդ, չե՞ս գիտեր, ըսաւ Աննիկ իր վարժուհիին, եղբայրս վաղը կուգայ. հայրս չէ՞ր ուզեր որ արձակուրդ առնէ, մայրիկս կ'ուզէր, մինչեւ անգամ ասոր վրայ օր մը վիճաբանեցան եւ մայրս ամբողջ օրը լացաւ, այն ատեն հայրս « Այո՛ » ըսաւ: Բայց գիտե՞ս, ճամբորդութիւնը սուղի կը նստի եւ հայրս մայրիկէս աւելի տնտեսագէտ է. ուստի. . . »:

Վարժուհին, որու Աննիկ կը պատմէր այս պատմութիւնը, ընդհատեց « Լա՛ւ, լա՛ւ, Աննիկ, բնաւ պէտք չունիմ այդ բաները գիտնալու եւ դուն ալ բը-

նաւ պէտք չունիս անոնք պատմելու: Սորվեցէք ձեր տան մէջ անցածը ուրիշին չպատմել: Ծնողնիդ հաւանակաբար շատ պիտի ցաւէին, եթէ կասկածէին որ ձեր ընտանեկան գործերու մանրամասնութիւնները ուրիշներուն կը յայտնէք: Բարեբախտաբար բան մը պիտի չըսեմ անոնց, բայց եթէ ես ալ ձեզի պէս ըլլայի, շուտով ամէն մարդ պիտի իմանար որ հայրդ ու մայրդ երբեմն իրարու հետ կը վիճին եւ մայրդ բաւական տնտեսագէտ չէ: Ասոնք այնպիսի բաներ են որ ուրիշին չեն վերաբերիր. լաւ է որ օտարները չը գիտնան »:

Շատ փոքրիկ աղջիկներ Աննիկին պէս կ'ընեն, եւ քիչերը գիտեն իրենց լեզուն կառավարել ու պէտք եղածին պէս խօսիլ: — Կ'ուզէ՞ք միշտ լաւ խօսիլ, քիչ խօսեցէք:

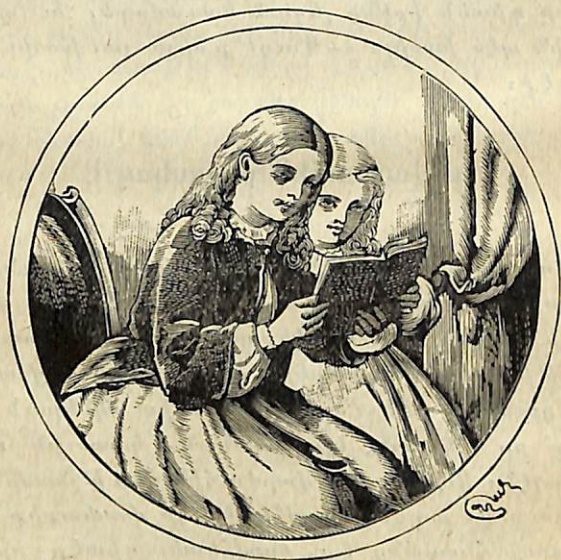
Երբ վարժուհին բացակայ է

Առակ մը կայ, գիտե՞ք, « Երբ կատուն տունը չէ՛ մկները պար կը խաղան »: Այսինքն՝ երբ վարժուհին ներկայ չէ, աշակերտներն իրենց պարտաժուհին ներկայ չէ, աշակերտներն եւ փոխանակ աշխատեկանութիւնը չեն կատարեր եւ փոխանակ աշխատեկաններ՝ որ մէկ բանէ կը վախնան, կատուն տուն մանիք՝ որ մէկ բանէ կը վախնան, կատուն տուն դառնալէն: Ուրեմն ձեր վարժուհին ձեր թշնամի՞ն է: Ո՛չ, դուք կը սորվիք որովհետեւ կը փափաքիք ուսնիլ, դուք հնազանդ էք, որովհետեւ գիտէք որ անց հնազանդութեան ոչ մէկ յառաջադիմութիւն պիտի ընէք: Գիտէք նաեւ որ՝ կատարեալ հնազանդութիւնը, ինչպէս եւ կատարեալ բարեկամութիւնը

կը գործադրուի նոյն իսկ այն ժամանակ երբ ներկայ չեն այն անձերը որոց հետ կապուած են: Ձեր վարժուհին վայրկեան մը դաստարանէն հեռանալուն համար պէտք չէ որ մոռնաք դէպի ան ունեցած հնազանդութիւննիդ ու յարգանքնիդ: Վարժուեցե՛ք հրնազանդի՛ սիրով եւ ձեզի պարտականութիւն սեպելով եւ չեք փխճալով:

Աշխատութեան մէջ յարատեւութիւն

Երիտասարդութեան մէջ փոփոխութիւն եւ այլա-

զանութիւն կը սիրուի: Շարունակ մի եւ նոյն աշխատութիւնը ձեզ կը ձանձրացնէ, ձեր եռանդը կը

թուլնայ ու ձեր ճաշակը կը պակսի: Այսօր եռանդով լի էք. որովհետեւ նոր տետրակ մը առեր էք եւ կամ նոր ձեռագործ մը կ'սկսիք: Քանի մը օրէն յետոյ այդ տետրակը կամ այդ ձեռագործը այլ եւս ձեզի չեն հետաքրքրեր. դուք յարատեւութիւն չունիք: Ձանալէք ձեր աշխատութեան մէջ յարատեւել, առանց ասոր ոչ մի յառաջագիմութիւն կրնաք ընել որովհետեւ այսօր լաւ կ'աշխատիք, վաղը գէշ, եւ գէշ աշխատութիւնը կ'ոչնչացնէ լաւ աշխատութեան պտուղը:

Դպրոցական կեանքը պատկերն է ձեր ապագայ աւելի դժուար եւ ընդարձակ կեանքին: Դուք այն ժամանակ ալ այս օրուան պէս աշխատութիւններ պիտի ունենաք ընելու, պարտականութիւններ՝ կատարելու, տուն մը՝ հոգալու, ծնողներ՝ որոց պիտի նուիրէք ձեր բոլոր խնամքը, եթէ հիմա յարատեւութեամբ չաշխատիք՝ յետոյ գէշ տանտիկիներ պիտի ըլլաք, որովհետեւ վարժութիւն չըրիք ձեր գործերը շարունակաբար ընելու:

Ի՞նչ որ կ'ընես՝ լաւ րէ՛

« Լա՛ւ ըրէ, ինչ որ կ'ընես » կ'ըսէ առած մը. եւ այս խօսքը որ գրատախտակին վրայ գրուած կը տեսնէ Վարդուհին, կը խնդայ, որովհետեւ անոր իմաստը չի հասկնար. « — Օրի՜նդ, ըսաւ վարժուհին, այս ի՞նչ կը նշանակէ: Ինծի կը թուի թէ՛ մարդ լաւ կ'ընէ ինչ որ կ'ընէ »: Այն ատեն վարժուհին կը բացատրէ այս առածին նշանակութիւնը:

— Վարդուհի՛, ըսաւ անոր, երբ գրէք բան մը

կ'օրինակես կամ ձերմակեղէն կ'արդուկես, արդեօք լաւ կ'ընե՞ս: Երբ կար կը կարես եւ կամ բանի մը եղերքը կը դարձնես, արդեօք հակառակ կողմը լաւ կ'ընե՞ս. ինչ որ կ'ընես, լաւ կ'ընե՞ս. ո՛չ, միտքդ ուրիշ տեղ է, մատներդ ուրիշ, միտքդ ուրիշ բանով կ'զբաղի, մատներդ ուրիշ. ահա ասոր համար է որ

այն բանը չես ըներ, ինչ որ ըներ կը ձեռացնես, կամ լաւ եւս է ըսել. կէս մը կ'ընես, գէշ կ'ընես:

Լա՛ւ ըրէ. ինչ որ կ'ընես: Այսինքն խորհէ միայն ըրածիդ վրայ, ուրիշ բան մի՛ խորհիր: Ձանք ըրէ գործդ ամբողջ եւ կատարեալ ըներ:

Ջրօսանքներու ժամանակ

Ջրօսանքները ձեզի տրուած են աշխատութենէ հանդատանալու եւ մտքերնիդ ուրիշ բանով մը հանդարտեցնելու համար, որպէս զի աւելի թարմանաք եւ աւելի եռանդով վերսկսիք ձեր գործը, երբ դասի զանգակը հնչէ:

Ջրօսանքներու ժամանակ պէտք է սրտանց ուրախանաք, նոյնպէս պէտք է բոլոր սրտով աշխատիք դասի ժամանակ:

Խղճամիտ լաւ աշակերտ մը այնչափ գոհ է, երբ իր պարտականութիւնը լաւ կատարեր է, եւ մեծ ուրախութեամբ կը վայելէ խաղի հաճոյքը: Պէտք չէ զոյգ զոյգ ծանրութեամբ քալել՝ փոխանակ խաղալու, անկիւններ փնտռել արտառոց բաներ խօսելու համար. պէտք չէ նաեւ նստիլ կարդալու կամ կարելու համար այն միջոցներուն, որ ձեզի տրուած են մարմնական մարզանքներ ընելու համար: Ամէնքդ միասին կատարեցէք ձեր զրօսանքը, անջատ խումբեր մի՛ կազմէք. բիրտ կերպով իրար մի՛ հրմշտկէք, ձեր տղար կամ խեղանդամ ընկերները մի՛ արհարմարհէք: Ջրօսանքի ժամանակ ինչպէս եւ կեանքի ամբողջ ընթացքի մէջ, պէտք է ըլլաք բարի, քաղցր, սիրալիք եւ ազնիւ:

Ձանաւէր ըլլանմ ձեռարուեսներու մէջ

Սիրանոյշ կ'արհամարհէ ձեռագործը, կ'ըսէ թէ՛ երբ դպրոցէն ելլէ՛ շատ ժամանակ պիտի ունենայ

կարել, գուլպայ հիւսել, նշանագրեր դնել սորուէլու համար: Կ'ըսէ նաեւ թէ դպրոց կ'երթայ իր ուսման վկայականը պատրաստելու համար եւ թէ ծրագրին մէջ եղած դասերէն և պարտականութիւններէն աւելի կարեւոր բան չկայ:

Սիրանոյշ կը սխալի, լաւ չիորհիր: Դպրոցին մէջ ինչ որ կ'ուսուցանեն՝ կարեւոր է եւ օգտակար: Ձեզի

տրուած ձեռագործի դասերը դպրոցէ ելլելէ վերջ ալ պիտի չգտնէք: Երբէք ձեր մայրը ժամանակ պիտի չունենայ ձեր վարժուհիին պէս ձեզի վարժեցնելու: Եւ խորհեցէք որ ձեռագործի վարժութիւնով է որ պիտի կրնաք փոքր եղած ժամանակնիդ իսկ ձեր ընտանիքին մեծ ծառայութիւններ ընել: Ձեր ասեղը պատուական միջոց մը պիտի ըլլայ ձեր մօրը օգնելու, որ միշտ աշխատութեամբ բեռնաւորուած է:

կրնաք դուք ընել նորոգութիւնները որոնք զինք կը յոգնեցնեն եւ պիտի կրնաք տնտեսել այն ստակը, որ պիտի վճարէք գործաւորուհիի մը՝ ձեր ըրածն ընել տալու համար: Սիրեցէք ձեռարուեստները, այսպէսով երբէք պիտի չձանձրանաք:

Ինչո՞ւ համար կ'աշխատին դպրոցին մէջ

— Մարիա՛մ, ինչո՞ւ համար կ'աշխատիս:
— Մրցանակներ ստանալու համար:
— Իսկ դո՛ւ, վարդուհի՞:
— Մնողքիս հաճոյք պատճառելու համար:
— Դո՛ւ, Սիրանո՞յշ:
— Շատ լաւ չգիտեմ թէ՛ ինչո՞ւ . . . Թերեւս ծընողքիս եւ վարժուհիիս հնազանդելու համար, որոնք կը փափաքին որ ես աշխատիմ:
Երեքդ ալ իրաւունք ունիք, տղաքս, սակայն ձեզմէ ոչ մին ըսաւ բուն պատճառը, որուն համար ձեզի դպրոց կը զրկեն և դուք կ'աշխատիք: Միայն հնազանդելու, սիրելու կամ նմանելու համար չէ՛ որ աշխատելու էք: Դպրոց կուգան մասնաւորապէս բան սորվելու, ուսանելու, ազնուանալու, կատարելագործուելու համար:

Շատ լաւ է մօրմէն կամ վարժուհիէն ստանալիք մրցանակին վրայ խորհիլ, բայց աւելի լաւ է ինքնիրեն ըսել. Ուսանելով միտքս, հոգիս, նկարագիրս կը բարձրացնեմ, իմացականութիւնս, ծանօթութիւններս կ'ընդարձակեմ եւ կեանքի մէջ կրնամ լաւ տեղ մը բռնել, պարտականութիւններս լաւագոյն կերպով կատարել եւ ուրիշներուն աւելի բարիք ընել:

Մեր դպրոցական ընկերները չմոռանա՛

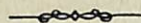
Պզտիկ աղջիկներ, դուք չէք կրնար երեւակայել և ոչ ալ կրնաք գիտնալ, թէ կեանքը ձեզի ի՛նչ վերապահած է։ Ձեր մէջէն ոմանք թերեւս բարձր դիրք մը ունենան, ոմանք համեստ դրութեան մէջ մնան եւ ոմանք ալ աննշան կեանք մը ունենան՝ թշուառ եւ տխուր։

Եթէ դպրոցական տարիներնուդ մէջ իրար սիրած էք, միշտ ուրախութիւն պիտի դգաք զիրար կրկին տեսնելով եւ կրկին իրար գտնելով որչափ ալ ձեր կենցաղավարութիւնը տարբեր ըլլայ։ Ուրախութեամբ պիտի յիշէք ձեր երիտասարդութեան օրերը, ձեզի ուրախութիւն պիտի պատճառէ իրարու փոխադարձ ծառայելը, օգնելը, ինչպէս կ'ընեն մէկ ընտանիքի անդամները։

Ձեր մէջէն անոնք, որ երջանիկ պիտի ըլլան, ամէն կերպով պիտի աշխատին նեղութեան մէջ գտնուողին օգնել, սիրով եւ ու մխիթարել զայն։ Հաստատ միտքերնիդ դրէք զիրար չմոռնալ և ձեր միջեւ բարեկամութեան եւ անձնուիրութեան կապ մը կազմել, որ ոչ մի բանով խզուի։

Գ.— ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք միայն մեզի համար չենք աշխատիր

Դպրոցական աշակերտուհի մը դեղձ մը ուտելէ ետք կուտը նետեց ճամբուն վրայ։ Ծերունի մը առաւ զայն եւ մօտակայ դաշտին մէջ տնկեց։ Փոքրիկ աղջիկը սկսաւ խնդալ ըսելով. « Ի՛նչ գաղափար, խեղճ ձերունին պիտի մեռնի դեղձին բուսնելէն առաջ »։

Շատ տարիներ անցան։ Ծերունին մեռաւ։ Այն աշակերտուհին, որ շատ տարիներէ ի վեր այդ քաղաքէն մեկնած էր՝ ամուսնացած վերադարձաւ։ Ամուսնուան մէջ օր մը այն ճամբէն կ'անցնէր, շատ ծառացած։ Երիտասարդ մը տեսաւ, որ անոր մօտիկը եղած ծառէ մը դեղձեր կը հաւաքէր։ Հատ մը խնդրեց զովանալու համար։ Երիտասարդը շուտով կա-

տարեց խնդիրքը անոր ըսելով: « Այո ծառը իմ պապս տնկած է, որ փոքրիկ աղջկան մը նետած կուտը առած է եղեր »: Այն ատեն կինը կը յիշէ իր պատմութիւնը, և մտքէն կ'օրհնէ ծերունին, որ նախատեսած էր չէ թէ ինքզինքը՝ հապա իրմէ ետքը եկողներ :

Երբ իրականապէս բարի եմ, աւելի ուրիշներուն համար կը մտախեղեմ քան թէ մեզ, նոյն իսկ փոքր պարագաներու մէջ:

Մարդկային Ընկերութիւնը

Երբեմն դուք ձեզի հարցունցած էք, թէ ինչո՞ւ համար եւ ինչպէ՞ս կազմուած է գիւղը, քաղաքը, ուր կը բնակիք. թէ ինչո՞ւ համար այս տունները խմբուած են, ինչո՞ւ համար ամենուն աւելի յարմար չէ երեւցած դրացիներէ հեռանալ:

Որովհետեւ մարդիկ բոլորն ալ իրարու պէտք ունին: Իւրաքանչիւր ոք ամենուն օգտակար արհեստ մը ունի:

Ահաւասիկ մարդկային ընկերութիւնը, ահա թէ ինչո՞ւ համար կազմուած է և թէ ինչո՞ւ համար շինուած են քաղաքներն ու գիւղերը:

Փոքրիկ աղջիկներ, դպրոցն, ուր կը գտնուիք՝ ընկերութեան պատկերն է: Հոն թերեւս տարբեր կերպով կ'աշխատիք, բայց մի եւ նոյն նպատակով կը դաստիարակուիք, կ'ուսանիք, որպէս զի վերջը իրարու օգնէք աւելի դիւրութեամբ: Դպրոցական կեանքը՝ ընկերական կեանքի նախափորձն է: Հոն կը պատրաստուիք կատարելու ձեր ապագայ դերը, լուրջ կի՞ն եւ տարաբար ընթանիքի կատարեալ մայր մը րլլալու:

Մարդկային Ընկերութեան բարեարութիւնը

Փոքրիկ աղջիկ, շատ համով կը գտնես այն հացի կտորն որ մայրդ տուած է քեզ եւ անորժակով կ'ու-

տես : Տաք հագուստ մը շատ յարմար կը գտնեն ճրմ-
րան համար . յարդէ մեծ գլխարկ մը՝ արեւին դէմ և
կրկնակօշիկ՝ անձրեւոտ օրերու համար : Կ'ըսես թէ
հաճելի է գիշերը լուսաւորուած, մաքուր եւ լաւ պահ-
ուած փողոցներու մէջ քայլելը : Որո՞ւ կը պարտիս
այս բոլորը : Ընկերութեան . այսինքն անհատներու
խումբին, որոնք միացած են իրարու օգնելու համար :
Թո՞ղ երկրագործն այլ եւս չմշակէ երկիրը , ո՛չ ալ
ցորեն ցանէ , դուք հաց պիտի՞ չունենաք . Թո՞ղ ոչ-
խար չպահեն , այլ եւս բուրդ պիտի չունենաք , ո՛չ
վերարկու եւ ոչ ալ ուրիշ զգեստ : Դարձեալ ընկերու-
թեան կը պարտիս սովորած բոլոր լաւ բաներդ, որոնք
միտքդ կը մշակեն եւ սիրտդ կը կազմակերպեն : Դու
կրնաս ապրիլ միայն մարդկային ընկերութեան մէջ
և ընկերութեամբ : Խորհէ քու նմաններուդ օգտակար
ըլլալ քու գործունէութեամբդ , եւ լաւ ընթացքովդ :

Սեպհականութիւն՝ աշխատութեան պսուղը

— Մարիամ, ի՞նչ ունիս :

— Օհ , Տիկին , շատ քիչ բան , իմ գրքերս , տետ-
րակներս , մատնոցս , ասեղներս եւ եթէ աւելի ճիշդն
ըսեմ , գիտեմ որ այս ամէնը իմս չէ , այլ ծնողքիս ,
որոնք իրենց աշխատութեան ստակովը գնած են :

— Սակայն , Մարիամ , եթէ մատնոցդ , ընթերցա-
նութեան գիրքդ գողնային , շատ պիտի վշտանայիր ,
թէպէտ եւ դու գնած չըլլայիր քու խնայած դրա-
մովդ :

— Ոհ , այո՛ , Տիկին :

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի ըլլայիր , եթէ վերջը՝ շատ

տարիներ աշխատէիր ու աշխատէիր , խնայողութեամբ
ապրէիր : Որչա՞փ պիտի վշտանայիր եթէ չարա-
գործ մը տունդ կողոպտէր կամ պարտէզիդ ծառերը
արմատախիլ ընէր ու բանջարեղէններդ կորզէր :

Ուրիշներու սեփականութիւնը նուիրական է : Ան
որ իր աշխատութիւնով բան մը ձեռք բերաւ , պէտք
է խաղաղութեամբ զայն վայելէ : Ոչ ոք իրաւունք
ունի անոր դպչելու :

Ամէն մարդու հանգստութիւնը յարգենք

Փո՛քրիկ աղջիկ , աւելորդ է ըսել թէ ազատ ես
բարիք կամ չարիք ընելու : Ատիկա քու խիղճդ
կ'ըսէ քեզի : Թերեւս չգիտես թէ աջակողմի ըն-
կերդ , ինչպէս եւ ձախակողմինդ , նոյնպէս նաեւ միւս
ընկերներդ , քեզի պէս ազատ են :

Հետեւաբար եթէ դուն կարող ես նստարանը
շարժել եւ ընկերներդ նեղացնել՝ երբ անոնք կը
գրեն , անոնք ալ կարող են քեզի պէս ընել եւ քեզ
նեղացնել երբ դու կը գրես : Բայց դուն այս բանը
պիտի չընես , ոչ ալ անոնք , լորովհետեւ ամէնքդ
ալ գիտէք թէ պէտք է ուրիշին հանգստութիւնը
յարգել : Ընկերներդ կ'ուզեն գրել , զանոնք մի՛ նեղա-
ցնեն : Կ'ուզեն դասերնին սորվիլ , աղմուկ մի՛ հանել ,
հետերնին մի՛ խօսիր : Նոյնպէս երբ դուն ուզես գրել
կամ դասդ սորվիլ՝ անոնք ալ բան մը պիտի չընեն
քեզի անհանգիստ ընելու համար , որովհետեւ քու
հանգստութիւնդ սահմանուած է ուրիշներուն հան-
գստութիւնովը : Դու իրաւունք ունիս քու հանգստու-
թիւնդ գործածել , բայց այն պայմանով որ քովի տը-
ղաքներու հանգստութիւնը չխանդարես :

Հոգի մը ունիմ

Հոգի մը ունիմ. ասիկա կը նշանակէ թէ հաստատապէս գիտեմ որ աշխարհի վրայ եմ բարիք գործելու, առաքինի ըլլալու, զիս շրջապատողները երջանակացնելու համար:

Հոգի մը ունիմ. ասիկա դարձեալ կը նշանակէ թէ ես անասուններէն բարձր եմ, որովհետեւ պարտականութիւններ ունիմ կատարելու եւ անոնք չունին, որովհետեւ գիտեմ թէ ամէն ըրածիս պատասխանատու եմ եւ թէ անոնք պատասխանատու չեն:

Գիտեմ որ հոգի մը ունիմ, եւ տեսած նիւթական բաներուս պէս չեմ: Անոնք երբ քանդուին՝ անոնցմէ բան մը չմնար:

Ես հոգի մը ունիմ, հանճարեղ եւ անտեսանելի. զոր ոչ մէկ բան կրնայ եղծանել, որովհետեւ նիւթէ շինուած չէ ան:

Գիտեմ որ հոգի մը ունիմ, կենդանիներու նման չեմ. պարտականութիւններ ունիմ եւ կ'ուզեմ կասարել, որպէս զի ինկզիմիս կասարեալգործեմ:

Խօսող ձայնը

Անցեալ օր Վարդուհի իրենց դրացի հայր Վահանին մրդաստանին քովէն կ'անցնէր: Խնձորներ կախուած էին ծառէ մը, որմէ խեղճ մարդը մրգօղի կը շինէր ամէն տարի: Վարդուհի անմիջապէս ձեռքը երկնցուց երկու երեք հատ քաղեց ամենալաւերէն: Մարդ տեսած չէր զինքը, չուտ մը անկէ հեռա-

նալով ճամբան շարունակեց: Վարդուհի ձայն մը կը լսէր, որ իրեն կ'ըսէր. « Գո՛ղ, գո՛ղ »: Քովը մարդ չկար. Վարդուհի ատոր վրայ վստահ էր, բայց եւ այնպէս ամբողջ ճամբուն երկայնութեանը կը լսուէր նոյն ձայնը. « Գո՛ղ, գո՛ղ »:

Աղջիկը տուն մտաւ. վաղեց իր սենեակը, որպէս զի ուտէ խնձորները առանց մէկէ մը տեսնուելու, բայց, ինչպէս մրդաստանին քով, ճամբուն վրայ, իր սենեկին մէջ ալ, դարձեալ կը լսէր սոյն երկու բառերը. « Գո՛ղ, գո՛ղ », եւ Վարդուհի այն խնձորներն ուտելու քաջութիւնը չունեցաւ: Վերադարձաւ այն տեղը ուրիկէ քաղած էր, նետեց զանոնք խնձորենիին տակ՝ յուսալով թէ հայր Վահան կը տեսնէ ու կը ժողուէ, եւ վերադարձաւ իր եկած ճամբով: Զայնը, այսինքն իր խղճին ձայնը, այլ եւս չէր ազդակեր այն երկու բառերը, որ իրեն այնչափ նեղութիւն պատճառած էին: Բայց սրտին խորէն պըզտիկ աղջիկը դեռ անհանգստութիւն կ'զգար, որովհետեւ նոյն իսկ սրբագրուած վեց գործ մը ՏԻՄՈՒԹԵԱՆ հետ կը թողու:

Լաւ խորհրդաւոր մը

Օր մը պզտիկ աղջիկ մը շատ չփոթած էր: Դասարանին մէջ, քովը քիչ մը ծոյլ բարեկամուհի մը ունէր որ դասը չգիտնալով պիտի պատժուէր: Պզտիկ աղջիկը կը փափաքէր անոր հարցուած ժամանակ ետեւէն ըսել, Բայց սկսաւ խորհիլ եւ իր խղճին հարցնել ըսելով. « Պէ՞տք է ետեւէն ըսել »: Խիղճը իրեն պատասխանեց. « Ո՛չ, պէտք չէ ըսել, որովհետեւ արգիլուած է ատիկա, եւ քու առաջին պարտականու-

Թիւնդ է հնազանդիլ եւ ոչ թէ բարեկամիդ հաճելի ըլլալ վարժուհին խաբելով » : Եւ աղջիկը հնազանդեցաւ իր խղճին թէպէտ եւ սիրտը լեցուած էր , ու որովհետեւ իր բարեկամը յանդիմանեցին եւ պատժեցին :

Տղա՛ք , երբ կը հակամիտիք ընել գործ մը որ ձեզի վարանում կը պատճառէ , ձեր խղճին հարցուցէք : Դժուար չէ ատիկա : Վայրկեան մը խորհեցէք եւ ինքնիրեննուդ ըսէք . « Պէ՞տք է ըսեմ ասիկա » : Ձեր խիղճը ձեզի պիտի պատասխանէ : Լսեցե՛ք անոր եւ հնազանդեցե՛ք :

Սորվեցե՛ք ձեր պարտականութիւնը հանչնալ

Կը կարծէք թէ կատարելապէս գիտէք , ի՞նչ որ ձեզի ներքի է կա՛մ ինչ որ արգելուած է : Կը սխալիք դուք , դեռ ամէն բան չգիտէք , պէտք է լաւ սորվիք ձեր պարտականութիւնը եւ լաւ ճանչնաք :

Ձեր պարտականութիւնը լաւ չճանչնալնուդ համար է որ շատ անգամ կատարած էք այն պակասութիւնը որուն համար ներողութիւն խնդրած էք ըսելով . « Չգիտէի , եթէ գիտցած չլլայի . . . » : Լաւ ուրեմն , պէտք է գիտնաք թէ ի՞նչ բան կարելի է ընել , ի՞նչ բանէ պէտք է զգուշանալ , որպէս զի բարի եւ պատուաւոր աղջիկ մը ըլլաք : Ասոր համար ուշադրութեամբ լսեցէք ձեր վարժուհիին խրատներն ու խորհուրդները . ուշադրութեամբ կարդացէք այս գրքին խրատները , որ ձեզի կը սորվեցունեն ձեր պարտականութիւնները :

Ձանացէք ձեր պարտականութիւնները լաւ ճանչնալ :

Թեթեամսութիւնը պարտականութեան քնամի է

Ահաւասիկ խելացի եւ բարի տղայ մը , որ լաւ սիրտ ունի , կատարելապէս գիտէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ եւ ի՞նչ բանէ պիտի զգուշանայ , բայց միշտ պակասութիւններ կ'ընէ : Ինչո՞ւ համար . — Որովհետեւ թեթեամիտ է :

Իր պարտականութիւնն է դասերը սկսելէն քանի մը վայրկեան առաջ դպրոցը գտնուիլ . բայց կը մոռնայ ժամացոյցը նայիլ եւ ուշ կը մնայ :

Միտքը չպահէր տուն տանիլ այն գիրքերը որոնք պէտք են դասերը պատրաստելու համար : Ձեռագործը տունը կը մոռնայ : Տրուած պարտականութիւններէն տարբեր պարտականութիւն մը կը կատարէ , եւ ատոր պատրաստութեան ժամանակ ինչ որ պէտք է ան չխորհիր , ուրիշ բանի վրայ կը մտածէ :

Մայրը հիւանդ է , կը մոռնայ նշանալուած ժամուն դեղ տալ : Իր դրացին ծանր բեռի մը պատճառաւ չփոխած մնացեր է , քովէն կ'անցնի առանց տեսնելու եւ անոր օգնելու :

Կը տեսնէք որ թեթեամիտութիւնը ի՞նչպէս թընամի է պարտականութեան : Կը տեսնէ՛ք , թէ ինչպէս արգելք կ'ըլլայ այս տղուն պէտք եղածն ընելու . որպէս զի իր անձն օգտակար ըլլայ թէ՛ ուրիշներուն եւ թէ՛ իրեն համար : Յաճախ իւրովի ըսելով . « Ձեմ ուզեր թեթեամիտ ըլլալ » , վերջապէս կրնայ մարդ թեթեամիտ չըլլալ :

Պարսկանութիւնը կասարելուն մէջ արժանիք կայ

Վարդուհի կ'ըսէ. « Դպրոց երթալը զիս կը ձանձ-
րացնէ » : Մայրը կը պատասխանէ « Պէտք է երթալ » :

Վարդուհի կ'ըսէ. « Բան մը գտայ, ինծի պիտի
պահեմ » : Մայրը անոր կ'ըսէ. « Ոչ, պէտք է տէրոջը
վերադարձնես » :

Վարդուհի անհամբեր է, անշնորհք պատասխան
մը պիտի տայ հօրը, որ հրաման մը կուտայ իրեն.
Մայրը անոր կ'ըսէ. « Լռէ՛, Վարդուհի, պէտք է հնա-
զանդիս » :

Դպրոց երթալ, գտած առարկան իրեն չպահել,
հնազանդիկ հօրը, չպատասխանել անամօթաբար, ա-
հա Վարդուհիի մի քանի պարտականութիւնները.
ահա ինչ կը նշանակէ պարտականութիւն :

Վարդուհի դեռ ուրիշ շատ պարտականութիւններ
ունի, զոր դուք ալ ունիք : Այս րոյոր պարտականու-
թիւնները կատարելը հաճելի չէ, որովհետեւ մեր ճա-
շակին, մեր հակումներուն, մեր գաղափարին հակա-
ռակ են : Եւ գլխաւորաբար անոր համար, որ ձանձ-
րանալի, նեղացուցիչ են եւ թէ աւելի խնամքով
պէտք է զանոնք կատարել : Որչափ պարտականու-
թիւն մը դժուար է, այնչափ աւելի յարգի է՝ և զայն
կատարելն աւելի արժանիք կ'ունենայ :

Երջանկութեան առաջին գաղտնիք՝ Մահուր խիղճ ունենալ

Փոքրիկ աշջիկ, այն ձայնը, որ քեզ կը խօսի, կը
յանդիմանէ երբ գէշ բան մը ընես՝ խիղճդ է : Դարձ-

եալ խիղճդ է, որ քեզ կը քաջալերէ եւ կը շնորհա-
ւորէ երբ բարի գործ մը կ'ընես ու խելացի կ'ըլլաս :
Բու խիղճդ՝ քու հոգիդ է, զոր Աստուած ստեղ-
ծեր է բարի գործերու համար եւ կը տխրի երբ չար
գործես : Բարիին համար ստեղծած է խիղճդ, որով-
հետեւ այնչափ գոհ եւ ուրախ կ'ընէ քեզ երբ բա-
րի գործես, երբ պարտականութիւնդ լաւ կատարես,
երբ մէկուն ծառայութիւն մը՝ օգնութիւն մ'ընես,
որու ան պէտք ունի : Կ'ուզե՞ս միշտ երջանիկ ըլլալ :
Լսէ՛, մօտեցիր հոս, շատ մօտիկ, քեզի երջանկութեան
գաղտնիքը պիտի տամ : Երբէք բան մի՛ ընել որ
խիղճդ քեզ յանդիմանէ, եւ ըրէ՛ ինչ որ քեզ կը
յանձնարարէ : Ոչ հարստութիւնը, ոչ լաւ գիրքը, ոչ
գեղեցկութիւնը երջանիկ կ'ընէ մարդ : Մահուր խիղճը
կուսայ երջանկութիւն :

Երջանկութեան երկրորդ գաղտնիք՝ Ուրիշներուն անձնուէր լինիլ

Մարիամ դպրոց կ'երթայ, ճամբուն վրայ կը հան-
դիպի խեղճ կոյր կնկան մը, որ չէր համարձակեր
փողոցին միւս կողմն անցնիլ եւ Մարիամ անոր կ'օգ-
նէ անցնելու համար :

Դպրոցին մէջ Մարիամ լուռ կը կենայ, ուշադրու-
թեամբ կը լսէ վարժուհիին տուած բացատրութիւննե-
րը, Զեռագործի դասի ժամանակ իր փոքր եղբօր
բուրդէ գուլպաները կը նորոգէ. որովհետեւ իր մայ-
րը շատ զբաղած ըլլալուն պիտի չկրնար ան օրը նո-
րոգել, եւ թերեւս տղան պիտի նեղուէր ցուրտէն :
Դպրոցէն վերադառնալով Մարիամ կ'օգնէ մօրը առ-

տընին գործերու մէջ. սեղանը կը պատրաստէ. կերակուրին կը հսկէ՝ եւ ամանները կարգի կը դնէ:

Գիշերը, Մարիամ պառկելէ առաջ կը բացազանէ. « Ես շատ գոհ եմ »:

Ի՞նչ բան է որ Մարիամին այսչափ գոհունակութիւն կը պատճառէ:

Դպրոցի ճամբուն վրայ դա՞նձ մը գտած է, գեղեցիկ ընծայ մը ստացած է, իրեն գովասանք մը ըրած են, զրօսանք մը ըրած է: Ո՛չ, ասոնք մէ ո՛չ մին: Մարիամ կատարած է իր բոլոր պարտականութիւնները: Ուրիշներուն անձնուէր եղած է. եւ ասիկայ իր սիրտը ուրախութեամբ լեցուցեր է: Ուրիշներուն համար ինքզինքը մոռնալ՝ անա երջանկութեան մէկ ուրիշ գաղտնիք:

Երջանկութեան երրորդ գաղտնիք

Ունեցածովը գոհանալ

Կը գանգատիս, փոքրիկ աղջիկ, անիրաւ ես:

Դուն առողջ ես. — Այո՛, — Լաւ ուրեմն, նայէ եւ ցաւէ հիւանդներուն վրայ:

Մարմինդ ուղի՞ղ է, լաւ աչքեր ունի՞ս, թեթեւաչարժ սրունքներ ունի՞ս: — Այո՛, — Լաւ ուրեմն նայէ եւ տե՛ս խեղճ խեղանդամները:

Լաւ ախորժակ ունի՞ս, հաճո՞թեամբ կ'ուտե՞ս տանդ մէջ պատրաստուած պարզ կերակուրը: — Այո՛, — Լաւ ուրեմն, նայէ անոնք որ պատառ մը չոր հաց չունին իրենց անօթութիւնը մեղմելու համար:

Սենեակ մը ունի՞ս ուր կը բնակիս, անկողին մը՝ ուր քնանաս, հագուստներ՝ ուրի փոփոխութեան դէմ պաշտպանելու: — Այո՛, — Լաւ ուրեմն նայէ այն

դժբախտներուն, որ ոչ ապաստանարան ունին եւ ոչ ալ հագուստ:

Հայր մը ունի՞ս, մայր մը, եղբայրներ, ընտանի՞ք մը սիրելու եւ անկէ սիրուելու համար: — Այո՛, — Լաւ ուրեմն, նայէ անոնց, որ ամէնքը կորուսած են, որ կեանքի մէջ մինակ են, առանց սիրոյ եւ առանց գուրգուրանքի:

Տղայ չոբըղե՞ նայէ, քեզմէ վա՛ր նայէ, տե՛ս թէ որչափ թշուառներ կան, Մի՛ գանգատիր, այլ ցաւէ անոնց վրայ, եւ ջանա՛ անոնց օգնել:

Գիտցիր Աստուծոյ տուած փշովը երջանիկ ըլլալ:

Երջանկութեան չորրորդ գաղտնիք

Բնութիւնը

Տղայ, բնութեան նայէ, տե՛ս թէ ինչպէս գեղեցիկ է դարունը՝ իր անուշ կապոյտ երկինքովը, իր փափուկ կանանչովը եւ հազարաւոր ծաղիկներովը զոր դաշտին մէջէն կը քաղես:

Տե՛ս, թէ ի՞նչպէս հրապուրիչ է ամառը իր ոսկեգոյն ցորեններով, իր բարձր խոտերով, վարդենիններուն վրայ բացուած վարդերով եւ անուշաբոյր հոտերովը որ իրիկունները երկրէն կը բարձրանայ:

Տե՛ս, թէ ի՞նչպէս հարուստ է աշունը իր պտուղներով, որոնց տակ ծառերու ճիւղերը կը ճկին, ոսկեգոյն, պղնձագոյն յալինթագոյն տերեւներովը, որով անտառները վարդարուած են:

Տե՛ս թէ ի՞նչպէս արգահատելի եւ տխուր է ձմեռը, ձիւնով կը ճերմկի դաշտը, եղեամբ որ կը փայլի մերկացած ճիւղերուն վրայ եւ տփգոյն արեւը, որ հազիւ կը թափանձէ մառախուղի քողը:

Նայէ՛ բնութեան. բայց նայած ատեն փորձէ հասկընալ: Ո՞վ ստեղծեր է այսպէս: Ո՞վ ստեղծեր է երկինքը աստղերով լի: Ո՞վ ստեղծեր է այս երկիրը մարդիկներով, կենդանիներով եւ տունկերով լի: Վայելէ այս տեսարանը, խորհէ այս մեծ հրաշալիքին վրայ, հիացիր բոլոր այս գեղեցկութեան վրայ: Դու հոգիիդ մէջ շատ քաղցր բանի մը արթննալը պիտի զգաս եւ անով պիտի ուրախանաս: Սիրելի բնութիւնը, հանութեամբ անոր նայիլ, դարձեալ երջանկութեան գաղտնիք մ'է:

Երջանկութեան հինգերորդ գաղտնիք Ընթերցանութիւն սիրել

Չես կրնար երեւակայել, փոքրիկ աղջիկ որ պիտի գայ օր մը, երբ մազերդ ձերմկին, պիտի ծերանաս, խորշովիս եւ տղեղնաս: Չես կրնար հաւատալ թէ պիտի գայ վայրկեան մը, որ պիտի չկրնաս վազել, ցատկել, զրօսնուլ, մանաւանդ չես կրնար երեւակայել, որ պիտի գայ ժամանակ մը երբոր դու մինակ մնաս կեանքի մէջ մեկուսած, որովհետեւ ծնողներդ, բարեկամներդ անհետացած պիտի ըլլան: Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընես զքեզ զրօսցնելու համար, դեռ միտքդ սնուցանելու եւ վիշտերդ մոռնալու համար:

Պիտի կարդաս, պիտի կարդաս կրթիչ եւ հաճելի բաներ: Պիտի հետաքրքուիս գիտուններուն գիւտերովը, օգտակար հնարքներովը, որ պիտի երեւակայես այն ատենուան իմաստութեամբ լի երիտասարդները:

Դու պիտի կարդաս գիրք գրելու ձիրք ունեցողներուն գրուածները. այնպիսի բաներ, որ կը խընդացնեն, կը լացնեն եւ անուշ կերպով սիրտ կը յուզեն, երբէք պիտի չձանձրանաս եւ դեռ երջանիկ պիտի ըլլաս թէպէտ՝ ծեր, տկար եւ տգէշ, որովհետեւ քովդ միշտ բարեկամ մը պիտի ունենաս, որ քեզմիտ հաւատարիմ պիտի ըլլայ, այն է լաւ գիրք մը:

Դ. ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԵՐ ԱՆՁԻՆ ՀԱՆԴԵՊ

Ուսանիլ պարտաւոր ես

Արդեօք միայն հնազանդա՞ծ ըլլալու համար է որ պէտք է բան սորվինք։ Ո՛չ, որովհետեւ եթէ այդպէս ըլլար, այս պարտականութիւնը միայն երիտաւարդութեան ժամանակ պիտի ունենայինք, այ-

սինքն այն տարիքին ուր պարտաւոր էինք հնազանդել։ Բայց այդ պարտականութիւնը ամբողջ կեանքի մէջ կը տեւէ։ Ինչո՞ւ համար ուսանելու, կրթուելու պարտականութիւնը ունինք որովհետեւ հոգի մը ունինք մշակելու, ամէն կերպով ազնուացնելու եւ կըրթութիւնն ու ուսումը ամէն բանէ աւելի կարեւոր են։

Բան սորվելու, կրթուելու պարտականութիւնը ունինք, որովհետեւ ասոնք մեզի դիւրութիւն, միջոց կուտան մեր շուրջը եղողներուն ծառայութիւն մատուցանելու։ Բարիք ընել իմաստութեամբ եւ խելքով, օգնելու անոնց՝ որ շփոթութեան մէջ են, հայթայթելով անոնց ա՛յն ծանօթութիւնները զոր չեն գիտեր, որուն պէտք ունին եւ զոր ուսումը կուտայ։ ահա՛ ուսման եւ կրթութեան գլխաւոր արժանիքը։ Ամենեւ մեծ գիտնականն անոնք են որ մարդկային երջանկութեան համար օգտակար գիւտեր կ'ընեն։

Օգտակար հունս մը եւ վնասակար հունս մը

Մարգարիտ իր փոքրիկ պարտեզին ածուին մէջ քանի մը հունտեր ցանեց։ Ի՞նչ պիտի տան այդ հունտերը։ Մարգարիտ չգիտեր։

Ահա օր մը հունտերը սկսան ծլիլ. հազարաւոր տեղեր փոքրիկ կանաչ կէտեր կ'երեւան։ Շուտով հողը ծածկուեցաւ կարծր խոտերով, որոնց տերեւները իրարու նման չէին. ցօղունները կը մեծնան, ոմանք բանջարեղէնի լաւ խոտեր են, ոմանք ալ հասարակ խոտեր՝ որ ամէն տեղ կը բուսնին, բանի մը չեն գործածուիր եւ օգտակար տունկերուն աճմանը կը շնասեն։ Մարգարիտ ասիկա նշմարելով կը քաշէ,

հեռուն կը նետէ անօգուտ խոտերը եւ կը ցածին չափ լաւ կը խնամէ միւսները զոր մայրը պիտի գործածէ ընտանիքին սնունդին համար:

Տղա՛ք, մենք ամէնքս ալ այն հունտերէն ենք զոր Աստուած ցանած է տիեզերքի ընդարձակ դաշտին մէջ: Մեզի կը պատկանի անօգուտ խոտ չըլլալ՝ զոր ամէն ոք կ'արհամարհէ, որովհետեւ օգուտ մը չունենար: Օգտակար տունկին պէս ըլլանք և բարիք գործենք: Մեր շուրջը եղողներուն տանք մեր լաւ յատկութիւններուն ծաղիկները եւ սրտին պտուղները: Սիրալիր եւ բարի ըլլանք:

Գիտցիր գաղտնիք մը պահել

Փոքրիկ աղջիկ, դու շատ պզտիկ ես հասկնալու համար գաղտնիք մը պահելու կարեւորութիւնը. ասոր համար է որ լուրջ բան մը քեզի չեն վստահիր, որովհետեւ առանց ուզելու, նոյն իսկ առանց նշմարելու կրնաս ըսել ուրիշներու ինչ որ պէտք չէր գիտնային:

Բայց երբեմն կը պատահի որ դիպուածով ուրիշին գաղտնիքը կ'իմանաս կամ կը տեսնես առանց ուզելու: Գիտցիր լուռ կենալ, բան մի՛ ըսեր տեսածիդ կամ լսածիդ վրայ: « Ատիկա շատ դժուար է » կ'ըսես: — Այո՛, շատ դժուար է քու տարիքդ տղու մը համար, բայց դուն կրնաս ընել ատիկա եթէ ուզես: Ամէն անգամ որ շատ հակամէտ ես խօսելու, գնա՛ մօրդ ըսէ. « միմիայն անոր, կը լսե՞ս. ո՛չ եղբայրներուդ, ո՛չ քոյրերուդ, ո՛չ բարեկամներուդ բան մի ըսեր »:

Մտուգիւ, խիստ լաւ բան է լռել գիտնալը. կ'ըս-

ուի թէ այս շատ հաղուադէպ բան է: Թիշ թէ ով որ ուրիշին գաղտնիքը պահել չգիտեր, իրենն ալ չպիտի կրնայ պահել եւ օր մը պիտի պատժուի:

Ճեմարսութիւնն ըսէ

Զապէլ դաւաթ մը կոտրեց, զոր մայրը շատ կը սիրէր, — Ո՞վ կոտրեց ասիկա, հարցուց մայրը. դո՞ւն ըրիր, Զապէլ: Ան վայրկեան մը վարանելէ ետքը ճիգ մը կ'ընէ իր վրայ:

— Այո, մայրիկ, ես կոտրեցի, կ'ըսէ:

Մայրը կը նայի Զապէլին. անոր կարմրութենէն կը հասկնայ որ աղջիկը ճիգ ըրած էր: Մօտը կը կանչէ եւ կ'ըսէ անոր:

— Սիրելի՛ աղջիկս, ճշմարտութիւնն ըսելուդ համար մեծ գովեստ մը պիտի չընեմ քեզի, որովհետեւ պէտք է միշտ ճշմարտութիւնն ըսել եւ դուն պարտականութիւնդ կատարեցիր:

Միայն թէ՛ կը գովեմ քեզ որ ինքզինքիդ յաղթեցիր սուտ չխօսելու համար, որովհետեւ յայտնի կը տեսնէի թէ կը վարանէիր: Կը տեսնե՞ս թէ որչափ օգտակար է ճշմարտութիւնը ըսելու: Եթէ դուն չը պատասխանէիր « Ես եմ », ուրիշ մէկը պիտի դատաւարտէի եւ պիտի կարծէի թէ՛ « Ո՛չ » պատասխանելով կը ստէ ան: Անկեղծ եղիր եւ ճեմարսութիւնը ըսէ, քեպէս քեզի դժուար գայ: Քու խիղճդ քեզ պիտի վարձաւորէ:

Սուսք մեզ կ'ստորնացնէ

Երբեմն կ'ըսուի. «Անիկա որ սովորաբար կը ստէ թէ օր մը ճշմարտութիւնն ալ ըսէ. չեն հաւատար»։ Շատ անգամ մեծ նեղութեան եւ ձանձրոյթի կը հանդիպի մարդ ստելով, ուստի բնաւ պէտք չէ ստել։ — Բայց միայն ասոր համար չէ որ պէտք է ճշմարտութիւնն ըսել։

Այս պատճառը շատ անձնասիրական է. ուրիշ աւելի ազնիւ պատճառ մը կայ, ան ալ սա է որ մեր հոգին կ'ստորնանայ, նոյն իսկ մենք ալ կ'ստորնանանք ճշմարտութիւնը չըսելով։ «Եւ ինչո՞ւ համար մենք կ'ստորնանանք ստելով», կը հարցնէք։

— Որովհետեւ մեր հոգին ստեղծուած է ամենէն առաջ ճշմարտութիւնը փնտռելու. մեր հոգին կը յարգէ ու կը սիրէ ամէն բան որ ուղիղ է, բնականաբար սուտին ու խաբէութեան չկրնար համբերել. ուստի ստելով՝ ինքզինքնիս արհամարհելի առարկայ մը կը դարձնենք նոյն իսկ մեզի համար։ Եթէ ստախոսը վայրկեան մը իր հոգիին նայի, պիտի սոսկայ։

Ի՞նչ է անձնական արժանապատուութիւնը

Դուն կ'ուզես որ քաղաքավարութեամբ վարուին հետդ, չես ուզեր որ քեզի ծաղրեն սուտ բաներ հաւատացնել ջանալով, միւս կողմէ վրադ գլուխդ մաքուր կը պահես, փողոցին մէջ կանոնաւոր կերպով կը քահես եւ կ'ուզես որ քեզի համար ըսեն. «Ահա՛ կըր-

թեալ աղջիկ մը»։ Եթէ շատ կը փափաքիս ուրիշներուն յարգանքի զգացումը ներշնչել քու վրադ, որչափ ալ փոքր ըլլաս, կը նշանակէ թէ՛ արժանապատուութիւն ունիս, այսինքն թէ՛ դու քեզ պատուաւոր, քաղաքավար եւ շնորհալի կ'ըզգաս եւ պիտի նեղուէիր եթէ քեզի այդպէս չնկատէին։

Արժանապատուութիւն ունիս՝ եթէ կ'աշխատիս ինքզինքդ կանոնաւոր պահել, միշտ մաքուր ըլլալ, մոլութիւններէ եւ անշնորհ բաներէ փախչիլ. դարձեալ արժանապատուութիւն ունիս, եթէ գիտնալով քու մեծերուդ բարձր արժանիքը, անոնց առջեւ չես ստորնանար, չափազանց մեծարանքներ, ստրկութիւններ, գովեստներ չես շռայլեր անոնց հաճելի ըլլալու համար։ Համեստ եղիր, որովհետեւ քիչ բան գիտես եւ շատ յատկութիւններ պիտի ունենաս։ Բայց ռահու եւ ռոլոֆորքութեան համար մի՛ ստորնանար. այն ասեմ արժանապատուութիւն ունեցած չես ըլլար։

Պատուաւոր պզտիկ աղջիկը պատուաւոր կից մը կ'ըլլայ

Ի՞նչ ընելու է պատուաւոր փոքր աղջիկ մը ըլլալու համար։ Սուտէն զգուշանալ, աշխատութիւնը սիրել, նաեւ սիրել անոնք որ զինքը կը սիրեն, արդարասէր ըլլալ, ամէնուն իրաւունքը յարգել, Տղա՛ք, այս ամէնը ձեր մէջ կ'ըզգա՞ք։ Երբէք չէ՞ք ստեր, աշխատութիւնը կը սիրէ՞ք, ո՞չ ոքի անիրաւութիւն չէ՞ք ընել։

Եթէ այսպէս էք, պատուաւոր աղջիկներ էք եւ յետոյ պատուաւոր կիներ պիտի ըլլաք, որովհետեւ

պատուաւոր կինը ուրիշ յատկութիւն չունի, եթէ ոչ պատուաւոր աղջկան յատկութիւնները, բայց աւելի զարգացած, աւելի ազնիւ եւ որտով աւելի հաստատուն է:

Մէկ օրէն միւսը յանկարծ պատուաւոր չեն ըլլար, հապա առաքինութեան երկար սովորութիւններով է որ խկապէս առաքինի կ'ըլլան: Նրե կ'ուզեմ վերջը պատուաւոր կիներ ըլլալ, հիմակուրեմ սկսեցեմ պատուաւորութեան վարժուիլ:

Ի՞նչպէս կը վարժուին համեսութեան

Փոքրիկ աղջիկ, ամէն օր դուն քեզի հարցուր, « Ի՞նչ կ'արժեմ, կատարեալ առաքինի՞ եմ, կատարեալ գիտնական՞ եմ, կատարեալ բարի՞ եմ: Արդեօք բոլոր կատարելութիւնները ստացա՞մ եմ, ալ սորվելու բան չունի՞մ »:

Խիղճդ քեզի պիտի պատասխանէ. « Ո՛չ, տղայ, դուն դեռ կատարեալ չես եւ ասոր համար հպարտանալու բան չունիս: Այլ ընդհակառակը շատ տեսակ պատճառ ունիս համեստ ըլլալու, որովհետեւ տակաւին շատ պակասութիւններ ունիս եւ դեռ շատ օգտակար բաներ չես գիտեր: Ինչ որ են, ինչ որ ունիս բոլորը կը պարտիս ծնողքիդ եւ վարժուհիներուդ: Որչա՞փ մարդիկ կան քեզմէ աւելի խելացի, աւելի մտացի եւ աւելի ուսեալ: Ուրեմն համեստ եղիր, դու քեզմէ կասկածէ, քեզմէ աւելի փորձառու մարդոցմէ աւելի խելացի ըլլալու կերպարանք մի՛ ունենար: Քու փոքրիկ գիտութիւնդ ի ցոյց մի՛ դներ, մանաւանդ եթէ բարի գործ մը ընես՝ ուրիշներու մի՛ պատմեր »:

Ձիւնը եւ Յօղը

Հնդիկ գիրքի մը մէջ սա խրատը կար. « Խորհէ քու տանդ առջեւ եղած ձիւնը աւել, փոխանակ դժբաղիդ տանիքին վրայի սպիտակ ցօղը դիտելու »:

Գիտէ՞ք, երիտասարդ աղջիկներ, ի՞նչ կը նշանակէ այս խորհրդանշանական առակը: Շատ կրթիչ է, եւ ով որ կ'ուզէ ինքզինքը կատարեալագործել, պէտք է միտքը պահէ: Ձիւնը որ լեցուելով մեր դուռը կը գոցէ՝ մեր մեծ պակասութիւններն են, գէշ սովորութիւններն է որոնցմէ պէտք է ազատինք: Մեզի կը նեղացնէ, անհանգիստ կ'ընէ, մեզի կ'արգիլէ ուզած կերպովն շարժիլ կեանքի մէջ: Պէտք է աւել, հեռուն քշել, այսինքն մեզի անկէ ազատել:

Սպիտակ ցօղը, որ կը նշմարենք դժբաղին տանիքին վրայ, անոր փոքր պակասութիւններն է: Անմիջապէս զայն կը տեսնենք, մերինն աւելի շուտ, անոր համար զանոնք կը մեղադրենք, Այսպէս, կը կարծենք թէ ընկեր մը ձանձրալի է, գէշ բնաւորութիւն ունի, շատախօս է եւ չենք տեսներ թէ՛ շատ անգամ մեր շուրջը եղողը կը ձանձրացնենք, թէ՛ մեր բնաւորութիւնը երբէք կատարեալ չէ եւ թէ՛ մենք խօսիլ շատ կը սիրենք:

Սկսինք մեր պարտականութիւնները կատարել « Աւելելով մեր դրան առջեւ հաւաքուած ձիւնը », յետոյ ուրիշներուն պակասութիւնը դիտենք:

Համեստ եղի՛

« Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի համար լաւ բաներ ըսեն, դուք մի՛ ըսէք », կը գրէ բարոյախօս մը:

Պարզեաբաշխութիւնէն ետք. Վարդուհի շատ հպարտ էր իր արժանիքին համեմատ վարձատրուելուն համար. ամէնուն կը պատմէր թէ ինչո՞ւ համար եւ ի՞նչպէս ստացաւ պարգեւներ, « Ես՝ ամէնէն մտացի աշակերտն եմ, ամենէն խելացին, իմ դասարանիս մէջ ամէնէն աշխատասէրը: Սա ըրի, նա ըրի, ու գովեստի արժանացայ »: Ահա ասոնք կրկնելէ չէր դադրեր:

Մէկը, որ անոր ըսածները կը լսէր, ըսաւ. « Իսկ քու դասարանիդ ամէնէն համեստն ո՞վ է »:

Վարդուհի գլուխը կախեց եւ դասը հատկցաւ: Անշուշտ ինքը չէր ամէնէն համեստը, խորհելով նրկատեց որ երբ ինք իր գովեստը կ'ընէր, ոչ ոք բառ մը ըսաւ: Ի՞նչ կրնային աւելցնել իր խօսքերուն, ինքնիրեն սահմանած գովեստներուն: Յիշեց նաեւ զինքը մտիկ ընողներուն ժպիտը եւ հատկցաւ որ ինքզինքը գովելով ծիծաղելի եւ անշնորհք կ'երեւէր:

Երբէ՛ք քեզի համար լաւ մի՛ ըսեր, նոյն իսկ երբ ճշմարտութիւնն է յայտնածդ: Այն ատեն է որ պիտի խորհին փոքրիկ արժանիքդ ճանչնալ:

Պատուոյ խօսք

Տղաք կան, որ ամէն բանի համար կ'ըսեն. « Պատուոյ խօսքս կուտամ ասոր համար »: Ահա՛ գէշ սովորութիւն մը: Երբ դու բանի մը համար կը հաստատես թէ գիտես կամ կը կարծես թէ՛ ճշմարտ է, բաւականացիր առ առաւելն ըսել, « Կը հաստատեմ, կըստողեմ », եւ պատուոյ խօսքդ պահէ կարեւոր

պարագաներու մէջ միայն տալ:

Գիտե՞ս թէ ինչ է պատիւդ, որ ամէն վայրկեան խաղի կը դնես: Քու պատիւդ, քու առաքինութիւնդ, քու խմատութիւնդ, արժանապատուութիւնդ է. պատուաւոր անունն է որ ծնողքդ քեզի տուած են եւ դու պարտական ես յարգելու: Երբ կ'ըսես « Իմ պատիւս » թէ այս ամէնը թուած կ'ըլլաս: Պատուոյ խօսք տալովդ, ըսել կ'ուզես թէ, « Կ'երդնում ասոր վրայ եւ իբր վկայ կը բերեմ իմ ընտանիքիս առաքինութիւնը »: Կը տեսնե՞ս, այս արտայայտութիւնը որչա՛փ լուրջ է: Մի՛ վարժուիր այսպէս ծանրակշիռ բառերով երդնուլ: Բայց գիտցիր խօսք տալ, պատուոյդ վրայ երդուիլ, երբ հարկ ըլլայ կարեւոր ճշմարտութիւն մը հաստատել ընտանիքիդ պատուոյն կամ ուրիշներուն պատուոյն համար:

Խօսքեր կ'անցնին, գրուածք կը մնայ

Փոքրի՛ք աղջիկ, վերջը դուն շատ անգամ պիտի ըսես սա խօսքը. « Ասիկա խոստացայ, Շատ կարելի է, Ձեմ յիշեր: Բայց որովհետեւ գրուած չէ, խոստացած չեմ »: « Խօսքերը կ'անցնին, գրուածքը կը մնայ »:

Թիչէ՛, որ եթէ խօսքդ կը պահես, բերանացի բան մը խոստացած ատենդ, բացարձակապէս խղճմտօրէն պարտաւոր ես ըսածդ ընել: Եթէ սովորութիւնը կը պահանջէ որ շատ կարեւոր խոստումները, շատ լուրջ երաշխաւորութիւնները միայն գրաւոր ըլլան, անոր համար է որ կրնան մոռցուիլ, եւ լաւ է որ չօչափելի բան մը գտնուի աչքի առջեւ՝ արուած խոստումը յի-

չելու։ Ուրեմն աւելի խոհեմութեան համար արձանագրութիւն մըն է քան թէ գրաւոր ապացոյց։ Բայց պատուաւոր կինը, պատուաւոր մարդը, երբ ըսէ թէ խոստացած է՝ այնպէս պիտի կատարէ իբր թէ գրած ըլլար։

Եթէ դուն արտասանած խօսքդ չես պահեր, կըրնայ ըլլալ որ գրաւոր խոստումդ ալ չպահես։

Խոստումդ պահէ

Կին մը՝ իր դրացիին, որ վայրկենաբար պէտք ունէր, փոխ տուած էր ոսկի մը։ Դրացին շատ շնորհակալ եղաւ ու ըսաւ. « Իսկապէս ո՞ր օր վերադարձնելս չեմ կրնար ըսել, բայց ապահով եղիր որ պիտի չուշացնեմ եւ այս փոքր պարտքս երբէք պիտի չմոռնամ »։

Շատ ամիսներ անցան եւ դրացին չխօսեցաւ ըրած այս պարտքին վրայ։ Այն ատեն փոխ տուող կինը քաղցրութեամբ եւ շատ պատշաճ կերպով յիշեցուց. « Դրացիս, ըսաւ, կը յիշե՞ս . . . դիտե՞ս, մէկ ոսկին, որ քեզի այնչափ գոհացուց, այսօր ալ ինծի մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէ »։ Բայց դրացին զարմացաւ. « Ի՞նչպէս, ի՞նչ, ինծի երբէք բան մը փոխ տուած չես։ Ասկէ զատ՝ ի՞նչ ապացոյց կայ, գրուած բան մը կա՞յ »։

Փոխ տուող կինը շատ վշտացած տուն դարձաւ։ Կրկին վշտացած, որովհետեւ բացի կորուսած ստակէն, ամօթ կ'ըզգար որ այս դրացին պատուաւոր մէկը կարծեր էր, մինչդեռ ցած եւ ստորին մէկն է եղեր որ իր խոստմանը կարեւորութիւն չէր տար, եւ կը

կարծէր թէ բան մը պարտական չէ քանի որ գրուածը չի կար։ Պզտիկ աղջիկներ, թեթեւութեամբ բան մի՛ խոստանաք. բայց եթէ անգամ մը խոստանաք, կատարեցէք ձեր խոստումը։

Գէտ գործ մը ընել մի՛ խոսանալ

Մարիամ անունով սպասուհի մը կը ծառայէր այնպիսի մարդոց քով՝ որոնք մեծ վստահութիւն ունէին իր վրայ։ Օր մը, մէկը կուգայ զինք կը գտնէ եւ կ'ըսէ. « Մեծ շահ մը պիտի ունենամ, եթէ տիրուհիդ մէկ թուղթը կարդամ, որ իր սենեակի սեղանին վրան է։ Վաղը, այս ինչ տեղը քեզ պիտի ըսպասեմ, այն թուղթը ինծի բեր, կարդամ ու անմիջապէս քեզ կը յանձնեմ։ Գողութիւն մը չէ ըրածդ, հետեւաբար խիղճդ քեզի յանդիմանելու բան մը չ'ունենար։ Կրնամ վրադ վստահ լինել. խոստացիր ինձ »։

Մարիամ տկար էր։ Խոստացաւ։ Բայց հետեւեալ օրը մեծ խռովութիւն մը, յուզմունք մը ունեցաւ սրտին մէջ։ Պէ՞տք էր իր տիրուհիին վստահութիւնը չարաչար գործածել. թէ տուած խոստումը չպահել։

Այն ատեն իր խղճին ձայնին միայն լսեց որ կ'ըսէր. Ստիպուած չես խոստումդ պահել, որովհետեւ այդ խոստումն ըրիր գէշ գործ մը կատարելու համար։ Ընդհակառակը դուն պարտաւոր ես հատարիմ ըլլալ, եւ տիրուհիդ վստահութիւնը չարաչար չգործածել։ « Այն թղթին մի՛ դպչիր, ոչ ոքի մի՛ տար։ Ուրիշներուն գործերը քեզի փոյթ չեն, Հաւատարիմ եւ աններեղ եղիր »։ Աւելի լաւ է պատուաւոր ըլլալ, քան թէ աններելի խոստում մը կատարել։

Գէտ գործի մը օգնել պէ՛սք չէ

— Վարդուհիին գրչին տուփը տեսա՞ր, ըսաւ ցած ձայնով Կատարինէ իր բարեկամուհի Մարիամին։ Այս առաւօտ շատ գեղեցիկ գրիչներ կային մէջը. գաղտնի ա՛ռ եւ հատ մըն ալ ինծի տուր։

— Ո՛չ, ըսաւ Մարիամ, չեմ ուզեր, գողութիւն կ'ըլլայ ըրածնիս։

— Լաւ, կը պատասխանէ Կատարինէ, ես կ'առնեմ, երբ դու անոր հետ խօսակցիս։ Քիչ մը զբաղեցուր զինքը ուրիշ կողմ, որ զիս չտեսնէ։

— Ո՛չ, ըսաւ Մարիամ, որ պատուաւոր պղտիկ աղջիկ մըն էր. չեմ ուզեր քեզի օգնել գողութեան համար։ Այն ատեն ես ալ քեզի պէս յանցաւոր կը լինիմ։

Կատարինէ կարմրեցաւ, լռեց եւ խորհեցաւ։ Յիշեց այն խօսքերը, որ վարժուհին հազար անգամ կրկնած էր։ Պէտք չէ գէշ գործ մը ընենք եւ ոչ ալ ուրիշին օգնենք այնպիսի պարագայի մէջ։

Կատարինէին չօգնելով՝ Մարիամ իր բարեկամուհին գէշ գործ մը ընելէ արգիլեց։ Ընդհակառակը լաւ բան մը ըրաւ, որովհետեւ զգուշացուց իր բարեկամը գէշ աղջիկ մը ըլլալէ եւ միւս ընկերոջը՝ անիրաւաբար գրիչէ մը զրկուելէ։ Մարդ երբէք չափազանց խղճամիտ չ'ըսուիր, երբ ուղղամտութեամբ չէ կատարած իր գործն։

Լաւ բնաւորութիւն մը սիրելի կը դարձնէ

Ամէն վայրկեան ձեր ընկերներէն մէկուն համար

կ'ըսէք. «Շատ կը սիրեմ անիկա, ամէն մարդ զայն կը սիրէ, ա՛յնչափ լաւ բնաւորութիւն մը ունի»։ Ուրեմն ի՞նչ է այն լաւ բնաւորութիւնը, որ ամէնէն կը սիրուի, ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ։

Ատիկա գիտնալու համար ուսումնասիրէ Սիրանոյշ բարեկամիւ բնաւորութիւնը, երբեք չտրտնջար ան։ Ընկերներուն դէմքութիւն չ'ըներ, Կատարինէ կ'ընդունի եւ փոքր վիրաւորանքէ մը չի վշտանար։ Միշտ զուարթ է, ո՛չ թէ երբեմն։ Ուրախութեամբ կ'ընդունի ընկերներուն առաջարկած խաղը խաղալ։ Իր փոքրիկ բարեկամներուն փափաքներուն չի հակառակիր։ Ո՛չ մէկուն հետ կը վիճաբանի։ Շատ անգամ տեղի կուտայ, թէպէտ եւ ինքն իրաւունք ունեցած ըլլայ, բայց ասիկա կ'ընէ որ վիճաբանութիւնը չերկարի եւ կռիւի փոխուի։

Ամէն մարդ կը սիրէ Սիրանոյշը եւ զարմանալի ալ չէ, ինքզինքը սիրցնելու գաղտնիքը՝ սիրալիլը ըլլալն է, եւ Սիրանոյշ այնպէս է, որովհետեւ լաւ բնաւորութիւն ունի։

Լաւ բնաւորութիւն պիտի ունենաս,
եթէ ուզես

Պղտիկ աղջիկ, եթէ կամք ընես, լաւ բնաւորութիւն կ'ունենաս։ Քեզի կը կրկնեմ, միայն թէ հաստատապէս պիտի ուզես եւ կամենալու համար ալ համոզուելու է որ լաւ բնաւորութիւնը քեզ մեծարելի, յարգելի կը դարձնէ։

Երբ խոփոռ ու տրտնջող ըլլաս, դժբաղդ ես։ Երբ ընկերի մը հետ վիճաբանիս, դժբախդ ես։ Եթէ

կատակէ մը բարկանաս, ցաւիս՝ վիշտ ունիս: Երբ յաժմառիս այս կամ այն խաղը խաղալու քեզի մէկ կողմ կը թողուն եւ դուն կը ձանձրանաս:

Ուրեմն ամէն բանի մէջ լաւ բնաւորութիւն, ուրախ եւ ժպտուն կերպարանք ունենալով, սիրալիր ու համակերպող ըլլալով՝ շահաւոր կ'ելլաս: Լաւ բնաւորութենէդ առաջ եկած բոլոր առաւելութիւններէն պիտի օգտուիս: Ասկէ զատ քովիններուդ հաճոյք, ուրախութիւն պատճառելու գոհունակութիւնը պիտի ունենաս: Ասոր համար միայն պէտք է կամենաս: Բարի ըլլալ գիտցիր:

Հայաստութիւն մը

— Վարդուհի՛, ըսաւ քաղցրութեամբ մը վարժուհին, ուղղագրութեան սխալ մը ըրած ես:

— Ո՛չ, օրիորդ, կը պատասխանէ Վարդուհի կարմրելով, սխալած չեմ: Գրքի մը մէջ այնպէս կարդացեր եմ:

— Վարդուհի՛, կը կրկնէ վարժուհին, այդպէս չես կարդացած. բայց դու հպարտ ես, չես ուզեր անիրաւ ելլել եւ կը յամառիս:

— Ո՛չ, օրիորդ, չեմ յամառիր, վստահ եմ, որ այսպէս գրուած էր:

Վարժուհին համբերող է: Բան մը չ'ըսեր, բայց կ'երթայ յիշուած գիրքը կը բերէ եւ փոքրիկ աղջկան կը ցուցնէ, որ սխալած է: Այն ատեն Վարդուհի գլուխը կը կախէ խիստ ամօթապարտ. իբր թէ շատ մեծ պակասութիւն է սխալած ըլլալը:

Ո՛չ, պակասութիւն չէ սխալիլը, բայց հպարտու-

թեամբ յամառիլն անմիտ գործ մըն է: Վարդուհին ուսման մէջ յառաջագիմութիւն պիտի չընէ, որովհետեւ հպարտ է, իբր թէ ամէն բան գիտէ, արժանի չիսեպեր ըսուածները լսել: Հպարտութիւնը որ կ'արգելէ մեզի ճանչնալ ինչ որ ենք, մեր ամէնէն գէշ թշնամին է:

Սայլի մը ամենագէտ անիւր

Մեծ ճամբէն սայլ մը կ'անցնէր, ի՞նչ աղմուկ կ'ընէ, Տեսնենք ի՞նչ է: Կը մօտենան կը նային: Անիւններէն մէկը խիստ լաւ է եւ իր պաշտօնը լաւ կը կատարէ, անձայն կը դառնայ եւ ոչ մէկուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Միւսը բան մը չ'արժեք, չըջանակի մասերը կը տատանին եւ երկաթէ չըջանակը որ բոլոր մասերը կը պաշտպանէ այլ եւս հաստատուն չէ: Այս է որ այնչափ ուժով կը ճրճրայ եւ այնչափ աղմուկ կը հանէ, ու ամէնուն ուշադրութիւնը իրեն կը դարձնէ:

Այսպէս է սնապարծութիւնը: Դասարանին մէջ լաւ, ամէնալաւ աշակերտները չեն որ աղմուկով կը լեցնեն, շատ անգամ կը լռեն, միայն հարցուած ժամանակ կը խօսին, չեն փափաքիր միշտ ամէն բանի մէջ իրաւունք ունենալ: Խիստ բարի են ու իրենց փոքր արժանիքները աղմուկով չեն ծանուցաներ: Գիտեն անշուշտ որ սնապարծութիւնը անմտութեան կը տանի մար:

Ունեցած դիրքիդ վրայ մի՛ հպարտանա

Փոքրիկ աղջիկ, ծնողքիդ ունեցած դիրքին վրայ մի՛ հպարտանա, որովհետեւ այդ դիրքը քիչ կամ շատ գեղեցիկ, քիչ կամ շատ փայլուն, անուն մը չէ, պաշտօն մը չէ՝ ուրիշ մը աւելի բարձր՝ որ մարդուն արժանիք տայ, դիրքը՝ բան մը չինչանակեր։

Ընտանիքի մը արժանիք տուողը ստակն ալ չէ, հապա իր պատուաւորութիւնն է, իր անդամներուն լաւ ընթացքը՝ աշխատութեան սէրն է։

Եթէ աշխատասէր և առաքինի ծնողներ ունենալու երջանկութիւնը ունիս, ուրախացիր ասոր վրայ՝ բայց ոչ ուրիշ բանի վրայ, որովհետեւ Աստուծոյ հրամանով մենք կը ծնինք հոս կամ հոն. գործաւորներու կամ երկրագործներու մէջ, վաճառականներու կամ ծառաներու քով, և չենք ալ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար այս կամ այն դիրքին մէջ կը գտնուինք։

Պատիւը, առաքինութիւնն և վարմունքն է միայն որ ընտանիքին փառքն, հարստութիւնը կը կազմեն։

Խելացի ըլլալուդ մի՛ հպարտանա

Պզտիկ Լուիզ, ի՞նչ ըրիր խելացի ծնելու համար։ Եթէ Աստուած, եթէ բնութիւնը քեզ այդպէս օժտեցին, ասոր համար երջանիկ եղիր ներքնապէս, բայց երբէք մի՛ հպարտանա, որովհետեւ իրաւունք չունիս։

Բայց եթէ ստուգիւ խելացի ես, գիտե՞ս թէ ասով ինչ բան ընել կը պարտաւորիս։ Հարիւր անգամ

առաւել բարի, հարիւր անգամ աւելի եղբայրասէր, առաքինի ըլլալու ես քան քեզմէ քիչ օժտուածները, որուհետեւ դո՛ւն անոնց պէս պիտի չկրնաս քու սխալներուդ համար ներողութիւն խնդրել եւ ըսել. « Զը գիտէի եւ չէի հասկցած » որովհետեւ դու չուտ եւ դիւրութեամբ կը սորվիս ինչ որ կը բացատրեն։ Յիշէ որ մարդ որչափ խելացի ըլլայ, այնչափ աւելի պարտականութիւններ ունի կատարելու։

Զարդարանքիդ համար մի՛ հպարտանա

Նրեւակայեցէք երկիր մը ուր շատ մարդիկ զանազան ձեւերով խեցիներ կը ժողվեն, թել կը շարեն, մանեակ կը շինեն և ապա կը հպարտանան այս զարդարանքով ուրիշներու առջեւ քալելով։ Դուք կը խնդաք ու կ'ըսէք. « Վայրենիները միայն այդպէս բան կ'ընեն »։

Պզտիկ աղջիկներ կան որոնք շատ կը հպարտանան իրենց ականջներուն, մատներուն և դաստակներնուն վրայ կրել մետաղ մը որ ուրիշ արժէք չունի բայց եթէ հազուադէպ և փայլուն ըլլալը։ Աղջիկներ կան որ մեծ ուրախութիւն կ'ըզգան այս կամ այն գոյնով կերպասէ զգեստ հագած ըլլալուն, կամ իրենց գլխարկը փայլուն գոյն ժապաւէնի կտորով մը զարդարած ըլլալուն համար։ Նրբ այսպէս հագուած են, իրենց ընկերակիցներուն մէջէն այնպէս հպարտութեամբ կ'անցնին ինչպէս վայրենիները իրենց խեցիէ մանեակով կ'անցնին իրենց նմաններուն առջեւ։

Ի՞նչ յիմարութիւն։ Ի՞նչ արժանիք ունիք այս կամ այն ձեւով հագուելուդ համար։ Միթէ ձեր հա-

գուստը, ձեր զարդարանքը զձեզ կը ներկայացնէ՞, ձեր առաքինութիւններէն, ձեր լաւ յատկութիւններէն մէկն է։ Ձեր զարդարանքին մէջ ունայնամիտ մի ըլլաք։ Հագուստ մը աւելի գեղեցկացնելու միակ միջոց մը կայ, այն է մոռնալ հագածը։

Յասմիկ . Շուեան

Յասմիկ շատ կը հպարտանայ իր ընտանիքին պատուաւորութեան համար. անդադար կը կրկնէ. « Մեր ընտանիքին անդամները պատուաւոր են. ոչ ոք գէշ բան մը ըրած է »։ Անոր այսպէս խօսած ժա-

մանակ իր ազդիկ ընկերներէն մէկը գլուխը կը կախէ աչքերը արցունքով լեցուած։ Շուշանն է ան։

Շուշան վիշտ ունի. որովհետեւ շատ ատեն առաջ իր ազգականներէն մէկը յանցանք մը գործած է, դատաւարտուած և իրեններէն հեռու մեռած է։ Գիւղին մէջ ամէն մարդ գիտէ այս պատմութիւնը, և քանի մը չար մարդիկ կան որ չեն ուզեր Շուշանին հօրը և մօրը հետ տեսնուիլ՝ ընտանիքին մէջ յանցաւոր մը գտնուած ըլլալուն համար։

Խեղճ պզտիկ Շուշան... և սակայն անիկա շատ անմեղ է այս բաներուն մէջ. անիրաւութիւն չըլլա՞ր եինքը նենեկը։

Տղա՛ք, երբ ձեր ծնողքին պատուաւորութեան և առաքինութեան վրայ բարձրաձայն կը խօսիք, զգուշացէք ձեզմէ նուազ երջանիկ փոքր ընկերնիդ նուազ սցսնելէ։ Դպրոցին մէջ դուք բազմաթիւ էք, կրնայ պատահիլ որ ձեր մէջէն մէկը Շուշանի կացութեան մէջ կը գտնուի. խնայեցէք անոր՝ ամչցնելու իր ընտանիքին համար։ Ձեր ծնողքին վրայ սնեցած հիացումնիդ թող առիթ չդառնայ ձեր ընկերներէն մին վշտացնելու։

Քմահանդիով մի առաջնորդուիր

Քմահանդիով մի առաջնորդուիր, երբ պարտականութիւն մը ստանձնած ես, մինչեւ վերջը տար, մի՛ թողուր դայն ուրիշ մը սկսելու համար։ Երբ դաս մը կը ուրտես, լաւ սորվելէ ետքը միայն ուրիշի մը անցիր։ Երբ կար մը սկսար, մի՛ թողուր դայն կիսակատար՝ կիսասեղով (գրօտե) պարապելու համար, և ատիկա ալ ձգեր՝ գուլպայ հիւսելու կամ ասեղնագործութիւն ընելու համար։

Առանց յարատեւութեան ոչ մէկ նպատակի կարելի է հասնիլ, և քմահաճոյքը յարատեւութեան հակառակն է :

Նոյն խոսքի խաղիդ մէջ յարատեւ եղիւր եթէ կ'ուզես անոր ամբողջ հաճոյքը վայելել: Ամէն վայրկեան խաղ փոխելը, ինչպէս կ'ընեն չար տղաք, զբօսնուլ գիտնալ ըսել չէ. այսպէսով կը ձանձրանան, կը յողմանին, կը տաղտկանան արձակուրդ կամ զբօսանք ունենալէն:

Երբ փոքրիկ բարեկամ մը ունիս, երկար ժամանակ բարեկամութիւնդ պահէ: Մի' ըսեր. « Անցեալ շաբաթ այսինչն էր բարեկամս, հիմա մէկ ուրիշն է» Որովհետեւ կատարեալ բարեկամ չես ունենար երբ օր մը մէկուն կը յարիս, օր մը ուրիշին: Քմահաճոյքը մեր սիրտն ու մեր միտքը անընդունակ կը դարձնէ լուրջ զգացումի և ճաշակի:

Քմահաճոյքը թշնամի է ընտանեկան խաղաղ երջանկութեան:

Ունայնամիտ աղջիկ մը

Ի՞նչ ըսել է ունայնամիտ ըլլալ: Ունայնամիտ ըլլալ կը նշանակէ յարիլ ոչինչ բաներու որոնք կ'զբօսցնեն, փոխանակ հետամուտ ըլլալու կեանքի լուրջ և կարեւոր բաներու:

Ունայնամիտ աղջիկ մը կը ճանչնամ որ միայն իր հաճոյքը և զարդարանքը կ'երազէր: Կը խորհէր յաջորդ օրուան արդուգարդին, շրջագայութեան, զբօսանքին վրայ: Երկուշաբթին և ուրբաթը կ'անցնէր նախորդ օրերուն վրայ ցաւելով և պատմելով բարեկամներուն ինչ որ ըրած էր կամ ինչ զարդ որ ունե-

ցած էր այն երջանիկ օրերուն մէջ: Արդ, դպրոցի մնացած չորս օրերէն ի՞նչ կը մնար իրեն բան սորվելու համար: Օր մը, միայն օր մը, Ստուգիւ խիստ քիչ էր այդ օրը: Այսպէս ալ թողուց դպրոցը առանց բան մը սորվելու:

Ա'լ անձնատուր եղաւ ունայն բաներու, գէշ տանտիկին մը դարձաւ, գործածելով ընտանիքին ստակը արդուգարդի և սնտի բաներու համար, եւ իրեն պատճառով զաւակները թշուառութեան ու դժբաղդութեան մէջ ինկան:

Ունայնամիտութիւնը միշտ յիմարութիւն է եւ երբեմն ոճիր մը կը դառնայ:

Ի՞նչ բանի օգտակար եմ

Վարդուհի դպրոցական շրջանը աւարտելով՝ ուսման վկայականը առաւ: Իր ծնողքը հարուստ չեն, պէտք է որ ինք աշխատի. ի՞նչ պիտի ընէ: Շատ ամիսներ Վարդուհի մնաց առանց պաշտօն մը գտնելու. դերձակուհիի մը քով դրին կար կարելու համար, յետոյ նորաձեւութեան վաճառականի մը քով, յետոյ լուացարարի մը քով եւ դեռ ուրիշ տեղեր ալ: Այս դործերէն ո'չ մին շարունակեց Վարդուհի, դեռ չգիտեր թէ ի՞նչ բանի յարմար է, բայց իր ընտանիքը պէտք ունի անոր աշխատութիւնովը շահածին:

Վարդուհիին պէս մի' ընէք: Ձեր գտնուած հիմաուան տարիքին մէջ պէտք է խորհիք թէ ի՞նչ բանի յարմար էք: Դուք առանձին առանձին բաներու յարմարութիւն ունիք: Նրբեմն պէտք է դուք ձեզի հարցնէք « Ո՞ր արհեստն է որ սորվելու փափաք

ունի՜մ։ Անոր մէջ պիտի յաջողի՞մ։ Ես ին՞չ բանի յարմար եմ ։ Մտածեցեմ անպէտ չըլլալ կեանքի մեջ և ճանչնալ թէ ի՞նչ դեր ունիք կատարելու իբրեւ պատուաւոր եւ արի երիտասարդ աշջիկ ։

Ձանձրանալու համար

Մարգարիտ կը ձանձրանայ յաճախ եւ գրէժէ ամէն տեղ․ բայց պիտի ըսէք թէ դպրոց կ'երթայ և շատ զբօսանք եւ խաղալիք ունի։ Ուրեմն ինչո՞ւ կը ձանձրանայ։ Օ՛հ, շատ պարզ է, միայն մէկ պատճառով մը․ աշխատութիւնը չիսիրեր։

Ձանձրութիւնը աշխարհ եկած է ծուլութեան հետեւանքով, կ'ըսէ առածը, և այս ճշմարիտ է։ Փորձեցէք օր մը կամ երկու օր բռնորովին պարապ նստիլ, պիտի տեսնէք թէ ի՞նչպէս կը ձանձրանաք։ Ընդհակառակն եռանդով աշխատեցէք, ժամերը շատ արագ պիտի անցնին և իրիկուան դէմ պիտի ըսէք․ «Կարելի՞ է որ այսչափ ուշ ըլլայ, ի՞նչպէս օրը շուտ անցաւ»։

Ձանձրանալու համար ուրիշ միջոց մըն ալ կայ․ սովորութիւն ընել ըրածին վրայ խորհիլ, սրտով փարիլ գործին։ Այսպէսով ըրած աշխատութեան մէջ շատ հետաքրքրական բաներ երեւան կուգան որ մինչեւ այն ատեն ուշադրութիւն գրաւած չէին, աշխատիլը հաճոյք մը կը դառնայ եւ ձանձրութիւնը կը վտարուի։

Երբ օգտակար բաներու աշխատին, պարտականութիւններն հաճոյքով կատարեն, երբ մտածեն ու

փափաքին շուրջը եղողները երջանկացնել, այն ատեն երբեք չեն ձանձրանար։

Այն որ կ'ըսէ թէ « Կը ձանձրանամ »․ արդեօք կ'զգայ թէ՛ աւելորդ բեռ մըն է։

Մեղկութեան դէմ

Տղա՛ք, երբ պարտականութիւն մը, գործ մը ունիք կատարելու եւ թէ այդ պարտականութիւնը, այդ աշխատութիւնը ձեզի դժուար կը թուի․ վաղուան մի՛ սպասէք կատարելու համար։ Ձեր մեղկութիւնը ձեզի պիտի ըսէ․ « Սպասեցէ՛ք, մի՛ շտապիք․ շատ շատ ձանձրալի է »։ Եթէ այս զգացումին տեղի տաք՝ այն ատեն բնաւ չէք կրնար կատարել։

Ո՛հ, ո՛հ, մեղկ, վարանոտ, դանդաղ մի՛ ըլլաք գործի մը մէջ, որ քիչ մը աշխատութիւն կը պահանջէ։ Ընդհակառակն, աշխատեցէք եռանդով եւ ուրախութեամբ կատարել ինչ որ ձեզի պատուիրուած է։

Արթննալնուդ պէս ելէք առանց անկողիններնուդ մէջ ասդին անդին դառնալու, եթէ այնպէս ընէք՝ մեղկութիւն կ'ըլլայ։ Փութով հագուեցէք եւ, մազերնիդ սանտրեցէք առանց նստելու ասդին անդին, ինչպէս կ'ընեն անհոգ ու ծոյլ տղաքը։ Արագ քալեցէք դպրոց երթալու ատեն և հոն եղած ժամանակնիդ վայրկեան մը պարապ մի՛ անցնէք։ Մեղկութեամբ կատարուած գործ մը միտ զփուար կրթուի։ Մարդ ինքզինքը մեղկութեան տալով, այլ եւս առաքինի ըլլալու յոյսը չունենար։

ՄՐՏՆՈՒԹԵԱՆ ԱՍՎՈՐՈՒԹԻՆԵՐ

Փոքրիկ աղջիկ, դուռն կ'ըսես. « Արիութիւնը այրերու համար է, մենք քաջասրտութեան պէտք չունինք »:

Կը խաբուիս, փոքրիկ աղջիկ, ընդհակառակը շատ պէտք ունիս անոր. ո՛չ թէ այս վայրկեանիս՝ այլ երբ մեծնաս: Չես կրնար գիտնալ թէ՛ քեզի կամ ընտանիքիդ ի՞նչ պիտի պատահի, թերեւս ամենածանր հիւանդութիւն մը գայ: Պէտք է զանոնք կրել գիտնաս առանց տկարանալու: Ասոր համար հիմակուրէն վարժուէ:

Կատարէ՛ ընտանեկան պարտականութիւններդ առանց գանգատելու, որչափ ալ դժուար ըլլան: Համբերութեամբ տար փոքր ցաւ մը, վէրք մը, նեղութիւն մը՝ առանց շարունակ աղմկելու եւ արտասուելու: Գործդ ամբողջովին կատարէ առանց մէկ կողմձեղձելու: Եթէ ցաւ կամ վիշտ մը ունիս, ջանայ աղմուկալից կերպով չի յայտնել: Եթէ ընտանիքիդ մէջ դժբաղդութիւն պատահի, առանց արտասուելի մասնակցէ: Վերջապէս յիշէ՛ որ արիութիւնը տարափոխիկ է: Նքէ դուռն արիասիրտ ես, քու շուրջիներդ ալ այնպէս կ'ըլլան:

ԼԱՆ ԲԱՊԱՐՏՈՒԹԻՆԵՐ

Երբեմն կ'ըսէք. « Այս ինչ աղջկան տունը գացի, շատ հպարտ է »: Այսպէս խօսելով ըսել կ'ուզէք թէ ամբարտաւան ու արհամարհող է. ստուգիւ այս նը-

շանակութեամբ իր հպարտութիւնը ծաղրելի ու տարօրինակ է:

Բայց կայ լաւ հպարտութիւն մը, իրաւացի եւ արդար հպարտութիւն մը, որ ամէնուն ներելի է:

Ահա՛, օրինակի համար. այրիացած կին մը, որ իր տղաքը մեծցուցած է նեղութեամբ եւ պատուաւոր կերպով, ըրածին վրայ կը հպարտանայ եւ իրաւունք ալ ունի: Տղայ մը հպարտ է, եւ իրաւունք ունի, երբ դժուար աշխատանք մը ջանասիրութեամբ եւ յարատեւութեամբ կը կատարէ: Աղքատ մէկը շուզեր ողորմութիւն ընդունիլ, բայց գործ կը խնդրէ պէտք եղած դրամը շահելու համար. կը հպարտանայ ասոր համար, իրաւունք ունի: Նոյնպէս եթէ յաղթեցիր պակասութեան մը, որուն համար քեզի կը յանդիմանէին, եթէ չարիք գործելու միտումին յաղթեցիր, իրաւունք ունիս հպարտանալու: Ահա՛ լաւ հպարտութիւնը, լաւ հպարտութիւնը՝ արժանապատուութիւն է, բայց պէտք չէ դուրսէն յայտնուի:

Ներելի է ըրած բարիքիդ համար հպարտանալ, բայց այս զգացումը պէ՛տք է որ սրտիդ մէջ գաղտնի մնայ:

ԼԱՆ ԽՈՍՐ

Հին պատմութիւն մը, որ թերեւս կարդացած էք, կ'ըսէ.

Երկու կին օր մը շուկայ կ'երթային բանջարեղէն ծախելու: Ճամբան երկար էր, օդը շատ տաք եւ կողմերը որ գլուխնուն վրայ կը կրէին՝ ծանր էին: Կիներէն մին շարունակ կը գանգատէր. միւրը առանց տրտնջալու ճամբան կը շարունակէր:

Գանգառողը ըստ միւսին. « Ուրեմն բան չունի՞ս կողովիդ մէջ, որովհետեւ ծանր չիթուիր ու չես դանգատիր »:

— Ո՛հ, այո՛, պատասխանեց միւսը, իմ կողովս ալ քուկինիդ նման լեցուն է, բայց տարած բանջարեղէններուս մէջ սքանչելի խոտ մը դրի՛, Այս խոտը Համբերութիւն կ'ըսուի, ան ինծի կ'օգնէ քաջութեամբ ճամբաս երթալ »:

Կը հասկնաք այս առածը, այնպէս չէ՞, Սուանց համբերութեան կարելի չէ կատարելագործուիլ, որովհետեւ կատարեալ ըլլալու համար ամէն օր պէտք է մարդ իր վրայ հսկէ եւ աս ալ համբերութեամբ ձեռք կը բերուի :

Նախաձեռնութեան ոգի

Երբեմն կը լսէք թէ. « Հօր, մօր կամ անդրանիկ քրոջ նախաձեռնութեան շնորհիւ աղքատութեան մէջ ինկած ընտանիք մը կրցաւ քիչ շատ վերականգնիլ եւ աւելի քիչ խեղճութիւն կրել »: Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա: Կը նշանակէ թէ, այն ընտանիքին մէջ մէկը՝ հայրը, մայրը, եղբայրը կամ քոյրը ղԺբադդութենէ վհատած չէ, եւ հնարը գտած է օգտակար ըլլալ իր շուրջը գտնուողներուն: Սպասած չէ որ իրեն աշխատելու գործ բերեն, ինքը հետամուտ եղած է իր սեփական կամքով այնպիսի պարագաներ ստեղծել, որ իրեն գործ հայթայթեն. նախաձեռնութեան ոգի ունեցած է:

Թերեւս ըսէք. « Այնպէս ըրաւ, որովհետեւ մրտացի էր և ամէն ուզող մտացի չկրնար ըլլալ »: Տըղա՞ք, բնաւ մի՛ հաւատաք ասոր: Մարդուն գէպի իրենները ունեցած սէրը, զանոնք երջանկացնելու

փափաքը, կամքի զօրութիւնը, ահա՛ ասոնք նախաձեռնութեան ոգի կուտան: Երբ որոշում մը տալու պէտք ունենաք, սիրտերնուդ հետ խորհրդածեցէ՛ք: Ձեռն ամենալաւ խորհրդատուն ան է:

Ի՞նչ որ կրնաս այսօր ընել՝ վաղուան

մի՛ բողոս

— Շատ ժամանակ ունիմ, կ'ըսէ Սիրանոյշ: Այս գիշեր պառկելէ առաջ դասս կը սերտեմ: Այսօր հինգշաբթի է, կ'ուզեմ խաղալ:

— Բայց, ըսաւ մայրը, եթէ հօրեղբորդ աղջիկը դայ այս իրիկուն, ինչպէս խոստացած էր, ի՞նչ պիտի ընես:

— Լաւ, այն ատեն դասս վաղն առտու կը սորվիմ, ըսաւ Սիրանոյշ:

Ստուգիւ իրիկուն հօրեղբոր աղջիկը եկաւ: Սիրանոյշ դասը չսորվեցաւ առջի օրուան խաղալուն պատճառով, Յաջորդ օրը ուշ արթնցաւ, հազիւ ժամանակ ունեցաւ շտապով հագուիլ եւ դպրոց վազել առանց դասը սերտելու: Կրնաք երեւակայել թէ ի՞նչ պատահեցաւ: Սիրանոյշ յանդիմանութիւն լսեց ու պատժուեցաւ:

Շատ անգամ փոքրիկ աղջիկները Սիրանոյշին պէս կ'ընեն իրենց պակասութիւնները ուղղելու համար. « Դեռ ժամանակ ունիմ, երբ մեծնամ, ինքզինքս կ'ուղղեմ » կ'ըսեն: Կը մեծնան, կը ծերանան՝ չեն ուղղուիր, իրենց ամբողջ կեանքին մէջ կը մնան խենթ ու խելաւ, ծոյլ, ստախոս եւ շատախոս:

Պակասութիւն մը կը նմանի զգեստի փոքր պատռուածքի մը, եթէ վաղուան սպասեն պատռածը կարկտելու, կը մեծնայ ան եւ չիկարկտուիր: Եթէ պակասութիւնները ուղղելու համար միշտ ետքին սպասեն, այն ատեն պակասութիւնը մոլորեան կը դառնայ:

Զգուեանանք բարկութենէ

Օր մը Սաթենիկ սաստիկ բարկութեան վայրկեանի մէջ գետին նետեց ձենապակիէ աման մը։ Ուրիշ անգամ, գուլպա հիւսելէն նեղացած, շիւղերը քաշեց, բուրդը կտրեց և գործը քակեց։ Ուրիշ օր մըն ալ հայհոյեց տունի ծեր ծառայիկն որ իրեն զխտողութիւն մը ըրած էր շատ իրաւամբ։

Ահաւասիկ Սաթենիկ շատ յառաջ է գացեր, բարկութիւնը անցնելէն ետքը այլ եւս չունէր այնքան սիրած ձենապակիէ ամանը. գուլպան կրկին սկսելու էր. վշտացուցած էր այն բարի ծառան զոր շատ կը սիրէր։

Ի՛նչ անմիտ եւ չար խորհրդատու է բարկութիւնը։ Երբեք լաւ բան մը չէ արտադրած ան, ընդհակառակը, բարկութեամբ մեր բոլոր արժանապատուութիւնը եւ խոհմտութիւնը կը կորսնցնենք, այնպիսի գործեր կ'ընենք, որու վրայ ետքէն խորապէս կը ցաւինք, մենք մեզի եւ երբեմն ալ մեր շուրջը գտնուողներու անիրաւութիւն կ'ընենք։

Զգուշանանք բարկութենէ։ Երբ կըզգանք թէ պիտի բարկանանք, մտքերնիս ուրիշ կողմ դարձնենք, ջանանք մոռնալ բարկութեան առիթը։

Նախ դիմադրենք պզտիկ անհամբերութիւններուն որ մեզ կը տանին դէպ ի սասիկ բարկութիւն՝ առանց մեքեմարելուն։

Ծածկամիտ չըլլանք

Վարդուհի մօրմէն հրաման կ'առնէ հաւաքել իր փոքր բարեկամուհիները ամբողջ օրը միասին անցը-

ներու եւ քիչ մը բան ուտելու համար։ Սիրանոյշ կ'ընդունի հրաւերը միւսներուն պէս. բայց ընդունած ատեն շփոթած կերպարանք մը ունէր զոր Վարդուհի չնշմարեց։ Սմբողջ շաբթուն տղաքը կը խօսակցէին համախմբուած ժամանակ ունենալիք հաճոյքներուն վրայ, միայն Սիրանոյշ բան մը չէր ըսեր։

Համախմբումի օրն հասած էր, Վարդուհի զուր տեղը Սիրանոյշին սպասեց, չէր գար ան։ Ետքը իմացան որ ուրիշ հրաւեր մը ընդունած էր, որ իրեն աւելի հաճելի էր։

Սիրանոյշ ծածկամիտ էր։

Ծածկամիտ տղաքը ապագայ ստախօսներ և կեղծաւորներ են։ Ինչո՞ւ համար անկեղծութեամբ չըսել ինչ որ ընել կ'ուզենք։ Ի՛նչ մեծ փնտա կար Սիրանոյշին համար մէկ հրաւերը միւսէն նախաւեճար սկսելուն մէջ, ինչո՞ւ համար պահել, կեղծել։

Շողոքող մը եւ ստախօս մը

Գիտե՞ք, ի՛նչ է շողոքորթութիւնը, շահաւետ սուտ մըն է, որովհետեւ շողոքորթը կը փափաքի միշտ բան մը շահիլ կամ քաշել անորմէ զոր կը շողոքորթէ։ Նոյնպէս կեղծաւորութիւն մըն ալ է, որովհետեւ գրեթէ միշտ շողոքորթը խորհածը չըսեր։ Ահա այս է որ շողոքորթին այնչափ ցած նկարագիր մը կուտայ և այնչափ արհամարհելի կ'ընէ զայն, Յիշեցէք Լաֆօնդէնի առակը, Ագուստ ու Ադուեսը, Տեսէ՛ք, Ագուստը ի՛նչ միջոց ի գործ կը դնէ իր նպատակին հասնելու համար, Սուտը կեղծաւորութեան կը միացընէ Ագուստին ձեռքէն պանիրը առնելու համար։

Ո՛չ մէկը չողորթրթէնք: Երբէք ստիպուած չենք մէկուն հաճոյախօսութիւն ընել, մանաւանդ երբ այդ մասին բան մը չենք խորհիր: Եթէ մէկուն համար շատ լաւ բաներ չենք խորհիր, բնաւ իրեն այնպէս չըսենք, խօսակցինք, բայց զինքը չի շողորթրթէնք, մանաւանդ անկէ բան մը ստանալու դիտումով: Որչափ որ մէկը շողոճորթութեամբ բարձրացնենք, այնչափ ինքզինքնիս կ'ստորնացնենք:

Հաւատարիմ եղիր

Պզտիկ աղջիկ, վարժուէ հաւատարիմ ըլլալ խոստումներուդ, հաւատարիմ՝ յանձնառութիւններուդ, հաւատարիմ՝ պարտականութիւններուդ, հաւատարիմ՝ զգացումներուդ:

Կիները շատ կը մեղադրուին փոփոխութիւնը սիրելուն համար. մէկդի կը թողուն իրենց հաճելի եղած ամէն բան, ուրիշ մը գտնելու համար: Կ'ըսեն, թէ կիները թեթեւ ու փոփոխամիտ են: Աշխատէ՛ որ բնաւ այս մեղադրանքը քեզի չընեն:

Լուրջ չես ըլլար, քանի որ մտքիդ, սրտիդ մէջ փոփոխամտութեան ճաշակ կայ: Երէկ առարկայ մը քեզի գեղեցիկ եւ հաճելի թուեցաւ, այսօր կը մերժես. բայց երբեք փոխուած չէ ան, դուն ես փոխուած, քու ճաշակդ է փոխուած: Ասանկ մի՛ ընենք՝ հաստատուն կերպով կապուէ սիրած բաներուդ եւ այն բաներուն, զոր պարտականութիւն ունիս սիրելու: Հաւատարիմ եղիր ծնողքիդ, հաւատարիմ՝ բարեկամներուդ, հաւատարիմ՝ խօսքիդ. կը վստահացնեմ քեզ որ սիրող սոս անգիստ պիտի ըլլայ եւ ամէն մարդ քեզ պիտի յարգէ:

Ամէն զիւր ինքզինքն հարցաւննել

Էլիզան լաւ սովորութիւն մը ունի: Ամէն իրիկուն քնանալէ առաջ ինքնիրեն կը հարցնէ. « Սյուր ի՛նչ

գէշ բան ըրի »: Եւ օր չանցնիր, առա՛ջ, որ պակասութիւն մը գործած չըլլայ: Որովհետեւ Էլիզան կա-

տարեալ աղջիկ մը չէ՝ քեզի պէս է, փոքրիկ աղջիկ, շատ պակասութիւններ ունի, բայց կ'ուզէ բարի ըլլալ եւ պիտի ըլլայ անշուշտ՝ ամէն իրիկուն այսպէս հարցովորձելով ինքզինքը։

Այո՛, նմանէ էլիզային. երբ սենեակին մէջ ամէն բան հանդարտ եւ լուռ է, բան մը չիխանգարեր քեզի, քու հոգիիդ խորը մտիր, հարցո՛ւր քեզի, էլիզաին պէս, թէ չար բան մը ըրի՞ր։ Պիտի տեսնես որ ծուլութիւն ըրիր, խենթութիւններ, շատախօսութիւն, թերեւս ստախօսութիւն, անհնազանդութիւն, յամառութիւն ըրիր։ Դուն պիտի վճռես վաղը այնպէս չըլլալ եւ պիտի քնանաս յառաջադրելով քաջասրտութիւն ունենալ աւելի բարի ըլլալու։ Մարդ իր պակասութիւնները այն ասեմ լաւ կը ճանչնայ՝ երբ ինքզինքը հարցափորձէ։ Բարիին ճամբուն մէջ կը կատարեալագործուին ամէն օր լաւ որոշումներ տալով։

Եթէ գործաւոր կամ պաշտօնեայ ըլլամ

Եթէ գործաւոր ըլլամ, գիտեմ թէ ի՞նչ պէտք եմ ընել գործս կատարեալ ընելու համար։

Երբ գործատան կամ գրասենեակի մը մէջ աշխատիմ, որոշեալ ժամին պիտի երթամ եւ աշխատութեան ժամերուն մէջ ժամանակս պիտի չկորսնցնեմ։ Պիտի յիշեմ որ իմ եւ տիրոջս մէջ պայման մը կայ հաստատութեամբ. թէպէտ եւ ասոր վրայ խօսած չենք, Քանի որ որոշեալ գումար մը կը վճարէ ինծի որոշեալ ժամերու աշխատութեան համար, եթէ կորսնցընեմ ժամանակս, նոյն իսկ հինգ րոպէ, գողութիւն

ըրած կ'ըլլամ ի վնաս անոր, քանի որ ստացած գումարս միշտ մի եւ նոյնն է։

Բարի օրինակ պիտի տամ ամենուն. օրինակ պիտի ըլլամ խոհականութեան, քաղաքավարութեան, գործունէութեան, տիպար օրինակ ա՛յն մարդերուն, որոնք իմ քովս պիտի գտնուին։

Եթէ որ եւ է նկատողութիւններ ունիմ՝ յայտնելու, զանոնք պիտի ներկայացնեմ քաղաքավարի եւ վայելուչ կերպով իմ վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող անձին։ Եթէ ստիպուած ըլլամ պաշտօնս թողուլ՝ պիտի չաշխատիմ ուրիշ գործաւորներու եւ պաշտօնեայներու ալ հեռանալուն պատճառ ըլլալ, որոնց ապրուստի միջոցը միայն իրենց օրական վարձքն է։ Լաւ գործաւոր մը պիտի ըլլամ։

Եթէ վաճառական ըլլամ

Եթէ վաճառական ըլլամ, պիտի յիշեմ որ ուղղամտութիւնը պէտք է տիրէ իմ ամէն գործառնութիւններուս մէջ։

Երբ գնորդ մը մէկ մէթր կտոր կամ մէկ քիլօ ապրանք ուզէ, ձիշդ մէկ մէթր պիտի չափեմ եւ ոչ թէ 95 հարիւրորդամէթր, ոչ ալ մէկ քիլօյին տեղ 900 կրամ պիտի տամ, քանի որ ամբողջին գինը կը վճարէ։ Եթէ պակաս տամ, կը նշանակէ թէ կը գողնամ, եթէ մէկուն կը հատացնեն թէ առած կտորը բուրդ է, մինչդեռ լաւ գիտեն բամբակախառն ըլլալը, գողութիւն կ'ընեն։

Վաճառականի մը ուղղամտութիւնը հոն է, որ

ծախած առարկաներուն մէջ ոչ ոք կը խաբէ, ո՛չ քանակով եւ ո՛չ տեսակով:

Պիտի յիշեմ որ ուղղամտութիւնը վաճառականին պատիւն է:

Վաճառականութեան մէջ լաւ եւ վատ

գործերը

Տիկին Անտրէ եւ տիկին Վիքթորին մանրամասնաբար խանութ ունին: Տիկին Անտրէի խանութը աւելի ճոխ է: Օր մը Տիկին Վիքթորին կը նեղուէր, ստակի պէտք ունէր: Կը դիմէ դրացուհիին եւ անոր կ'ըսէ. « Գործերս լաւ չեն երթար, գնէ բոլոր ապրանքներս, ես կը քաջուիմ վաճառականութենէ », եւ յնատեն Տ. Անտրէ ինքնիրեն կ'ըսէ. « Պիտի օգտուիմ դրացիիս նեղ վիճակէն, ապրանքները իրենց արժէքէն վար գնով պիտի գնեմ, լաւ առուտուր մը պիտի ընեմ »: Տիկին Անտրէ շատ աժան գին մը առաջարկեց գեղեցիկ եւ լաւ ապրանքներուն եւ խեղճ Տիկին Վիքթորին հարկէն ստիպեալ, տուաւ. թէեւ քիչ մը ստակ առաւ, բայց ոչ այնչափ որչափ պէտք ունէր: Տիկին Անտրէ շատ գէշ վարուեցաւ:

Թո՛ղ արդարութիւնը առաջնորդ ըլլայ մեր վաճառականական գործերուն: Մէկու մը նեղութենէն չօգտուինք գնելով անոր ունեցածը, եւ բոլորովին զայն կործանենք անոր կորուստովը հարստանալու համար: Յիշեմք Աւետարանի խօսքը, թէ ինչ որ կ'ուզեք թէ ուրիշները ձեզի ընեն՝ դուք ալ նոյնը ըրէք անոնց:

Եթէ ուրիշներուն ֆոլ պաշտօն ունենամ

Թերեւս օր մը ստիպուիմ ուրիշներուն քով մտնել անոնց աշխատութեան օգնելու կամ անոնց ծառայելու համար:

Վարած համետ պաշտօնիս համար երբեք ինքզինքս նուաստացած պիտի չհամարեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ մարդուն արժանիք տուողը ըրած գործը, վարած պաշտօնը չէ՛, այլ այն յասկութիւնն է որ կը ցուցնէ իր պարտականութիւնը կատարելուն մէջ:

Ինծի վստահուած շահերուն վրայ պիտի հսկեմ, ինչ որ ինծի չվերաբերիր՝ ինծի պիտի չսեպհականեմ: Խօսքերուս եւ վարմունքիս մէջ չափաւոր եւ խոհեմ պիտի ըլլամ, վաճառատան մէջ անցած դարձած բաները մէկուն պիտի չպատմեմ: Շողոքորթութիւն պիտի չընեմ ընծայ ստանալու կամ ժառանգութեան մէջ մաս ունենալու համար, վերջապէս որոնց քով որ ապրիմ՝ ընտանիքի անդամի պէս պիտի ըլլամ: Այս պայմաններուն մէջ պիտի յիշեմ՝ թէ ուղղամտութեան եւ զաղտնապահութեան դէմ գործելը ցածութիւնն է եւ վստահութեան զեղծում:

Եթէ ընտանիքի մայր ըլլամ

Ամէն օր կը լսեմ որ կ'ըսեն. « Պզտիկ աղջիկ, ինչպէս երջանիկ ես. վայելէ երջանկութիւնդ, երբ ընտանիքի մայր ըլլաս պիտի տեսնես թէ կեանքը որչափ դժուարին եւ տառապեցուցիչ է: »

Ասիկա անհանգիստ կ'ընէ զիս քիչ մը... կը խորհիմ թէ այս կոչումը շատ դժուար ըլլալու է քանի

որ ամէն մարդ համաձայն է նոյն բանը կրկնելու: Եթէ այսպէս է, հիմակուրէն կ'ուզեմ խորհիլ այն պարտականութիւններուն վրայ, զոր պիտի ունենամ ընտանիքի մայր եղած ժամանակս: Կը փափաքիմ կանխաւ ատոր համար պատրաստուիլ լաւ դիտաւորութիւններ առաջադրելով: Համբերութիւն պիտի ունենամ, որովհետեւ պիտի յիշեմ թէ մայրս որչափ համբերութեան պէտք ունէր զիս մեծցնելու համար: Խոհեմութիւն պիտի ունենամ չընելու ո'ր է ձեռնարկ ընտանիքիս շահերուն դէմ, խնայող պիտի ըլլամ, որպէս զի միայն ճիշտ պէտք եղածին չափ ծախսեմ: Պիտի սիրեմ աշխատութիւնը, իմ տունս տեղս պիտի փափաքիմ մաքուր պահել, գեղեցկացնել: Ժամանակս պիտի չգործածեմ դրացիներու հետ շաղակրատելով, սոցեւելութիւններով կամ պարապ տեղը դուրս ելլելով: Վերջապէս բոլոր սրտովս պիտի սիրեմ եւ խնամեմ շուրջս եղողները: Այսպէսով ինծի բնաւ դժուար պիտի չլլայ անոնց կեանքը քաղել եւ երջանիկ դարձնել:

Եթէ կեանքիս մէջ միայնակ ծերանամ

Ամէն կին ընտանիք չկազմելու, Ամէն կին ամուսին եւ զաւակ չունենար խնամելու: Կան որ կը ծերանան իրենց ծնողքին մօտ եւ երբ անոնցմէ ալ զրկուին, մինակ կը մնան: Ասոնք պատուած աղջիկներ կ'ըսուին: Տղան, մատաղատի դպրոցական, ո'վ կ'ապահովցնէ քեզ թէ դուն ալ օր մը պատուած աղջիկ պիտի չդառնաս:

Եթէ պարագաներուն բերումովը այդպէս կեանք մը վարես, մինակ մնալովդ իրաւունք չունիս անձնա-

սէր ըլլալու: Բարութեան, անձնուիրութեան, մարդասիրութեան, ազնուութեան եւ ընկերսիրութեան պարտականութիւնները ամէնուն համար են: Ընտանիք չունենալով, քրոջ քաղցը պարտականութիւնը կատարելու պիտի նուիրես ինքզինքդ: Թշուառներուն քով բարեռէր: Գործունեայ եւ մարդասէր քրոջ դերը պիտի կատարես: Ընտանեզուրկ կինը կրնայ իր սիրան ամբողջովին նուիրել աղքատներուն: Այսպէսով իր կեանքը գործունեութեան մէջ կ'ըլլայ եւ վիճել կը ճեռանայ իրմէ:

Իմ առաջադրութիւններս

Ահա թէ ի'նչ ընել կը փափաքիմ կեանքիս մէջ: Կը փափաքիմ սիրել իմ պարտականութիւնս, որովհետեւ պարտականութիւնը սիրել, Աստուած սիրել ըսել է:

Կը փափաքիմ աշխատութեան յարիլ, եւ չանցնել օրս գոնէ մէկ ժամ առանց օգտակար բան մը ընելու:

Կը փափաքիմ զիս շրջապատողները երջանկացնել, եթէ պէտք ըլլայ, անձնական հաճոյքս իսկ մոռնալով:

Կը փափաքիմ գործս ամբողջովին կատարել եւ միշտ ուրախութեամբ ընել զայն:

Կը փափաքիմ շուրջս բարիք ընել, խորհիլ անոնց վրայ որոնք կը տառապին եւ ինձմէ աւելի քիչ հարատւութիւն ունին: Իւրաքանչիւրին պիտի տամ ինչ որ անոնց պէտք է:

Կը փափաքիմ լաւ աշակերտուհի մը ըլլալ, յետոյ պատուաւոր փոքր աղջիկ մը՝ ապա պատուաւոր կին մը ըլլալու համար:

Կը փափաքիմ ամեն օր ինկզիմէս կատարելագործել:

Մարմինն մաքրութիւնը

Միթէ պչրանքի՞ համար է որ ձեռքերնիս, երեսնիս կը լուանք, եղունգներնիս կը մաքրենք, մազերնիս կը սանտրենք, բաղնիք կ'երթանք և հագուստնիս կը խողանակենք։ Ո՛չ, պչրանքը բնաւ գործ չունի այս անհրաժեշտ խնամքներուն մէջ, զոր կ'զոյրծ կը դնենք մաքրութեան համար։

Եթէ կը փափաքենք որ մեր մարմինը և զգեստները մաքուր ըլլան, այն յարգանքին համար է որ կը տածենք դէպի մեր անձը և դէպի մեր հոգին։ Մեր մարմինը պատուելով կը ծառայենք մեր հոգիին օգտին, որ կը գործածէ մարմինը իբր ծառայ։ Ո՞վ կրնայ աղտոտ և անհաճոյ ծառայ մը պահել։

Անձերնիս մաքուր պահելով, մեզ տեսնողներուն յարգանք և ակնածութիւն կը ներշնչենք և անոնց համակրանքը կը գրաւենք։ Մաքրութիւնը շատ հիւանդութիւններէ կ'ազատէմեզ։ Փոքրիկ աղջիկ, մաքուր եղիւ առանց պչրանքի։ Դիւրին է աս։ Զուրը ձրի է և օճառը շատ սուղ չէ։

Հանոյֆո՛ ուսել խմելու մէջ մի՛ փնտռե

Անցեալ օր էօթէնիին տունը հանդէս կար՝ իր ծննդեան տարեդարձին պատճառաւ։ Մայրը անոր փոքրիկ ընկերներէն շատերը հրաւիրած էր իրենց հետ ճաշելու։ Պատրաստած էին քաղցրահամ անուշադէներ, պտուղներ, կարկանդակներ, ամէն տեսակ չաքարեղէններ։ Էօթէնի, որ որկրամուլ էր, այնչա՛փ կերաւ, այնչա՛փ, որ հանդէսին կէսին հիւանդացաւ

և պէտք եղաւ զայն հանուցնել, անկողին դնել և դեղ խմցնել, մինչդեռ իր փոքրիկ բարեկամուհիները պարտէզը կը պարէին։

Այս պատմութիւնը մինակը չէ իր տեսակին մէջ։ Դանի՛ անգամ ասանկ բաներ ձեզի ալ պատահած են կամ կը պատահին։ Դուք ժուժկալ եղած չէք, ընդհակառակը որկրամուլ եղած էք և ձեր միտքը ինչպէս նաեւ ձեր մարմինը նեղուած են։

Վարժուեցէք ուսել ճիշտ այնչափ՝ որչափ պէտք է ձեր ախորժակը գոհացնելու համար։ Կերակուրը թէ լաւ ըլլայ թէ գէշ, ձեր ստամոքսները միշտ միեւնոյն քանակութեամբ կը պարունակեն և միշտ ձեր առողջութեան վրաս է, երբ չափը կ'անցընէք։

Ժուժկալութիւնը չծանրաբեռներ միտքը, և մարմինը առողջ կը մնայ։ Առանց ժուժկալութեան կենդանիներու դասակարգին կը հաւասարի մարդ։

Խնայել սուրվից

Թերեւս ըսէք, «Խնայողութիւնը ինծի չվերաբերիր, որովհետեւ ո՛չ ստակ ունիմ և ո՛չ ալ ուրիշ բան մը», կը մոռնաք որ նոյն իսկ այն պայմանին մէջ, ուր կը գտնուիք, կրնաք խնայողութիւն ընել: Հագուստներ չունի՞ք, որոնց տեղ նորեր պէտք է չինել՝ երբ մաշին. տետրակներ, գրքեր՝ որոնք պէտք է նորագուին երբ հիննան:

Աշխատեցէ՛ք, որքան կարելի է՝ որպէս զի ձեր հագուստները երկար ատեն դիմանան: Զգուշացէ՛ք ասդին անդին քսքրտելէ որպէս զի գանոնք չի մաշին. ձեր գրքերը չաղտոտէք և ձեր տետրակներուն թերթերը չպատռէք. եթէ մէկ ամիսէ ետք, այսպէսով մէկ երկու տետրակի գին խնայէք (որ ձեզի շատ քիչ բան կը թուի) և եթէ շարունակէք այսպէս ամէն ամիս, գալոցական տարիէն վերջը պիտի տեսնէք որ ձեր խնայածը՝ զահեկաններ կազմած է:

Մտաբերեցէ՛ք որ՝ խնայած դրամներով կարելի է նոյն իսկ մարդասիրական գործեր ընել ազատներուն հանդէպ:

Այն որ խնայել զիցցած չէ

Մեծ քաղաքի մը փողոցին մէջ կնկան մը հանդէպեցայ որ ցնցոտիներ հագած կը մուրար: Իր պատմութիւնը հարցուցի: Պատմութիւնը շատ տխուր էր, այնչափ՝ որչափ իր յանցանքները խոստովանիր:

Առանց շատ հարուստ ըլլալու դիւրակեաց է

եղեր: Ընտանիքի հոգ չունենալով, միայն իրեն համար կ'աշխատի և լաւ կը վաստկի եղեր: Բայց զարդարանքի փափաքը, փայլելու ձգտումը, միայն լաւ քաներ ուտելու սովորութիւնը, կ'սպառեն բոլոր վաստկածը: Երբէք խորհած չէր խնայել: Ծերութիւնն ալ վրայ հասնելով քիչ գործ կը գտնէ, որովհետեւ առաջուան պէս արագ չիրնար աշխատիլ, քիչ քիչ գործը այնչափ կը պակսի, որ այլեւս բան մը չունենար աշխատելու: Տկարութիւնը և հիւանդութիւնը վրայ կը հասնին: Այն ատեն, կ'սկսի իր թշուառութիւնը, ու կը հասնի այն աստիճանին ուր զինքը տեսայ:

Դուք այն տարիքին մէջն էք ուր մարդ կրնայ լաւ խորհիլ: Տղաքս, մտածեցէք որ միշտ երիտասարդ չպիտի մնաք և թշուառութիւնը ձեր մէջէն անոնց կը հետամտի, որոնք չեն գիտեր իմաստութեամբ աշխատիլ և համբերութեամբ խնայել: Խնայողութիւնը ընկերական պարտականութիւն մըն է:

Խնայողութեամբ ծերութեան հանգիստը

կը պատրաստեն

Այնպիսի Ժամանակի մը մէջ եմք, ուր դրամը քիչ կը վաստկուի և ապրուստը սուղ է: Շատ մարդիկ միջոց կը փնտռեն որ իրաց այս դառն վիճակը բարւոքեն: Բայց, աւագ, այս միջոցները գտնել և գործադրել դիւրին չէ. — սակայն մէկ միջոց մը կայ, որ ամէն մարդու ձեռքին տակն է:

Երբ դպրոցէն ելլէք և գործ մը ընտրէք ու ստակ վաստկիք, առաջին օրէն մտածեցէք շատ փոքր մաս

մը մէկ կողմ դնել՝ ձեր ծերութեան հանգիստն ապահովելու համար: Պիտի գայ օր մը ուր ձեր յոգնած բազուկները այլ եւս պիտի չծառայեն, այն ատեն ձեր ըրած խնայողութիւններովը պիտի ապրիք, առանց ուրիշին վրայ բեռ ըլլալու:

Ի՞նչու համար խնայողութիւնը պարտական-

նութիւն մըն է

Խնայողութիւնը մեզի համար ո՛չ միայն օգտակար և շահաւէտ է, այլ և ընկերական պարտականութիւն մըն է:

Ընկերութիւնը ժողով մըն է մարդոց՝ որոնք հասարակաց նպատակի մը համար կ'աշխատին և փոխադարձաբար կ'օգնեն իրարու: Եթէ անոնցմէ մէկը գործ մը չընէ, արդիւնք մը առաջ չբերէ, բանի մը պէտքը չզգայ, ահա այն ատեն ուրիշներու բեռ կ'ըլլայ:

Պէճասէր և շատ զործաւորը, որ իր երիտասարդութեան մէջ բան մը խնայած չէ և բոլոր վաստակածը զարդի ու սնտոի բաներու մսխած է, ծերութեանը ժամանակ ընկերութեան բեռ է: Երանի թէ մէկ հոգի ըլլար այսպէս վարուողը. բայց հարիւրաւոր, հազարաւոր, միլիոնաւոր են ասանկները:

Ան որ կրնայ խնայողութիւն ընել ու չընէր՝ մարդկային ընկերութեան հանդէպ անիրաւութիւն կը գործէ և իր անձնական երջանկութիւնը վտանգի կ'ենթարկէ:

Պննասիրութիւնը խնայողութեան դէմ է

Պզտիկ աղջիկ, քեզի կը ճանչնամ առանց քեզ տեսած ըլլալու և բան մը պիտի ըսեմ, որ վստահաբար ճշմարտութիւնն է:

Դուն քիչ մը պճնասէր ես, ո՛հ, շատ քիչ, բայց այդքանը իսկ շատ է: Դուն կը սիրես ժպտաւէտները. ժանեակի կտոր մը, գլխարկիդ վրայ ծաղիկ մը և եթէ երբեմն ուտելիքի և զարդարանքի մէջ քեզի ընտրութիւն ընել տան, վերջինը կ'ընտրես:

Եթէ այս միտումդ յուզեա, վերջը երբ մեծնաս ու քիչ մը դրամի տէր դառնաս, բոլոր խնայածդ զարդարանքի կը ծախուես: Եւ սակայն ի՞նչ է ժպտաւէտ մը, կերպաս մը, ծաղիկ մը: Ոչինչ, չնչին բան մը, սակաւատեւ բան մը, որ ամիս մը վերջ, շաբաթ մը վերջ, թերեւս վաղը, պիտի թողնի, աւրուի, գունատի:

Այս ամէնը մէկ կողմ ձգէ, պարզութեան լաւ սովորութիւնը առ, որ հասակդ առած ժամանակ վարժուած ըլլաս զարդի համար քիչով գոհ ըլլալ և նեղ օրերու համար մէկ կողմ դնես սնտոի բաներու տալիք ստակը:

Ի հարկին վեճանձն ըլլանք

Աննայի ծնողքը սովորութիւն ունէին երբեմն երբեմն քանի մը մանր դրամներ տալ անոր: Աննա խնայող է, իր դրամը տուիին մէջ կը դնէ կը պահէ: Մինչև հոս լաւ է, այնպէս չէ՞:

Բայց Աննա վեճանձն չէ: Բնաւ քաջութիւն չունի

այն թանկագին տուփը բանալ և քանի մը դաճեկան հանել մօրը համար ծաղկեփունջ մը, մեծ մօրը համար որ և է բան մը գնելու և կամ հեռաւոր բարեկամի մը յիշատակ մը ղրկելու համար։ Աննա խնայողութիւնը կը չափազանցէ։ Պէտք է յարմար ժամանակին

ծախսել գիննալ, նոյն իսկ եթէ ողորմութիւն տալու համար ալ պէտք չըլլայ, կարելի է մէկուն հաճոյք պատճառելու համար ծախսել Պէտք չէ այնչափ հեռաւոր ըլլանք որ զրկենք ուրիշները գոհունակութիւն մ'ունենալէ երբ ատրկա կ'ընենք ընել քիչ մը վեհանձնութեամբ։ Խելացի խնայողութիւնը՝ խելացի վեհանձնութեան փոյնն է։ Թէ մէկին թէ միւսին համար անհոգ չըլլանք։

Բախտի խաղ

Երբեմն կ'ինները շատ խաղացող էին։ Ժ. Ժ. Դարբերու մէջ հազուադէպ չէր տեսնել կ'իններ, որոնք իրենց ամբողջ հարստութիւնը թղթախա-

ղով կորսնցուցած էին։ Այսօր այս խաղասիրութիւնը կանանց մէջ պակասած է։

Սակայն պէտք է ասկէ զգուշանաք, որովհետեւ կ'ընայ նորէն շատնալ։ Պէտք չէ որ բախտի այն փոքրիկ խաղերուն յարիք, որոնք կը հաստատունին հասարակութեան տեղերու կամ տօնավաճառներու մէջ։ Ձեզի կ'առաջարկեն շատ պզտիկ գումարով շահիլ փորձել, շատ վատկելու համար քիչ վճարել կուտան, տասը փարա, քսան փարա, երեսուն փարա, բայց ետքէն կը տեսնէք որ ամենափոքր առարկայի մը համար իր գինէն տառն անգամ աւելին վճարած էք։

Երբեմն ալ դրացիներու մէջ կ'առաջարկեն խաղի մը մասնակցիլ. մեծ բան մը չէ. միայն քանի մը փարա. բայց խաղը կ'երկարի. կը կորսնցնես, կ'ազես տուածդ ետ առնել և ահա կը տեսնես որ դժուարութեամբ խնայուած ստակը կ'երթայ։ Զգուշացե՛ք Բախտի խաղերէն, որոնց միշտ սկիզբը յանկուցիչ է եւ վերջը վստիգաւոր։

Աւստուսութիւնը կը վաճէ ձանձրոյթը

Հայր մը ծոյլ աղջիկ մը ունէր։ Օր մը անոր ըսաւ «Կը փափաքիմ քեզի հաճոյք մը պատճառել, այս վայրկեանէն սկսեալ ալլեւս գործ մը պիտի չընես, մատներդ պիտի մնան առանց բան մը ընելու, որովհետեւ աշխատութիւնը չես սիրել, և այսպէս անգործ պիտի մնաս որչափ որ կ'ուզես»։

— Ո՛հ, հայրի՛կ, շատ շնորհակալ եմ, աղաղակեց

ուրախութեամբ, վստահ եմ թէ միշտ այսպէս պիտի տեսէ:

Հայրը ժպտեցաւ եւ բան մը չըսաւ: Երկու օր

եաքը պզտիկ աղջիկը կը խնդրէր հօրմէն որ իրեն ձեռագործ մը, ասեղ մը և մատնոց մը տայ:

Այս բանը ձեզի կը զարմացնէ, այնպէս չէ՞: Դուք ալ միեւնոյն փորձն ըրէք, միեւնոյն արդիւնքը պիտի ունենաք: Որովհետեւ անգործութիւնն ու պարապու-

թիւնը մեզի համար բնական չեն: Ձեռքերնիս ստեղծուած են աշխատելու համար և մեր միտքը աշխատութեան պէտք ունի շտկարանալու և չընդարմանալու համար: Այն աղջիկը որուն վրայ խօսեցայ, շուտով յոգնած էր շրջագայութեան երթալ գալէ, տան շանը հետ խաղալէ, կամ պատկերներ նայելէ: Բնագումամբ աշխատանքի կը դառնար, որ զինքը կ'զօսցնէր, ժամանակ անցնել կուտար: Աւխասուրբիւն սիրելը՝ ձանձուրեան դէմ ինքզինքը ապահովել է:

Ե.— ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Թերեւս ձեզի այլանդակ երեւի, տղա՛քս, կենդանիներու հանդէպ պարտականութիւն ունենալը. խորհեցէ՛ք սակայն որ անոնք արարածներ են, զոր մեր իմացականութիւնը՝ մեր գործին ծառայեցուց. բայց մեր իշխանութիւնը կը դադրի հոն, ուր կ'սկսի անոնց տանջանքը:

Կենդանիները Աստուծոյ արարածներն են, և անոնց հետ խստութեամբ վարուիլը Արարիչին գործը արհամարել կը նշանակէ՝ և ստորնութիւն ալ է, որովհետեւ մեր իմացականութեամբ և խելքով անոնց տէրն ենք, և գերազանց անոնց վայրենի ուժէն:

Դո՛ւք, մասնաւորապէս, փոքրիկ աղջիկներ, անգութ չէք կենդանիներու հանդէպ. բայց կամչոտ էք, և խաղալու համար շատ անգամ կը նեղացնէք շունը, կատուն, ոչխարը, այծը կամ տանը թռչունը: Այսպէս մի՛ ընէք: Անոնց հետ առարկայի մը պէս մի՛ վարուիք: Խորհեցէք թէ կը չարչարուին, կը

նեղուին, թէ կը յիշեն գէշ վարմունքները կամ անհամու անտեղի կատակները, որոնց ենթակայ եղած են: Խնայեցէք անոնց: Չեն գանգատիր, ստոյգ է, բայց նայեցէ՛ք անոնց աչքերուն, երբ զանոնք չարչարէք ու անոնց վրաս հասցնէք, իրենց նայուածքին մէջ պիտի տեսնէք թէ՛ ձեզ կը յանդիմանեն՝ ձեր խրատարութեան եւ ստորութեան համար:

Կենդանիները նեղելէ զգուշանանք

Հին ժամանակ, — պիտի հաւատա՞ք — գիտնական մը կար, որ կ'ենթադրէր թէ՛ կենդանիները նեղութիւն չեն զգար ինչպէս տունկերը և փայտերը: Բարեբախտաբար շատ մարդ չգտաւ որ իրեն համակարծիք ըլլային:

Այո՛, կենդանիները իրենց մարմիններովը կը նեղուին գրեթէ մեզի չափ: Իրենց կարողութենէն վեր աշխատութեան մը ենթարկել, զայն չափէն աւելի բռնաւորել, ահա՛ իսկական յանցանքը, որուն համար մեր խիղճը կրնայ մեզ յանդիմանել:

Կան անհրաժեշտ պէտքեր, որոնց պարտինք համակերպիլ, օրինակի համար, մեր սնունդին համար կենդանիները սպաննելը: Եթէ կը ճանչնանք այնպիսի մարդիկ, որոնք այս դժնդակ պաշտօնը կը վարեն՝ ամէն միջոց ի գործ դնենք զանոնք քաջալերելու որ հնար եղածին չափ շուտ կատարեն այս ախար գործը, այնպիսի եղանակով մը՝ որ կարելի եղածին չափ քիչ նեղուելով մեռնի կենդանին:

Մենք պարտականութիւն ունինք ամէն արարածներու, նոյն իսկ կենդանիներուն՝ չպատճառել անօգուտ նեղութիւն մը:

Կենդանիներու հանդէպ ունեցած գուրգուրանքը չափազանցելու չէ

Անցեալ օր, տիկին մը տեսայ որ իր շունը շրջազայութեան կը տանէր: Վիզը կապուած ժապաւէնէն բռնած էր և երբեմն երբեմն կը ծռէր զայն շոյելու՝ գգուելու և համբուրելու համար, ամէն տեսակ փաղաքշական անուններ տալով: Յետոյ մտաւ կարկանդակավաճառի մը խանութ և անոր կարկանդակներ կերցուց: Յետոյ օդը աւրուած ըլլալուն, գրպանէն տեսակ մը հագուստ հանեց և անոր հագցուց ու ապա թեւին տակ առաւ կուրծքին սեղմելով, այնպէս որ հովէ և ցրտէ լաւ մը պաշտպանուի: Միշտ զայն կ'անուանէր. «Փոքրիկ սիրելիս, պզտիկ տղաս»: Ինքզինքը անոր մայր կը կոչէր:

Ահա զգայնիկութեան կատարեալ չափազանցութիւն մը. ասիկա տեսնելով՝ մարդ միտքը կը բերէ աղքատ տղաքները, որոնք առանց հացի և հագուստի մտացած են, կը խորհի թէ՛ այն տղաքը շուներէն անբախտ են, թէպէտ և իրենք հոգի, իմացականութիւն և խիղճ ունին, որ սուելի բարձր է քան այս շուններուն ունեցած մտացիկութիւնը: Ո՛չ, մենք իրաւունք չունինք այսպէս գուրգուրանք չափել անասուններուն: Եթէ մենք անոնց յարգելի և բարեկամական անուններ տանք, մի և նոյն ժամանակ յիմար և գէշ գործ մը ըրած կ'ըլլանք: Եթէ խեղճերը չըլլային այլ եւս, այն ատեն ներքի էր կենդանիները փաղաքշել: Պէտք է միայն քաղցրութեամբ վարուիմք: Ահա՛ ինչ որ կը պարտինք անոնց:

Կենդանիներուն հետ լաւ վարուելու մէջ

տան ունիցի

Ագարակապանուհի մը էշուն վրայ նստած շուկայ կ'երթար և ճամբան կ'զբօսնուր (եթէ կարելի է այսպէս ըսել) ձեռքի գաւազանով անոր փոքրիկ հարուածներ տալով: Խեղճ կենդանին կը սոսկար ամէն մէկ հարուածին, բայց հնազանդութեամբ կը շարունակէր իր ընթացքը: Վերջապէս անգամ մը աւելի զօրաւոր հարուած մը ընդունեցաւ, կենդանին մռնչեց, գաւազանը կոտրեցաւ ագարակապանուհիին ձեռքին մէջ, որ բարկութեամբ կտորները հեռուն նետեց: Խեղճ էշը, ականջը բոլորովին արիւնլուայ կանգ առաւ ու ճամբուն մէջ տեղ անշարժ մնաց: Թէ ի՞նչ կ'անցնի իր միջին իմացականութեան մէջ, չենք գիտեր: Բայց այն վայրկեանէն յետոյ ա'լ չհնազանդեցաւ, և ագարակապանուհին ի դուր կը քաշէր սանձէն որպէս զի քալեցնէ. կենդանին անշարժ իր տեղը մնաց:

Շուկայի ժամանակն անցաւ ու ագարակապանուհին չկրցաւ քաղաք հասնիլ իր բանջարեղէնները ծախելու համար:

Կենդանիները իրենց համար վայրենի զօրութիւն կամ կամք ունին մեղի դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու համար: Անոնց հետ եթէ միշտ քաղցրութեամբ վարուինք անոնք մեղի հնազանդ պիտի ըլլան. եթէ անգութ ըլլանք անոնց հանդէպ՝ պիտի ընդվիզին, կամ նեղութենէ պիտի մեռնին: Այսպէսով անոնց մատուցած ծառայութենէն պիտի զրկուինք և մեր անգութութեանը համար պիտի պատժուինք:

Ի՞նչպէս պիտի ոչնչացնենք վնասակար կենդանիները

Կան կենդանիներ, որոնք իրենց վայրենութեամբը կամ գործած աւերմունքովը ամենամեծ չարիքը պիտի հասցնէին մարդկային ընկերութեան, եթէ անոնց դէմ պաշտպանուելու միջոցները չունենար ան: Գայլերը, վագրերը, թունաւոր օձերը այս տեսակէն են: Ուրիշ աւելի պզտիկ կենդանիներ ալ կան, ինչպէս են դաշտային մուկեր, տեսակ տեսակ թռչուններ, միջատներ, որոնք վնասակար են:

Իրաւունք չունինք պարապ տեղը դանոնք նեղելու վանդակներու մէջ չարչարելով և իրապէս տանջել՝ կամաց կամաց մեռցնելով: Եթէ իրաւունք և պարտականութիւն ունինք անոնցմէ ազատելու, թէ ինքզինքնիս և թէ ուրիշները պաշտպանելու համար, նոյնպէս և պարտական ենք շատ արագութեամբ ոչնչացնել դանոնք: Բռնուած վայրենի կենդանի մը անօթութենէ մեռցնելը, ջլզիկ մը կամ բու մը շտեմարաններու և փարախներու դրանը ողջ ողջ գտնելը, անգթութիւն է և անվայել քաղաքակրթութեամբ մարդուն՝ որ հոգի ունի և կը հաւատայ տիեզերական բարութեան, արդարութեան: Այն որ անգութ է կենդանիներու հանդէպ՝ դիւրաւ կրնայ նաեւ չարութիւն ընել իր նմաններուն:

Գեղեցիկ կնճիթ

Ճամբուն եղերքին վրայ հին ոստախիտ գեղեցիկ կնճիթ մը կար: Անոր ճիւղերուն մէջ թռչունները

իրենց բոյնը կը դնէին և ամառուան ամբողջ գիշերներ սոխակներ հոն կ'երգէին: Յերեկը արեւէն ու անձրեւէն կը պաշտպանուէր յոգնած ճամբորդը, նոյնպէս անոր ստուերին տակ կը նստէին երկրագործներ՝ հանգստանալով և խօսելով:

Օր մը տղաք կը խորհին ճիւղերուն վրայ մագըլցիլ և մէկիկ մէկիկ հոն բոյն դրած թռչուններուն հաւկիթները գետին նետելով կ'արել: Ասով թռչունները կը հեռանան: Շուտով կնձնին կը մերկանայ և այլ եւս ստուեր չտարածեր. աշխատող երկրագործներն ալ չեն խմբուիր անոր շուքին տակ:

Ինչո՞ւ համար տղաք այս յիմարութիւնը գործեցին: Օգտակար և հաճելի բան մը որին արդեօք Անշուշտ ըրածներնին գէշ բան մըն էր: Բնութեան մէկ գեղեցիկ գործը ոչնչացուցին, չըջակայ մարդոց անբախտութիւն պատճառեցին, գեղեցիկ թռչուններուն ուրախութիւնը հեռացուցին, և յոգնած ճամբորդին համար անկէ վերջ այլ ևս ապաստանելու և հանգստանալու անկիւն չմնաց:

Ինչ որ օգտակար է, ինչ որ գեղեցիկ է, ինչ որ բընութեան զարդն է եւ մարդոց ուրախութիւնն է՝ չոչնչացնենք:

2. ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Մարդկային աշխատութեան արդիւնքը յարգենք

Տղա՛ք, երբ առանց խորհելու ձեր տետրակներէն մաքուր թերթեր կը պատռէք և մէկդի կը նետէք, երբ թեթեւամտօրէն գաճէ արձանիկ մը կը կոտրէք, երբ մկրատով մեքենաբար կը կտրէք ասուի կտոր մը, անշուշտ չէք խորհիր թէ վնասակար գործ մը կ'ընէք: Ձեր այդ ոչնչացուցածները, չա՛տ աշխատութեան, չա՛տ քանքի, չա՛տ մտածութեան արդիւնք են: Քանի՛

գործաւոր, քանի՛ հնարիչ աշխատած են յառաջ բերելու այն ամէնը զոր դուք կ'ոչնչացնէք խնդալով, այն թղթի թերթը, այն ապակիէ կամ յախճապակիէ ամանը կամ այն ասուի կտորը:

Առանց պատճառի բանի մը մի վնասէք: Այն առարկաները զոր դուք կ'արհամարէք, կրնան ուրիշի մը օգտակար ըլլալ: Նոյնպէս կրնան ու եւ արժէք մը ունենալ այդ ամէնը, զոր դուք իսպառ ոչնչացուցիք: Երբեմն ալ ձեր ծնողները բաւական աշխատանք կրած են զանոնք ձեռք բերելու համար: Անօգուտ տեղը բան մը մի կոտրէք, բան մը մի՛ ոչնչացնէք:

Մարդասիրութիւնը արդարութեան հով

Ձեր մայրը և իր դրացուհիներէն մէկը փոքրիկ հող մը գնեցին միասին, իւրաքանչիւրը վճարեց կէս գինը: Բայց այն գործաւորը, որ յանձն առած էր հողը երկուքի բաժնել, կը սխալի և դրացիին բաժինը պզտիկ կ'ըլլայ: Ձեր մայրը, կ'անդադառնայ, շուտով սխալը ուղղել կուտայ և դրացիին բաժինը անոր կը վերադարձնէ: Ձեր մայրը սրտին մէջ ունեցած արդարութեան զգացումին կը հնազանդի, արդար է ան:

Սակայն, քանի մը տարի յետոյ դրացին բոլոր ունեցածը կորսնցուց: Մնաց միայն այն փոքրիկ հողը, որ իր ընտանիքին պիտոյքին չբաւեր: Շատ անգամ ձեր մայրը անոր կ'օգնէ ստակ կամ տղոցը համար հագուստ տալով: Կամ մէկուն կը յանձնարարէ որ փոքրիկ գործեր տան: Ձեր մայրը մարդասէր ալ է:

Տղա՛ք, յիշեցէք որ արդարութիւնը միայն բաւական չէ ամէն մարդ երջանիկ ընելու: Արդարութեան

մօս՝ զոր մեզ կը ներշնչէ բանականութիւնը, դնենք մաք-
դասիրութիւնը, զոր մեք սիրքը կը բերադրէ:

Կարեկից ըլլանք

Ձեր ծանօթներէն մէկը կրնայ մեծ դժբախտու-
թեան մը հանդիպիլ, ժամանակ մը վերջը երբ անոր
հանդիպելով առիթ կ'ունենանք խօսելու, պէտք է
չատ փափկութեամբ վարուիք և ըսէք թէ իրեն վըշ-
տակից էք: Այն անձը ձեր համակրութենէն քաջա-
լերութեամբ, տեղն ի տեղը ձեզի կը պատմէ իրեն պա-
տահած դժբախտութիւնը:

Քանի որ բաւական չէք ճանչնար զայն, պատմած
չատ մը մանրամասնութիւնները ձեզի չեն հետաքր-
քրեր, բայց պէտք է համբերութեամբ մօտիկ ընէք և
նոյն իսկ երբեմն քաղցր խօսքեր աւելցնէք: Այսպէս
սով իր վշտացած սիրտը կ'սփոփուի, որովհետեւ
կրնայ մէկուն խօսիլ որ կը հետաքրքրուի և իր վիշ-
տը կը հասկնայ:

Այսպէս վարուելով, ճշմարիտ մարդասիրական
գործ մը ըրած կ'ըլլաք: Աստուծոյ մեղիչ հրամայած
մարդասիրութիւնը՝ չկայանար միայն ողորմութիւն ընե-
լուն մէջ: Բաւական է ստակաւ ալ: Պէտք է նաեւ քիչ
մը նեղուիլ գիտնալ, վշտացնալ սրերը մխիթարելու եւ
սփոփելու համար:

Ողորմութիւն ըրէ՛, երբ կրնաս, բայց միտ

մարդասէր եղիր

Դպրոցի ճամբուն վրայ, կոյր ծերունի մը ողոր-
մութիւն կը խնդրէ: Սաստիկ տաք է: Խեղճ ծերունկը

գլխարաց մնացած է արեւին տակ, որովհետեւ հովը
թռուցած էր գլխարկը: Թէեւ ձեռքով ասդին անդին
փնտռած էր, բայց չէր կրցած գտնել: Շատ աշա-
կերտուհիներ քովէն կ'անցնին, փափաքելով ստակ
տալ, բայց զրպաննին բան մը չունենալով տխրու-
թեամբ կը հեռանան, որովհետեւ բոլորն ալ բարի
տղաք են: Անոնց մէջ մէկը Մարիամ անունով, ինքնի-
րեն ըսաւ. «Այս ծերունիին ողորմութիւն չեմ կրնար
տալ, բայց ուրիշ կերպով կրնամ իրեն օգնել» և գետ-
նէն վերցնելով կոյրին գլխարկը իրեն տուաւ որպէս
զի արեւին տաքութենէն այլ եւս չ'ենդուի:

Մարիամ լաւ հասկցաւ իր պարտականութիւնը:
Անա հեմարիս պարտականութիւնը, որ գիտէ խօսով մը,
գործով մը մխիթարել նեղութեան մեջ զսնուողը, անոր
բարիք ընել եւ զգացնել ո՛ր իր վրայ կը մտածեն:

Բարեգործութիւն մը երբեք չկորսուիր

Տիկին Մ. օգնեց իր դրացիներէն մէկուն Տիկին
Ն.ին անոր գումար մը փոխ տալով: Տիկին Մ.
առանց նեղուելու չէր որ ըրաւ այս օգնութիւնը,
բայց բան մը չյայտնեց, որպէս զի դիւրաւ ընդու-
նիլ տայ:

Բաւական ժամանակ անցնելէն ետքը Տիկին Ն.
վերադարձուց փոխ ստացած դրամը: Հիմա օգնելու
կարգը իրեն եկաւ: Բայց Տ. Ն. չուզեց ստակ փոխ
տալ իր դրացիին, որ երբեմն այնչափ բարի եղած
էր իրեն համար: Տ. Մ. անոր քովէն հեռացաւ իւ-
րովի ըսելով, Բարեգործութիւն մը չկորսուիր ըսելը
պարապ բան է եղեր:

Ձեր կեանքին մէջ շատ անգամ առիթ պիտի ունե-

նաք Տ. Մ. ի պէս խորհելու: Բայց այնպէս մի՛ ըսէք, որովհետեւ կը վհատիք բարեգործութիւն ընելէ: Ընդհակառակը մտածեցէք թէ բարեգործութիւն մը չկորսուիր: Բարեգործութիւն ընողը շատ անգամ նիւթապէս չվարձատրուիր, շատ անգամ ապաշնորհներու կը հանդիպի, բայց բարիք գործելուն համար իր խիղճին մէջ հանգստութիւն, գոհունակութիւն մը կ'ունենայ. Իւրովի վայելած երջանկութիւնը բարեգործութեան վարձատրութիւնն է: Ահա ասոր համար կ'ըսուի թէ բարեգործութիւն մը երբեք չկորսուիր:

Ամէն նումարսութիւնը ըսելը աղէկ չէ

— Ես անկեղծ եմ, կ'ըսէ Մատեն, ինչ որ խորհիմ ան կ'ըսեմ: Այսպէս, Լիւսի քեզ տգեղ կը գտնեմ, Մարի, դուն խելացի չես, Մարգարիտի հագուստները միշտ անյարմար են, Վարդուհին ստախոս է և Աննիկի ծնողքը կոշտ են: Կը տեսնէ՞ք: Ընդ չեմ լնողորթեր, ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ, որովհետեւ անկեղծ եմ:

Լաւ. Մատեն յիմարութիւնք կ'ընէ այսպէս խօսելովը: Այո՛, այս ամէնը ճշմարիտ է, բայց պէտք չկայ պարապ տեղը ըսելու: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ: Ահա Լիւսին, Մարի, Վարդուհին և Աննիկ շատ վշտացած են որ իրենց ընկերն այս բաներն ըսած է, մանաւանդ որ գիտեն թէ Մատեն այսպէս կը խորհի: Մատենի պարտականութիւնն է իր ընկերները ուղղելը, աղնուացնելը, զանոնք խրատելը, յանդիմանելը: Ո՛հ, ուրեմն թո՛ղ լռէ, որովհետեւ եթէ այս սովորութիւնը չփոխէ՝ ոչ մէկ բարեկամ կ'ունենայ: Այն ատեն միայն նումարսութիւնը քիչ երբ բացարձակապէս պարտաւորուած է:

Երբեք իրաւունք չունինք խաբելու

Վերգինէ լաւ խնայող և տնայար է ու ընտանիքին շահերը կը պաշտպանէ, բայց ափսոս որ իր եռանդը երբեմն գինքը շատ հեռուն կը մղէ և անցեալ օր փորձութենէ մը յաղթուեցաւ: Ձեզ պիտի պատմեմ, Մսավաճառէն գնում մը ըրած էր, հասարակ մսավաճառ մը, որուն խիղճը շատ մաքուր չէր, և շատ անգամ իր վաճառքին արժէքէն աւելի առած էր: Օր մը հաշուին մէջ սխալելով տասնոց մը պակաս հաշուած էր: «Տասնոց մը, բան մը չէ, ըսած էր ինքնիրեն հաշիւը ստուգելով. . . շատ անգամ ինձմէ աւելորդ տասնոցներ առած է: Այս տասնոցը կը պահեմ, իմ շահս է», և չվերադարձուց:

Ի՞նչ կը խորհիք այս մասին: Ես ամէն պատուաւոր մարդու հետ կ'ըսեմ թէ Վերգինէ անիրաւ էր: Մեր անձնական շահը պիտի չփնտռենք երբ առաքինութեան դէմ է: Նոյն իսկ տասը փարան պիտի չիւրացնենք, երբ իրաւունք չունինք: Ես այսպէս կը խորհիմ, կարծեմ ձեր կարծիքն ալ այս է, այնպէս չէ՞, թէ Վերգինէ պարտէր մսավաճառին տասնոցը վերադարձնել: Որովհետեւ անգամ մը խաբուած ըլլալուն համար իրաւունք չէ խաբելը:

Ստելը ուրիշին անիրաւութիւն կը պատճառէ

Հին գրքի մը մէջ պատմութիւն մը կայ զոր դուք լաւ գիտէք: Տղու մը պատմութիւնն է աս որ իր ըրած մէկ յիմարութիւնը չխոստովանելու համար թոյլ տուաւ որ իր ընտանիքէն մէկը իրբեւ յանցաւոր պատժուի: Իր հայրը, մայրը չուզեցին այլ ևս ու է

յարարերութիւն ունենալ անոր հետ. երբեմն այն-
չափ միացած ազգականներու մէջ խռովութիւն ինկաւ
և մեղադրուած անձնաւորութեան բաժնուեցան. այն
անձը ամէնէն լքուած մեռաւ խեղճութեան և կա-
րօտութեան մէջ:

Չէք գիտեր թէ՝ սուտի մը հետեւութիւնը ի՛նչ
կ'ըլլայ, բայց կրնաք վստահ ըլլալ, որ մէկուն աղի-
տարեր կ'ըլլայ: Կրնայ պատահիլ որ միշտ մէկը ձեր
ստախօսութեան պատիժը կրէ և կամ ոմանք երկար
ժամանակ և ոմանք ընդ միշտ նեղուին: Տեսէ՛ք
ուրեմն զձեզ արդարացնելով ձեր ըրած ստախօսու-
թեան անիրաւ հետեւութիւնը: Երբ ո՛ր և է առարկայ
մը աներեւութանայ, և թէ գողցուած չէ ու մէկը
գտնէ զայն կոտորուած, անմիջապէս ըսէք եթէ ընո-
ղը դուք էք, մի՛ թողուք որ ուրիշը մեղադրուի:
Սուք միայն կարն ժամանակի համար կրնայ խօսողին
օգտակար ըլլալ:

Ինչո՞ւ համար պէ՛տ է ուրիշին գաղտնիք պահել

Անգամ մը մարդ մը կար, որ երկար ճամբորդու-
թիւն մը պիտի ընէր, ուստի ոսկիով լեցուն տուփ մը
յանձնեց իր դրացիին: Դրացին խոստացաւ պահել
առանց ձեռք դպցնելու: Տուփը իր դարակներուն
ամէնէն խոր անկիւնը պահեց և ապահովեց ճամբոր-
դը, թէ այնպէս պիտի պահէ իբրեւ թէ իրեն բան
մը տրուած չէ:

Բայց երբ ճամբորդը մեկնեցաւ, դրացին գնաց
տուփը հանեց բացաւ, բարեկամներուն ցցուց, ոսկի-
ներէն առաւ և անոնց հետ մէկտեղ ծախսեց:

Ի՞նչ կը խորհիք այս գործին վրայ: Այդ դրացին
գող մըն էր, այնպէս չէ՞:

Գաղտնիքներ կան, որ աւելի թանկագին են քան
ամենաթանկագին տուփը: Երբ մէկը իր գաղտնիքը
բարեկամներուն կը վստահի, անիկա պէտք է ամե-
նայն խնամով պահէ մտքին մէջ, պէտք է մոռնայ:
Եթէ երևան հանէ՝ վերը կարգացած պատմութիւն-
ներ՝ ուղ պէս կ'ընէ, ան ալ տեսակ մը գող է. բարե-
կամին գաղտնիքը կը գողնայ և իր ծանօթներուն կը
բաժնէ. ինչպէս դրացին կը բաժնէր ոսկիները:
Գաղտնիք մը լսողին չպահանջիր, այլ միտք գայն ըսո-
ղին: Ներեան հանելը գողութիւն է:

Անիրաւութիւն

Անցեալ տարի, Մարգարիտ խենդութեան վայր-
կեանի մը մէջ մեծ յանցանք մը գործեց: Իր երեք
բարեկամուհիները գիտցան այդ յանցանքը: Ոչ ոքի
խօսեցան այդ մասին, բայց իրենց միտքը պահեցին
ու այլ ևս չուզեցին Մարգարիտին հետ տեսնուիլ:

Բայց Մարգարիտ իր ըրածին վրայ զղջաց, նե-
րողութիւն խնդրեց իր ըրած անմտութեանը համար,
իր պատիժը կրեց և անկէ ի վեր գգոյշ էր, լուռ,
իր պատիժը կրեց և անկէ ի վեր գգոյշ էր, լուռ,
աշխատող, որովհետեւ զգաց թէ՝ պէտք է ըրած
գէշ գործին հետքը անհետացնել, մէկ խօսքով օրի-
նակելի ընթացք մը ունեցաւ: Սակայն երեք բարե-
կամուհիները անհաշտ մնացին. անա անիրաւութիւնը:

Տղա՛ք, յիշեցէ՛ք, որ այդ երեք փոքր աղջկանե-
րուն ըրածը լաւ չէ: Մենք իրաւունք չունինք դատա-
ւոր ըլլալ մեր նմաններուն հոգւոյն մէջ անցած բա-
ւերուն: Մենք պէտք է մոռնանք անոնց անցեալը՝
երբ յետոյ իրենց ընթացքը կը բարւոքեն: Մենք պէ՛տ
է ներողամիտ եւ բարի ըլլանք, երբ կը փափաքինք որ

ուրիշներն մեզ հետ այնպես ըլլան, Ձեզմէ ո՞ր մէկը կրնայ վստահ ըլլալ թէ բնաւ պէտք պիտի չունենայ ներողութեան:

Ճարպիկ ձեռք

— Ես չար չեմ, կ'ըսէ Ալէքսան, բայց «ճարպիկ» ձեռք ունիմ:

Ալէքսան շատ դիւրաւ ինքզինքը կ'արդարացնէ, իր «ճարպիկ» ձեռքը միշտ պատրաստ է հարուածելու իր ընկերոջ դէմքը՝ անոր հետ ունեցած կռուին վրէժը առնելու համար: Այդ ճարպիկ ձեռքը օր մը իր գլխուն գէշ փորձանք մը պիտի բերէ:

Օր մը երկու փոքրիկ տղաքներ կը վիճարանէին, Անոնյմէ մէկը Ալէքսանի պէս ճարպիկ ձեռք ունէր, Իրեն տրուած անհաճոյ պատասխանի մը վրայ երկու զօրաւոր ապտակ իջեցուց ընկերին երեսին, Ծեծուող ընկերը այս անակնկալ հարուածէն խելքը կորսնցուց եւ այնպէս ուժով գետինը ինկաւ, որ չորս ակռաները կոտրեցան: Ճիշտ առջեւի ակռաներն էին եւ տղան խաթարուած պիտի մնար եթէ ատամնաբոյժ մը արհեստական ակռաներ չլինէր: Բայց վիրաւորուած տղին ծնողքը դատ բացին «ճարպիկ» ձեռք ունեցող փոքրիկ տղուն ծնողքին դէմ, եւ ասոնք ստիպուեցան բաւական մեծկակ գումար մը վճարել իբրեւ տուգանք:

Ահա զարնելու գէշ սովորութեան արդիւնքը, այս նիւթական արդիւնք է, բայց այս չէ միայն, որովհետեւ բարոյական տեսակէտով զարնող տղան կ'ստանանայ կոտորեալներ պատճառով:

Ուրիշն ստացուածի՞ր յարգեցէ՛

Ուրիշին ստացուածքը՝ այսինքն հող՝ եթէ ունի, իր տունը եթէ ունի, կամ իր հագուստները, իր գործածութեան առարկաները և իր ստակը՝ իրեն կը պատկանին:

Երբեմն փոքր աղջկաներ, նոյն իսկ շատ պատուաւոր, խղճատութեամբ չեն յարգեր ուրիշին ստացուածքը:

Ճամբէ մը կ'անցնին, շատ տաք է, ծառէ մը պտուղներ կը քաղեն, այգիի մը մէջէն՝ խաղող, առանց խորհելու ուրիշին պատճառած վնասնուն վրայ, «Օհ, կ'ըսեն, այս կալուածատէրը այնչափ պտուղ ունի որ քաղածնիս բան մը չէ»:

Ուրիշ անգամ մրգավաճառին քովէն չեն հեռանար առանց տուփի սալորէն հատ մը, կողովէն չոր թուզ մը առնելու, ասոր համը կ'առնեն, անոր համը կը տեսնեն: «Օհ, կ'ըսեն, դարձեալ այնչափ քիչ բան է այս»:

Կ'ուզէ՞ք ձեր պատճառած վնասը գիտնալ, Ենթադրեցէ՛ք թէ ամէն անցորդ ծառէն պտուղ մը կամ ամէն յաճախորդ տուփէն սալոր մը առնէ, ահա չուտով ծառը առանց պտուղի կը մնայ և տուփը պարապ:

Ծառայները անխնայ մի՛ գործածէ՛

Մենք այլեւս այն ժամանակները չենք, երբ գերիներ եւ ըստրուկներ կային, բայց հակառակ ամէնօրեայ մեր ընկերութեան կաղմակերպուելուն, դեռ կը պատահին երբեմն ծառայները չտրաչար գործածողներ:

Ագարակատէր մը ծառաներ, գործաւորներ ունի զոր ամէն վայրկեան կ'աշխատցնէ և զանոնք կը վարձատրէ իրեն մատուցած ծառայութիւններնսն համար, Բայց իրաւունք չունի ասոր համար ամէն բան պահանջելու: Անոնք իր ծառայութեան մէջ են՝ ըրած պայմաններուն համար և ոչ ուրիշ բանի: Պէտք է անոնց ժամանակ տալ որ իրենց մասնաւոր գործերուն ալ պարապին, երթան իրենց ծնողքը տեսնելն կամ անոնց գրել, որպէս զի եթէ կը փափաքին՝ կատարեն իրենց քաղաքային և կրօնական պարտականութիւնները: Նոյնպէս պէտք է շարժուան մէջ գոնէ օր մը թոյլ տալ, որ հանգստանան:

Յարգել ծառային հանգստութիւնը, կր ճանաչէ ապահովել իրենը:

Մարդասիրութիւնը՝ աշխատութիւնով

Փարիզի և քանի մը մեծ քաղաքներու մէջ մարդասիրական ընկերութիւններ կան որոնց նպատակն է թշուառներուն օգնել ոչ թէ անոնց ողորմութիւն տալով, այլ այնպիսի վիճակի մը մէջ դնելով որ իրենց աշխատանքով իրենց պէտք եղած դրամը չահին: Այս ընկերութիւնը դիւրին արհեստներու աշխատանոցներ կը բանայ և հոն ամէն կարօտեալ՝ օգտակար կերպով կրնայ գործել առանց արհեստ մը սորված ըլլալու:

Առ այժմ, տղաքս, դուք այս կերպ մարդասիրութիւն չէք կրնար ընել, բայց վերջը երբ աւելի մեծնաք և ձեր գործերուն տէրը ըլլաք, հետեւեալ խորհուրդը մտքերնիդ բերէք:

Երբ կրնաք մէկուն շահեցնել այնչափ՝ որչափ

կ'ուզէք ողորմութիւն արալ, մի՛ վարանիք: Եթէ ծուրութիւնը թշուառութիւն առաջ կը բերէ, թշուառութիւնն ալ փոխադարձաբար կը ծնի ծուրութիւն: Մուրացող դժբախտները դիւրաւ կը վարժուին ապրիլ միմիայն մուրացկանութեան իրենց հայրթայրած արդիւնքովը: Վերջ ի վերջոյ այս ալ արհեստ մը կը դառնայ անոնց համար, կ'ստորնանան, անպատիւ կըլլան ու ա'լ աշխատանք չեն փնտռեր: Միշտ՝ երբ կարելի է, մարդասիրութիւնը պէ՛տք է աւելի գործ տալով ըլլայ քան թէ ողորմութիւնով:

Լաւ գաղափար մը

Ագարակապանուհի մը դրան առջեւ նստած բանջարեղէն կը մաքրէ աշխատաւորներու ապուրին համար: Ամառուան մէջ տեղ է. խոտերը դեռ մարդագետինն են և կարելի է նախազգալ թէ քիչ աւտենէն մեծ փոթորիկ ծագի: Մեծ դժբախտութիւն պիտի ըլլայ, եթէ անձրեւը հունձքերուն վնասէ: Ագարակապանուհին այս խորհելով քիչ մը մոտաւանջ է:

Ահա ճամբուն վրայ մուրացկան մը կ'երեւի: Կը մօտենայ ագարակապանուհին և ողորմութիւն կը խնդրէ: Ագարակապանուհին գթած է. ձեռքը դըրպանը կը տանի ստակ հանելով աղքատին տալու հաւանք կը տանի ստակ խաբելու կը փոխէ: «Բարի մարդ, մար: Բայց յանկարծ միտքը կը փոխէ: «Բարի մարդ, կ'ըսէ, դեռ այնքան ծեր չես, որ չկարենաս աշխատիլ: Կ'ուզեմ քեզի քիչ մը դրամ շահեցնել, ասիկա ողորմութիւն մուրալէն աւելի լաւ է»: Զայն կ'առաջնորդէ մարդագետինը, հեծանող մը կուտայ, ամբարանոցը կը ցուցնէ և կը խնդրէ որ խոտը հոն լեցնէ: Մարդը կ'ընդունի և երկու օր այսպէս կ'աշխատի,

չահելով իր սնունդը, պառկելու տեղը և քիչ մըն ալ ստակ: Ահա՛ լաւ գաղափար մը, մարդասիրութիւնը ներու ճշմարիտ և իմաստուն եղանակ մը:

Կրնայ ըլլալ որ մուրացիկը երկրագործի մը պէս յաջողութեամբ ճարպիկութեամբ չէ աշխատած, կրնայ պատահիլ որ գործը պէտք եղածին պէս չէ կատարուած, բայց գոնէ չէ մուրացեր, և ազարակապանուհին առանց նուաստացնելու ստակ տուեր է անոր:

Մարդասիրութիւնը ընենք յարատեւութեամբ

Մարդասիրութիւնը ընելը կրնայ հաճոյք մը ըլլալ, սրտի հաճոյք մը, բայց խաղ մը չէ: Կան տղաք, նոյն իսկ մեծեր, որ մարդասիրութիւնը, ողորմութիւնը զրօսնելով կ'ընեն. պէտք չէ այսպէս ըլլայ:

Վարդուհին, օրինակի համար, օրեր կայ որ կ'ուզէ հանդիպած բոլոր խեղճերուն բարիք ընել: Եթէ ըստակ ունի, առնոց կուտայ, եթէ թոյլ տան՝ տանը մէջ գտնուած ամէն բան պիտի տայ:

Վաղն՝ ա'լ առնոց վրայ չխորհիր: Մուրացիկի մը քովէն կանցնի առանց զայն տեսնելու, կը մոռնայ թէ խոստացեր էր աղքատ հիւանդի մը այցելութեան երթալ: Ալ չի յիշեր թէ փոքրիկ աղջիկ մը պիտի գայ զգեստ առնելու, որուն երէկ խոստացեր էր:

Վարդուհի ողորմութիւն կ'ընէ քմահաճոյքով, խաղալով, առանց յարատեւութեան: Պէտք չէ այսպէս ընել: Մարդասէր, ողորմած եղէք և աղիւսներուն քրատ խոստումնիդ մի՛ մոռնալ:

Բամբասանքի սոսկացիք

Երէկ կատարինէ Աննիկէն դժգոհելու առիթ ունեցաւ: Այսօր կը կանչէ ընկերներէն մին ու անոր կ'ըսէ. «Գիտե՞ս... տեսայ որ Աննիկ վարժուհիին գզրոցը բացաւ և բոլորովին նոր գրիչ մը առաւ: Ալ անոր հետ չխաղանք. գոյ մըն է ան»: Ահա ա սուրբ կը տարածուի զոյրոցին մէջ, որովհետեւ փոքր աղջիկները իրարու կը հաղորդեն: Շուտով Աննիկ ամէնուն երեսէն կ'իյնայ, առանց հասկնալու թէ ինչո՞ւ համար: Շատ դժբաղդ է, որովհետեւ բամբասանքի զոհ է. չար կատարինէն Աննիկէն վրէժ առնելու համար հնարած է այս պատմութիւնը: Դիպումը մը գործը երեւան կը հանէ: Աննիկ անմեղ հրատարակուած է բոլոր ընկերներուն առջեւ և հիմա կարգը կատարինէին է՝ որ ընկերութենէն մերժուի:

Աւա՛ղ, բանասանքի բոլոր պատմութիւնները այսպէս չեն վերջանար: Որչափ անգամ անմեղը, անկարող ըլլալով իր անմեղութիւնը հաստատել, ամբողջ կեանքին մէջ արհամարուած կը մնայ:

Տղաք, երբեք մի՛ զիջանիք բամբասանք ընելու որ ցածուքիւն, չարախօսութիւն եւ սախօսութիւն է:

Չարախօսին լեզուն սոսկալի գէնք մըն է

Պատիկ աղջիկ, հսկէ խօսքերուդ վրայ: Շատ անգամ առանց չարութեան աջ ու ձախ կը պատմես ինչ որ գիտես, աննպաստ պատմութիւններ բարեկամներուդ կամ ընտանիքիդ ծանօթներուն վրայ: Առնոց չարիք հասցնելու դիտաւորութիւն չունէիր, բայց այդպէսով չարիք կ'ընես, որովհետեւ առնոց վրայ եղած

վստահութիւնը, համարումը կորսնցնել կուտաս, կ'արգիլես զանոնք բարեկամ ունենալէ, անոնց թըշնամիները կը քաջալերես:

Ճանչցած մարդիկներուդ իրական պակասութիւնները և ճշմարիտ սխալները ամէն տեղ քիչ մը պատմելով, սուտ չես խօսիր, միայն ճշմարտութիւնը կ'ըսես, բայց աս անհաճոյ ճշմարտութիւն է և վնասակար անոնց, որոց վրայ կը խօսիս: Դու չարախօսութիւն կ'ընես. չարախօս ես:

Չարախօս մի՛ ըլլար: Քեզի հաճելի թող չթուի մէկուն պակասութիւնն ուրիշներու պատմել: Ծճմարիտ մարդասիրութիւնը քեզի կը պատուիրէ մօտդ եղողներուն նկատմամբ լռութիւն պահել: Դուն ալ առանց պակասութեան չես: Ինչպէս որ կ'ուզես ուրիշները վարուիմ քեզ հետ, դուն ալ այնպէս վարուի:

Չարախօսութեամբ եղած չարիք անդաւրմանելի է:

Սպասուհի մը, իր տասներկու տարեկան հասակէն ծառայութեան մտած էր, և այն տանը մէջ փոքրիկ գողութիւն մը ընելու դժբախտութիւնն ունեցած էր: Բանը երեւան ելեր էր, բայց փոքր աղջիկը այնպէս զղջացեր էր, որ տիկինը չէր ճամբեր: Բայց այն տիկինը քաղաքէն երթալով, սպասուհին ստիպուեր էր ուրիշ գործ մը փնտռել: Սակայն ինք անխոհեմաբար շատ ցարի առաջ ըրած այդ պակասութիւնը պատմած էր, և չար չարախօս ծառայ մը ամէն տեղ կրկններ էր: Անկէ կը կասկածէին, թէպէտև շատ տարիներէ ի վեր հաւատարմութեան և բարի վարքի օրինակ տուած էր: Օր մը աներեւութացաւ և գիւղին

մէջ լուր տարածուեցաւ թէ արտասահման գացեր է այս անուանարկութենէն ազատելու համար, և հոն մեռած է նեղութեան ու թշուառութեան մէջ:

Կը տեսնէ՞ք թէ չարախօսութիւնը որչա՞փ վտանգաւոր բան է: Չարախօսները չ'են խորհիր թէ այն անձը որուն պակասութիւններն ու գաղտնիքը երեւան հանած են, կրնայ զղջալ, բարւոքիլ, լաւ զգացումներ ունենալ, բարի և պատուաւոր դառնալ: Այն գաղտնիքը, որուն համար ինքզինքը կը մեղադրէր՝ չարախօսութեամբ երեւան հանելը՝ զղջալն անօգուտ դարձնել է:

Չարախօսութիւնը բամբասանքէ աւելի գեռ է:

Ինչպէս չարախօս կ'ըլլայ մարդ

Մարդ չարախօս կ'ըլլայ երբ ուրիշին վրայ աւելորդ բամբասանքներ կ'ընէ հաճոյք զգալով անոր գործովը զբաղիլ, հետաքրքրուելով թէ ի՞նչ կ'ըսեն դրացիները, ուզելով հասկնալ անոնց գործերը: Հետաքրքիր եւ շատախօս ըլլալը կ'առաջնորդէ չարախօսութեան, որովհետեւ ուրիշին վրայ հազարաւոր անշան բաներ ըսելով, վերջապէս կը հասնին խորհրդածութիւններ, ակնարկութիւններ ընել, որ կրնան անոնց կորստաբեր լինել:

Կուզէ՞ք սովորութեամբ չարախօս չըլլալ: Ձեր ընկերներուն բացակայութեանը՝ անոնց վրայ գէշ մի՛ խօսիք: Ձեզի չվերարեւած բաներով մի՛ զբաղիք, ինչպէս կ'ըսեն հասարակօրէն: Եթէ մէկը ձեր առջեւ ուրիշի վրայ չարախօսէ, ճարպիկութեամբ մը խօսակցութիւնը փոխեցէք: Աւելի շանկեկան բաներ կան խօսելու քան քեզ ծանօթներու վրայ գեռ խօսիլը:

Աճեղապան մի՛ րլար

Կը կարծուի թէ անճշդապահութիւնը մեծ պակասութիւն մը չէ, բայց եւ այնպէս անճշդապահութիւնը միշտ մէկուն վնաս կը հասցնէ, հետեւաբար արդարութեան դէմ պակասութիւն մըն է, զոր մարդ ինքի դէմ կը գործէ:

Գործաւոր մը խոստացաւ այն ինչ գործը այն ինչ ժամին աւարտել: Կ'սպասէին, անոր համեմատ կարգադրութիւններ րրին: Գործաւորը նշանակեալ ժամանակէն շատ ժամեր ետքը վերջացուց: Այնպիսի պակասութիւն մը գործեց, որուն հետեւանքը կրնար ծանրակշիռ ըլլալ:

Վաճառական մը խոստացաւ այս ինչ օրուան համար այն ինչ ապրանքն ունենալ, և չունեցաւ: Յաճախորդը որ յետաձգած էր դնումը, որոշեալ ժամին չկրցաւ ունենալ ուղած այն ապրանքը: Ահա անոր պատճառով մեծ տհաճութիւն մը եւ թերեւս մեծ կորուստ մը:

Շրջագայութիւն մը պիտի ընեն. այն ինչ օրուան համար, այն ինչ ժամուն, այն ինչ տեղ ժամադիր եղած են: Հրաւիրեալներէն մէկը որոշեալ ժամին չի գար: Անոր կ'սպասեն: Ժամանակը կ'անցնի, կառախումբը կը մեկնի, չեն կրնար անկէ օգտուիլ: Վերջապէս ուշացող հրաւիրեալը կուգայ. բայց ծրագիրը խանգարուած է, շրջագայութիւնը կատարուած չէ, ամէն մարդ անճշդապահութեան պատճառած ծանծառութիւնը կը կրէ:

Ճշդապան եղի՛ր, խորհե՛ք ինչ սպասողներուն վրայ, որոնք քու վրայ վստահ կ'սպասէին ճշդագայութիւն մը ընելու համար:

Հակառակասիրութիւն

— Ահա շատ գեղեցիկ կերպաս մը, ըսաւ Վարդուհի:

— Ոչ, գեղեցիկ չէ, կը պատասխանէ Իսկուհի, գոյնը նետած է, անճաշակ է:

Վարդուհի կը փոխէ խօսակցութիւնը:

— Այսօր շատ գէշ եղանակ մ'է:

— Օ՛հ, ո՛չ, այնչափ գէշ, կը պատասխանէ Իսկուհի:

— Երէկ օրիորդը տկար կ'երեւէր:

— Ես շատ լաւ տեսայ զինքը:

Այսպէս շարունակաբար:

Ահա թէ ինչ է հակառակասիրութիւնը:

Անշուշտ ստիպուած չենք ամէնուն համակարծիք ըլլալ. ընդհակառակը, լաւ է վարժուիլ անձնական կարծիք մը ունենալու, բայց եթէ այս կարծիքը հակառակ է անոնց որոնց քով կը գտնուինք, պէտք է ինչ ինչ փոփոխութեամբ մեղմենք: Երբ Վարդուհի և Իսկուհի կը խօսէին, դիտեցիք որ Իսկուհի ոչ մէկ գիշում կ'ընէր, Բրտութեամբ, կոշտութեամբ կը հակառակէր անոր: Բարեկամական յարաբերութիւնները անկարելի է որ մնան հակառակասեք բնութիւններու մեջ:

Բոլոր կրօնները յարգելի են

Ինչ ինչ դպրոցներու մէջ այլակրօն աշակերտներ կան: Տղոյմէ ոմանք կը նախընտրեն յարաբերութեան մէջ չըլլալ այն ընկերին հետ, որ իրմէ տարբեր կրօնք ունի. կը խորհին, թէ անոնք որ ու-

բիշ կերպ կը մտածեն, իրենցմէ տարբեր բան մըն են, Զիրենք գերիվեր կը կարծեն միւսներէն:

Համոզուեցէք որ բոլոր կրօնական հաւատալիքները յարգելի են, որովհետեւ բոլորն ալ ինչ որ ըլլայ իրենց անունները, կրնան հոգին ազնուացնել, բարձրացնել, մեծցնել, եթէ կարենան լաւ մեղէնուիլ:

Յարգեցե՛ք ուրիշներու կարծիքը, եթէ կը փափաքիք որ ուրիշներ ալ ձերը յարգեն:

Մարդասէր եղի՛ք

Ամէնքս ալ եղբայրներ ենք, և այս եղբայրութենէն աւելի բարձր եղբայրութիւն կայ, այն է մարդկային եղբայրութիւնը, որ աւելի վեհ և ազնիւ է միւսէն:

Օտարական մը օգնութեան կը կարօտի: Զրտէք, «Անոր համար բան մը պիտի չընենք որովհետեւ մեզի ազգակից չէ»: Խորհի՛նք, որ մարդ է, կը նեղուի կամ կը տառապի, ինչպէս մենք կրնայինք նեղուիլ, տառապիլ: Մենք մեզի հարցնենք թէ ի՞նչ պիտի փափաքէինք, եթէ օտարութեան մէջ ըլլայինք, նեղութեան մէջ գտնուողներուն համար եղբայրական սէր, գորով ունենալու է, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց անունը և ծնունդը: Նիւթական անողութեան մէջ իրարու օգնելու է:

Գործունեայ գութը

Մարիամ ձմրան ցուրտ օր մը փողոցին մէջ կը հանդիպի աղքատ տղու մը, որուն կօշիկները այն-

չափ մաշած էին, որ բոպիկ ոտքերը կ'երեւային: Մարիամ լաւ սիրտ ունի, աչքերը արտասուքով կը լեցուին այս խեղճ տղան տեսնելով: Բայց աղքատին քովէն կը հեռանայ և վայրկեան մը ետք ալ անոր վրայ չ'սորհիր: Փոքրիկը յուզած էր Մարիամի սիրտը, բայց ան՝ կարեկցելէն զատ բան ըրած չ'եր:

Զապէլ կ'անցնի միեւնոյն փողոցէն. ան ալ կը հանդիպի նոյն աղքատին: Սիրտը կը յուզուի Մարիամին պէս, և այս թշուառութիւնը տեսնելով աչքերը արտասուքով կը լեցուին անոր պէս: Այն ատեն կը մօտենայ տղուն, կը հարցափորձէ ու կը լսէ անոր թշուառութեան դժուակ պատմութիւնը: Յետոյ աւելորդ կ'ըսէ «Ինձի հետեւէ»: ու կը տանի մօրը մօտ ըսելով. «Մայրիկ, կ'աղաչեմ, այս աղքատ տղուն համար բան մը ընենք: Զեմ կրնար դիմանալ խորհամար բան մը ընենք, Զեմ կրնար դիմանալ խորհելով թէ գրեթէ անիկա բոպիկ է, մինչդեռ ես լաւ կօշիկներ ունիմ, Պէտք է օգնենք որ այս դժբաղդը ցրտէն չ'նեղուի»: Եւ մայրը, իր աղջկան խօսքերէն և զգացումին համար շատ ուրախացած, միջոցը կը գտնէ այն աղքատին օգնելու:

Ահաւասիկ գործունեայ գութը, ան չբաւականանար թշուառութեան վրայ ողբալով, այլ կ'օգնէ ու կը մխիթարէ:

Գիտցիր անձնուէր քլալ

Փոքրիկ աղջիկ, հիմակուրէն անձնուիրութեան վարժութիւն ըրէ: Կրնաս ասիկա, որովհետեւ կարելի է ամէն պարագայի և ամէն տարիքի մէջ անձնուէր ըլլալ: Քեզի պիտի ըսեմ թէ ինչպէս:

Դպրոցը, պարտականութիւն մը քեզ կը ձանձրա-

Հակառակ քու մատաղ հասակիդ, արդէն կրնաս շատ բան ընել քեզի շրջապատողներուն համար: Կրնաս զանոնք նեղութենէ մը ազատել՝ դուն ինքդ նեղուելով. կրնաս անոնց՝ մօրդ տեղ աշխատութիւն մ'ընել, եթէ ան յոգնած է. սեղանի վրայ կրնաս լաւ պատառը եղբօրդ կամ քրոջդ թողուլ, դարձեալ կրնաս ուսանիլ, աշխատիլ, կարել, խոհանոցի գործով պարապիլ այն ժամերուն, որ աւելի պիտի սիրէիր խաղալ, որովհետեւ գիտես որ այսպէս ընեալով հաճոյք կը պատճառես մօրդ: Պիտի տեսնես, փոքրիկ աղջիկ, թէ ի՞նչ ուրախութիւն պիտի զգաս սրտիդ մէջ, երբ քիչ մը անձնուէր ըլլաս, երբ նըշմարեան թէ տաս տասնեակու տարեկան եղած ատենդ, արդէն բարի և օգտակար էակ մ'ես: Փնտռէ քու երջանկութիւնդ ուրիշներու երջանկութեան մէջ. ահա ա՛յս է երջանկի ըլլալու միջոցը:

Աղօթել

Տղա՛ք, աղօթքէ ետք, ձեր սիրտը աւելի թեթեւ
և ձեր հոգին աւելի գոհ չէ՞ք զգար:

Աղօթքը կը թեթեւցնէ վիշտը և աւելի անխառն
կը դարձնէ ուրախութիւնը: մէկին կը խառնէ չգիտեմ
ի՞նչ զօրացուցիչ բան և միւսին երկնային բոյր մը:

Ի՞նչ կ'ընէք դուք երկրի վրայ և բան մը չունի՞ք
խնդրելու Աստուծէ, որ ձեզ հոն դրած է:

Երբ կենդանիները կը նեղուին, երբ կը վախնան
կամ երբ անօթի են, աղիողորմ՝ ձայներ կ'արձակեն:
Այս աղաղակներն աղօթքներ են, որ Աստուծոյ կ'ուղ-
ղուին և Աստուած զայն կը լսէ: Արարածներուն մէջ
մա՞րդը միայն պիտի ըլլայ այն էակը, որ իր ձայնը
երբէք չհասցնէ Արարչին ականջին:

Երբեմն դաշտին վրայէն հով մը կ'անցնի, որ
տունկերը կը չորցնէ և թարչամած թուլցած ցօղուն-
ները կը կախուին դէպի գետին, բայց խոնաւանալով
ցօղէն կը վերստանան իրենց թարմութիւնը և կը
բարձրացնեն թարչամած ու թուլցած գլուխները:

Ահա այսպէս մեր հոգիները երբեմն կը թուլնան,
կը թարչաման: Աղօթքը ցօղն է, որ կը թարմացնէ ու
կը կենդանացնէ:

Լաւագոյն աղօթ

Լսեցէ՛ք. տղաք, մէկը ձեզի կ'ըսէ թէ ի՞նչպէս
պէտք է աղօթել: Կեանքը ձեզի տրուած չէ շարու-
նակ անզբաղ աղօթքի հոգեզմայլութեան մէջ մնալու
համար: Ձեզի կեանք տրուած է գործելու, բայց աղէկ
գործելու համար: «Աղօթք մը այն ատեն լաւագոյն
է և սուրբ, երբ շատ ժամերու աշխատութեան սկիզ-
բն է և վերջը»: Աշխատութեան արգելք չէ և օգ-

տակար աշխատութեան տեղը չըռնէր: Ուրեմն աղօ-
թէ՛, երբ աշխատութիւնդ ու գործերդ վերջացած
են կամ դեռ սկսած չեն բայց գործդ մի՛ ընդմիջեր,
պարտականութիւնդ կիսատ մի՛ թողուր աղօթքի մէջ
ընկղմելու համար: Բոլոր սրտով աշխատելը՝ դարձ-
եալ աղօթել է:

Գիտե՞ս թէ՛ ի՞նչ պիտի խնդրես Աստուծմէ աղօթ-
քիդ մէջ: Մինակ բան մը, միշտ մի և նոյնը և միակ
կարեւորը: Անկէ պիտի խնդրես որ շարունակ ամենա-
լաւը ըլլաս: Այսպէս աղօթքդ գրեթէ պիտի չփոխ-
ուի, երբ մեծնաս, որովհետեւ հոգւոյդ խորէն պիտի
գայ, երբ փոքր ես բոլորովին՝ աղայական պիտի
ըլլայ: Աղօթքը հոգւոյդ սովորութիւնը պիտի ըլլայ
և ոչ թէ չթուներուդ: Սրտիդ պէտք մը, գործ
մը պիտի ըլլայ: Սիրէ՛ աղօթել՝ ինչպէս կը սիրես
հայրդ:

Աստուած

Տղա՛ք, կարդացէք հետեւեալ ոտանաւորը: Ան
կը խօսի Աստուծոյ վրայ: Ձեզի կ'ըսէ թէ կայ Աստ-
ուած մը, Ձեզի կ'ըսէ նաեւ թէ մեր խղճին մէջ ան
է որ կը խօսի: Ձեզի կ'ըսէ թէ արեւը, գիշերը, լու-
սաւորները, բնութիւնը, բոյսերը և կենդանիները,
և նոյն իսկ դուք իր ձեռագործներն էք, և ձեր հո-
գին՝ իր գլուխ գործոցը՝ երբէք պիտի չկորսուի:
Տղա՛ք, կարդացէք այս ոտանաւորը, սորվեցէ՛ք և
մի՛ մոռնաք զայն:

Կեանք, ըսկիզբ եւ վախճան քո եւ աշխարհի ես դուն,
Որ ակնարկով մ'ընես անհունութիւնը բեղուն:
Ոգի տիեզերքի, Տէ՛ր, Հայր եւ Արարիչ
Անուններով կը պաղատիմք քեզ, ո՛վ Ստեղծող...
Երբ արբին, կէսօրին, ընթացքովն օղակար

Կը հեղու ջերմութիւն, կեանք, լոյս երկինքէն վար,
 Իր շողերուն մէջ հզօր՝ որ ինծի կեանք կուտան,
 Քու շունչդ կ'զգամ ու լոյսըդ ճշմարտութեան .
 Եւ երբ գիշերը Թափօրովն իր շողերուն
 Նիրհած բնութեան նետէ մին քօղ մ'երերուն,
 Անմահութեան ծոցն ու խաւարին, առանձին,
 Խոկալով վեհութեանը վրայ քաղցրիկ գիշերին .
 Համակուած լռութեամբ, անդորրութեամբ մը մին
 Հոգիս՝ յուզուած՝ պաշտէ էութիւնըդ քուկին :
 Կ'զգամ, լոյս մը ներքին կ'ողողէ հոգիս ալ,
 Կը լսեմ մայն մը որ պատուիրէ ինձ յուսալ :

Ի՞նչպէս կը պաշտեն Աստուած

Մեր առ Աստուած ունեցած առաջին պարտականութիւնն է զինքը պաշտելը :

Պաշտելը յարգանքի ամենարարձր աստիճանն է :
 Մենք կ'արտայայտենք մեր պաշտումը առ Աստուած, իր անուան միացնելով մեր մտքի ըմբռնած մեծագոյն կարեւորութիւնը, իր անունը երբեք թեթեւութեամբ պիտի չարտասանենք, արտաբերած ժամանակ պիտի զգուշանանք հասարակ կերպով արտասանելէ : Աստուծոյ անունը տուած ժամանակ պէտք է զգոյշ ըլլալ, ինչպէս և պատույ խօսքի համար :

Աստուած պաշտելու ամենալաւ եղանակն է մեր բոլոր պարտականութիւնները ճշգիւ կատարել, որովհետեւ բարոյական օրէնքը նոյն իսկ Աստուծոյ օրէնքն է խղճի մտքը կատարուած :

Այն որ պատուաւոր կերպով կ'աշխատի և իր պարտականութիւնը խիստով կը կատարէ, ան հաճելի է Աստուծոյ, և Աստուծոյ շնորհը ուրիշ բան չի պահանջեր եթէ ոչ ըլլալ պատուաւոր և ազնիւ մարդ :

Պ Ա Ր Տ Է Զ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0151720

ԶԱՐԵԼ Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՂԵՐՈՇ

1. Քարափական Տնտեսագիտութիւն (Մ. Քեփեան)	10
2. Պարսկ Քարոյական եւ Դործնական Դաստիարակութեան	4
3. Տունեն Ներս (Քասիմ)	3½

ՄՈՏ ԱՏԵՆԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼԻ

4. Պատրանքի Ծաղիկներ (Մ. Պարսամեան)	5
5. Մանկական Պարսկ (Կ. Պալապան)	3½
6. Ասուեր Հին Օրերու (Յ. Գ. Մամբեան)	5
7. Ասուցանելու Մեթոսը (Յ. Թ. Հիմսլեան)	2
8. Հօր ու Մօր Առաջնորդը	3
9. Ժողովուրդին Դիմքը (Քասիմ)	3½
10. Նոր Դասընթացի Դիմութեան . — Տարրական եւ Միջին Դասընթացները	

معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنک فی : تشرین ثانی ۱۳۱۹ تاریخاً و
۲۲۹ نومرولی رخصتنامہ سیکلہ طبع ایستاد

Դիմ և դրո .